

Operatiën van het Engelsche expeditieleger.

(Vervolg en slot van blz. 154.)

'S VIJANDS PLANNEN VERIJDELD.

Ik had mij volkomen rekenschap gegeven van de moeilijke taak, die ons te wachten stond en van de belangrijke rol die het Britsche leger zou hebben te vervullen.

Het succes, dat behaald is door het verijdelen van alle wanhopige pogingen des vijands om door onze linies te breken, is uitsluitend te danken aan de bewonderenswaardige gevechtskracht, den onwrikbaren moed en de volharding van officieren, onderofficieren en minderen. Nooit werd aan Britsche soldaten eene moeilijker taak toevertrouwd en in de geschiedenis is geen voorbeeld te vinden, waarbij zij zoo schitterend beantwoord hebben aan de uiterste eischen, die aan hen werden gesteld.

Na deze orders aan Sir DOUGLAS HAIG te hebben gegeven, gaf ik met het oog op den numeriek overmachtigen vijand tegenover hun front, het II, III en cavaleriekorps eene defensieve opdracht. Het IV korps onder Sir HENRY RAWLINSON zou in het algemeen zich richten naar de bewegingen van het Ie korps.

Op den 20sten October bereikte dit korps de lijn loopende van Elverdinghe tot het kruispunt van wegen 2,4 K.M. ten noordwesten van Zonnebeke.

Op den 21sten October kreeg het korps bevel voorwaarts te gaan en de linie Poelkapelle—Passchendaele te bezetten.

De troepenmacht onder Sir HENRY RAWLINSON bewoog zich op den rechtervleugel van het I legerkorps en Fransche troepen, bestaande uit cavalerie en territoriale afdeelingen, marcheerden op den linkervleugel onder de bevelen van generaal BIDON.

De opmarsch werd eenigszins vertraagd, daar de wegen versperd waren; de aanval vorderde goed, niettegenstaande een ernstigen tegenstand, waardoor dikwijls van de bajonet gebruik moest worden gemaakt.

Toen sir DOUGLAS HAIG bericht kreeg van de hevige aanvallen op de 7^e divisie en de 2^e cavalerie-divisie op zijn rechtervleugel, gaf hij zijne reserve bevel halt te houden aan den N.O. uitgang van Yperen.

Niettegenstaande eene vijandelijke bedreiging van uit het bosch van Houthulst, had onze aanval succes tot ongeveer twee uur 's middags, toen het Fransche cavaleriekorps bevel ontving ten westen van het kanaal terug te trekken.

Om die redenen en tengevolge van den steun, die van hem gevraagd werd door het IV legerkorps, was sir DOUGLAS HAIG niet in staat op te rukken voorbij de lijn Zonnebeke—St. Julien—Langemarck—Bixschoote.

Daar ik bericht kreeg, dat er eene ophooping was van Fransche troepen te Yperen, ging ik den 21sten 's avonds derwaarts en ontmoette sir DOUGLAS HAIG en sir HENRY RAWLINSON. In hunne tegenwoordigheid had ik een onderhoud met generaal DE MITRY, den commandant van de Fransche cavalerie en generaal BIDON, den commandant van de Fransche territoriale-divisiën.

Zij beloofden mij, dat de stad onmiddellijk door de troepen ontruimd zou worden en dat de Fransche territoriale troepen dadelijk zouden oprukken om den linkervleugel van het I legerkorps te dekken.

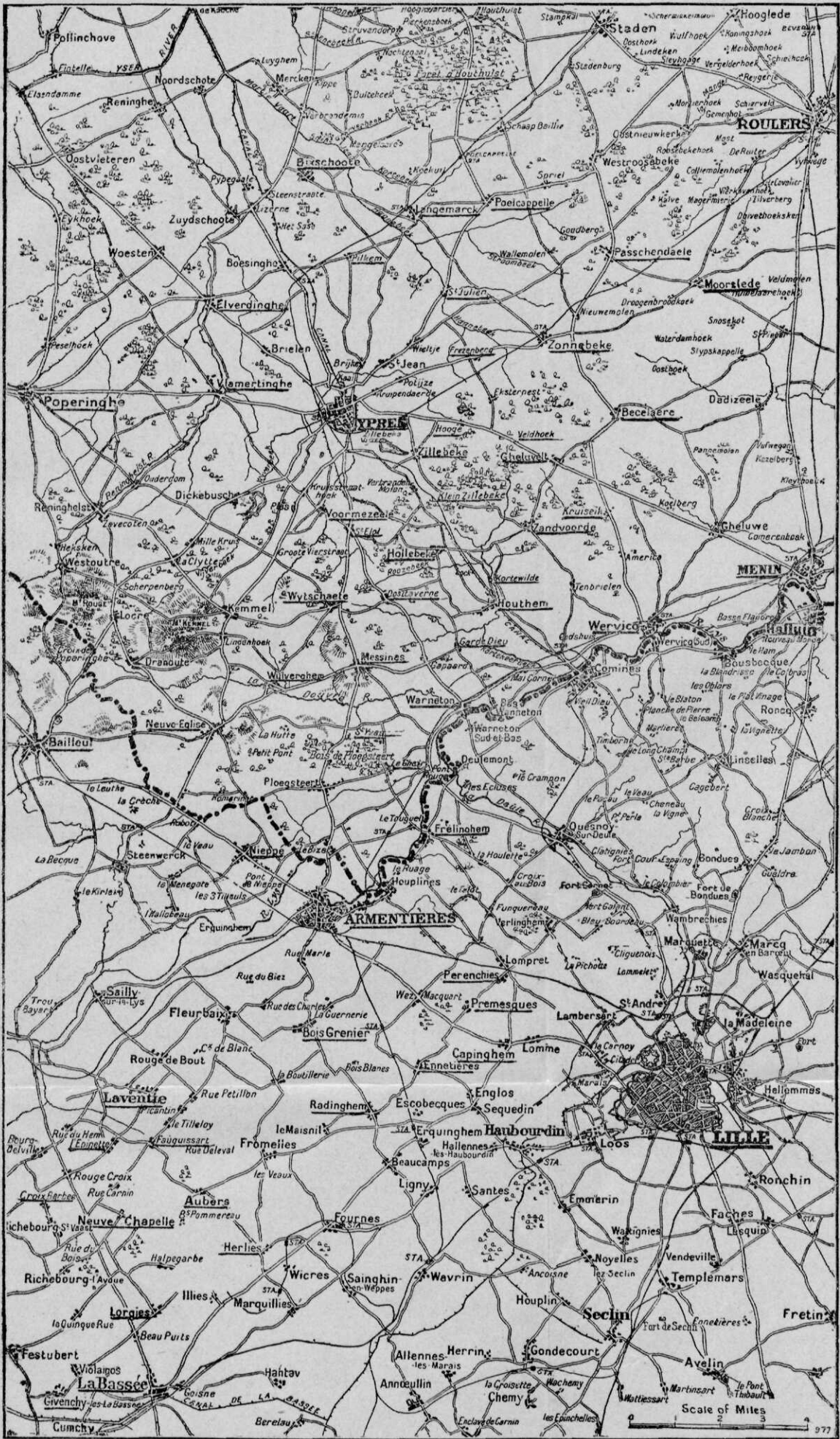
DE PLANNEN VAN GENERAAL JOFFRE.

Ik besprak den toestand met de commandanten van het I en IV legerkorps en deelde hun mede dat, met het oog op de onverwachte versterkingen van den vijand, het waarschijnlijk niet mogelijk zou zijn, de oorspronkelijke opdracht, welke hun gegeven was, uit te voeren. Ik stelde hen er echter mede in kennis, dat ik dien dag een onderhoud had gehad met den Franschen opperbevelhebber, generaal JOFFRE, die mij mededeelde, dat hij het IX Fransche legerkorps naar Yperen zou zenden en dat meer Fransche troepen later zouden volgen; hij was van plan — in vereeniging met de Belgische troepen — de Duitschers naar het Oosten te drijven. Generaal JOFFRE zeide, dat hij niet in staat zou zijn, deze beweging te beginnen voor den 24sten en ik gaf daarom den bevelhebbers van het I en het IV legerkorps last hunne posities zooveel mogelijk te versterken en er zich op voor te bereiden, het terrein, dat zij bezetten, twee of drie dagen te behouden totdat het Fransche offensief zich naar het noorden kon ontwikkelen.

Het bleek mij nu duidelijk, dat het handhaven van het zeer uitgestrekte front, dat wij op dat oogenblik innamen, het eenigste was wat wij doen konden om eene omtrekking van onzen noordelijken vleugel of het indrukken van de stelling uit oostelijke richting te verijdelen; wij moesten in onze stellingen blijven, totdat Fransche versterkingen uit zuidelijke richting zouden zijn aangekomen.

Den 22sten was de commandant van het I legerkorps eenigszins gebonden door den steun welke hij verleende op zijnen rechtervleugel aan het IV legerkorps; toch werden eene reeks aanvallen langs zijn front gedurende dien dag met zware verliezen voor den vijand afgeslagen. Laat in den avond slaagde de vijand er in een gedeelte van de linie, welke bezet was door de Cameron Highlanders ten noorden van Pilkem te doorbreken.

Den 23sten October werd om zes uur 's morgens een tegenaanval uitgevoerd door het Queen's regiment, de Northamptons en de King's Royal Rifles onder bevel van generaal-majoor BULFIN met het doel de

verloren loopgraven te hernemen. De aanval stuitte op zeer heftigen tegenstand, zoodat de bajonet gebruikt moest worden. Nadat bijna den geheelen dag zwaar gevochten was, had de aanval een schitterend succes; meer dan 600 Duitschers werden krijgsgevangen gemaakt.

GEBREK AAN GEOEFENDHEID BIJ DEN VIJAND.

Op denzelfden dag werd een aanval gedaan op de III infanteriebrigade. De vijand rukte met grooten moed doch met weinig handigheid op; dientengevolge waren de verliezen welke hem werden toegebracht buitengewoon zwaar. In de buurt van Langemarck werden ongeveer 1500 dooden geteld. Uit brieven, later bij een gevangengenomen Duitsch officier gevonden, bleek, dat het effectief van het korps, dat dezen aanval deed, in den loop van het gevecht van dien dag tot 25% daalde.

Dien avond bereikte eene divisie van het IX Fransche legerkorps onze linie en nam het gedeelte van het front over, dat tot dusver bezet werd door de 2e divisie, die op hare beurt den 24sten een gedeelte overnam van het gevechtsfront van de 7e divisie van Poezelhoek tot den weg van Becelaere naar Passchendaele.

Op den 24sten en 25sten October werden herhaalde aanvallen van den vijand schitterend afgeslagen.

In den nacht van den 24sten op den 25sten werd de 1e divisie vervangen door Fransche territoriale troepen en daarna geconcentreerd in de nabijheid van Zillebeke.

Gedurende den 25sten won de 2e divisie met de 7e op haar rechtervleugel en het IX Fransche legerkorps op haar linkervleugel, aanmerkelijk terrein in noord-oostelijke richting, veroverde eenige kanonnen en nam een aantal Duitschers gevangen.

Den 27sten October begaf ik mij naar het hoofdkwartier van het I legerkorps te Hooge, om mij persoonlijk op de hoogte te stellen van den toestand van de 7e divisie.

HET VIERDE LEGERKORPS OPGELOST.

Tengevolge van de vermoeiende marschen en de aanhoudende gevechten sedert de haastige ontscheping, om het Antwerpsche garnizoen te hulp te komen, was de divisie door groote verliezen erg verzwakt.

Ik besloot het IV legerkorps op te lossen en de 7e divisie in te deelen bij het I legerkorps onder sir DOUGLAS HAIG. Op overeenkomstige wijze werd de 3e cavalerie-divisie bij het I legerkorps ingedeeld.

Ik gaf den commandant van het IV legerkorps bevel met zijn staf naar Engeland te vertrekken, om het oog te houden op de mobilisatie van zijne 8e divisie, welke toen plaats had.

Na het ontvangen van bevelen in overeenstemming met bovenstaande,

regelde Sir DOUGLAS HAIG opnieuw de opstelling van het I legerkorps als volgt:

a. De 7e divisie van het kasteel ten oosten van Zandvoorde naar den Meenenschen straatweg;

b. de 1e divisie van den Meenenschen straatweg naar een punt ten westen van Reutel;

c. de 2e divisie tot bij den weg van Moorslede naar Zonnebeke.

Den 29^{en} October, 's morgens vroeg, ontwikkelde zich een hevige aanval tegen het centrum van het I legerkorps, het hoofdaanvalspunt was het kruispunt van wegen 1600 M ten oosten van Gheluveld. Na een ernstig gevecht, waarbij bijna het geheele legerkorps voor een tegenaanval werd gebezigd, begon de vijand om 2 uur nam. te wijken; tegen het vallen van den avond was de heuvel bij Kruiseik heroverd en had de I brigade het grootste deel van de gevechtlinie ten noorden van den Meenenschen straatweg weer ingericht.

Den 30^{en}, kort na het aanbreken van den dag, begon een andere aanval in de richting van Zandvoorde, die door zwaar artillerievuur werd gesteund. Tegenover dezen aanval moest de 3e cavalerie-divisie terugtrekken tot den hoogterug bij Klein Zillebeke, waardoor de rechtervleugel van de 7e divisie in verwarring geraakte.

Aangezien de Duitschers in het bezit waren van den hoogterug bij Zandvoorde, beschrijft sir DOUGLAS HAIG den toestand op dat oogenblik als zeer ernstig.

Uit latere inlichtingen bleek, dat de vijand aldaar versterkt was door het geheele XV legerkorps.

De commandant van het I legerkorps gaf bevel, dat de linie Gheluveld tot de bocht van het kanaal tot elken prijs moest behouden blijven.

Toen deze linie ingenomen was, ontving de II brigade bevel te concentreeren achter de lijn van de 1e divisie en de IV brigade. Een bataljon werd als reserve geplaatst in de bosschen 1600 M. ten zuiden van Hooge.

Des nachts werden verdere voorzorgsmaatregelen genomen om dezen vleugel te beschermen; het IX Fransche legerkorps zond drie bataljons en eene cavaleriebrigade als ondersteuning.

De verbindingslijn van het I legerkorps door Yperen werd bedreigd door den opmarsch der Duitschers naar het kanaal en daarom werd bevel gegeven alles in het werk te stellen om de linie, die toen ingenomen werd, te handhaven; daarna moest het offensief hernomen worden.

Dien dag werd een Duitscher krijgsgevangen gemaakt, die een bevel bij zich had van den Duitschen generaal VON DEIMLING, waaruit bleek, dat het XV Deutsche legerkorps tezamen met het II Beiersche en het XIII legerkorps in opdracht hadden door te breken in de richting van Yperen; de keizer beschouwde het succes van dezen aanval van overwegend belang voor den gunstigen uitslag van den oorlog.

EEN ZWARE AANVAL.

Bijna de belangrijkste en meest beslissende aanval (uitgezonderd die van de Pruisische garde op den 15^{den} November), welke ondernomen werd tegen het I legerkorps gedurende den strijd in de nabijheid van Yperen had plaats op den 31sten October.

Generaal MOUSSY, die het bevel voerde over het detachement, dat den vorigen dag door het IX Fransche legerkorps was afgezonden om sir DOUGLAS HAIG te steunen op den rechtervleugel van het I legerkorps, ging vroeg in den ochtend tot den aanval over, doch zijn aanval werd volkomen tot staan gebracht.

Na verscheidene aanvallen en tegen-aanvallen in den loop van den ochtend langs den weg van Meenen naar Yperen ten Zuidoosten van Gheluvelt had een zoo krachtige aanval plaats tegen dat dorp, dat de linie van de 1e divisie doorbroken werd. Meer naar het zuiden stond de 7e divisie en het detachement van generaal BULFIN aan een hevig artillerievuur bloot. De terugtrekkende beweging van de 1e divisie ontblootte den linkervleugel van de 7e divisie en tengevolge daarvan werden de Royal Scots Fusiliers, die in hunne loopgraven gebleven waren, afgesneden en omsingeld.

Om half twee 'smiddags ontwikkelde zich een hevige infanterie-aanval tegen den rechtervleugel van de 7e divisie.

STAFFOFFICIEREN GEDOOD.

Kort hierop werden de stafkwartieren van de 1e en 2e divisie onder artillerievuur genomen. De commandant van de 1e divisie werd gewond, drie stafofficieren van de 1e divisie en drie van de 2e divisie werden gedood. Ook werd de commandant van de 2e divisie getroffen, die geruimen tijd bewusteloos was. Generaal LANDON nam toen het bevel over de 1e divisie op zich.

Nadat de commandant van het I legerkorps om half drie 's middags een bericht had ontvangen van generaal LOMAX, dat de 1e divisie was teruggetrokken en dat de vijand met eene groote troepenmacht oprukte, gaf hij bevel, dat de linie: Frerenberg, Westlock, de kromming van den weg van Klein-Zillebeke tot de bocht van het kanaal, tot elken prijs gehandhaafd moest worden.

De 1e divisie verzamelde ter hoogte van de bosschen ten oosten van de wegkromming, terwijl de Duitsche opmarsch langs den weg tot staan gebracht werd door enfileerend vuur uit het noorden.

De aanval tegen den rechtervleugel van de 7e divisie noodzaakte de XXII brigade terug te trekken, waardoor de linkervleugel van de II brigade onbeschermd werd gelaten. De commandant van de 7e divisie gebruikte zijne reserve, die reeds op den vleugel was opgesteld om de linie te herstellen, maar intusschen moest de II brigade, wier flank ontbloot was, terugtrekken. De rechtervleugel van de 7e divisie rukte dus

op, terwijl de linkervleugel van de II brigade week, met het gevolg, dat de rechternleugel van de divisie ongedekt was; zij kon zich echter tot den avond in de oude loopgraven handhaven.

GHELUVELT HERNOMEN.

Intusschen werd op den Meenenschen straatweg met goed gevolg een tegenaanval uitgevoerd door den linkervleugel van de 1e divisie en den rechternleugel van de 2e divisie tegen den rechternleugel van de Duitsche linie. Om half drie werd Gheluvelt met de bajonet hernomen, het II Worcestershire vooraan, bewonderenswaardig gesteund door de XXXXII brigade veld-artillerie. De linkervleugel van de 7e divisie trok hiervan partij, rukte op en kon bijna hare oorspronkelijke lijn weer bereiken, zoodat het verband tusschen de 1e en 7e divisie hersteld was. De herneming van Gheluvelt maakte de VI cavalerie-brigade, die ter beschikking van de 1e divisie stond, vrij. Twee regimenten van deze brigade werden afgezonden om de bosschen in zuidoostelijke richting van vijanden te zuiveren en de gaping in de linie tusschen de 7e divisie en de II brigade aan te vullen. Met groot élan rukten zij op, gedeeltelijk te paard en gedeeltelijk te voet; zij verrasten den vijand in de bosschen, doodden een groot aantal hunner en slaagden er in de linie te herstellen. Ongeveer vijf uur 's middags bereikte de Fransche cavalerie-brigade het kruispunt van wegen ten oosten van Hooge en zond een afgezeten detachement vooruit om onze VII cavalerie-brigade te steunen.

Gedurende dien geheelen dag hielden de uiterste rechter- en de uiterste linkervleugel van het II legerkorps stand. De linkervleugel had slechts weinig te doen, maar de rechternleugel werd hevig beschoten en stond bloot aan zwakke infanterie-aanvallen. Des avonds werd de vijand meer en meer uit de bosschen tegenover het front van de 7e divisie en de II brigade verdreven en om 10 uur was de linie, zooals die des morgens bezet was, zoo goed als in haar geheel weder in ons bezit.

Gedurende den nacht werd het verband hersteld tusschen den rechternleugel van de 7e divisie en den linkervleugel van de II brigade, de cavalerie werd in reserve genomen, terwijl van de diensten der Fransche cavalerie geen gebruik meer behoefde te worden gemaakt.

Als resultaat van dien gevechtsdag werden 870 gewonden geëvacueerd. Ik was met sir DOUGLAS HAIG te Hooge aanwezig tusschen 2 en 3 uur, toen de 1e divisie terugtrok. Ik beschouw dit als het meest kritieke oogenblik van dezen grooten slag. De verzameling van de 1e divisie en de herneming van het dorp Gheluvelt op dit tijdstip, had bijzonder gewichtige gevolgen.

De Worcesters verdienen hierbij in het bijzonder lof.

HET CENTRUM ERNSTIG BEDREIGD.

Ondertusschen werd het centrum van mijne gevechtlinie, bezet door

het III en het cavaleriekorps, ernstig bedreigd door een overmachtigen vijand, wiens aantal aanhoudend grooter werd.

Op 20 October werden voorposten van de XII brigade van de 4e divisie, III legerkorps, gedwongen, om terug te gaan, en toen de schemering viel, was het duidelijk, dat de Duitschers voornemens waren, een krachtigen aanval te ondernemen. Deze eindigde met de bezetting van Le Gheir door den vijand.

Daar de positie der cavalerie te St.-Yves daardoor in gevaar werd gebracht, besloten generaal HUNTER-WESTON en luit.-kolonel ANLEY tot een tegenaanval over te gaan. Deze slaagde uitnemend, de Duitschers werden met groote verliezen teruggeworpen en de prijsgegeven loopgraven werden weder bezet. Er werden 200 gevangenen gemaakt, en ongeveer 40 onzer mannen, die gevangen waren genomen, weder bevrijd.

Bij deze gevechten trok de flinkheid van het King's Own Regiment en van de Lancashire Fusiliers, onder bevel van luit.-kolonel BUTLER, Ct van laatstgenoemd regiment, zeer de aandacht.

Het verheugt mij in het bijzonder de aandacht te mogen vestigen op de voortreffelijke houding, gedurende dezen veldslag, van het III legerkorps onder generaal PULTENEY. Zijne stelling op den rechtervleugel van het centrum was van het uiterste gewicht voor het algemeen welslagen dezer onderneming. Behalve de veel te groote frontbreedte die het korps gedwongen was in te nemen (19 à 20 KM) vertoonde de positie nog vele zwakke punten; zij liep bovendien aan weerszijden van de Lijs, wier rechteroever van Frelinghein stroomafwaarts sterk door den vijand bezet was. Het was onmogelijk, de noodige reserven aan te voeren en het voortdurende, vermoeiende werk in de loopgraven eischte het uiterste van het uithoudingsvermogen der officieren en manschappen.

Dat het korps steeds succes had bij het afslaan der onophoudelijke aanvallen, die dag en nacht met groote getalsterkte werden ondernomen, is geheel en al te danken aan de bekwame wijze, waarop het door zijn commandant geleid werd. Hij heeft mij medegedeeld, dat hij uitstekend terzijde werd gestaan door zijn staf, terwijl ook de bekwaamheid en schranderheid der divisie-, brigade- en regimentscommandanten bij een juist gebruik van terrein en verdedigingsmiddelen, hem goede diensten hebben bewezen.

De durf, de stoutmoedigheid, het uithoudingsvermogen en de opgewektheid der manschappen onder deze ongehoord zware omstandigheden is boven allen lof verheven.

MET GEMAK TERUGGEWORPEN.

Gedurende 22, 23 en 24 October werden veelvuldige aanvallen gedaan op de geheele linie van het III legerkops, met name tegen de XVI infanterie-brigade; maar telkenmale werd de vijand met verliezen teruggeworpen.

Gedurende den nacht van 25 October werd het Leicestershire regiment door artillerievuur uit de loopgraven verdreven. De commandanten van de XVI en XVIII infanterie-brigade besloten de linie tegelijk terug te nemen.

In den avond van 29 October deed de vijand een heftigen aanval op Le Gheir en op de linie ten noorden daarvan, maar werd afgeslagen. Omstreeks middernacht ontwikkelde zich een zeer hevigen aanval tegen de XIX brigade-infanterie ten zuiden van Croix Maréchal. Een gedeelte der loopgraven van het Middlesex regiment werd door den vijand veroverd, en eenige uren bezet, totdat met behulp van eene afdeeling van de Argyll en Sutherland Hooglanders van de brigade reserve dit deel weer heroverd werd. De vijanden, die zich in de loopgraven bevonden, werden allen met de bajonet afgemaakt of gevangen genomen. Latere berichten van gevangenen toonden aan, dat er tegenover onze XIX brigade 12 bataljons hadden gestaan. Meer dan 200 lijken van Duitschers lagen voor de Engelsche loopgraven en er werden 40 gevangenen gemaakt.

In den avond van 30 October werd de linie van de XI brigade-infanterie in de buurt van St. Yves doorbroken. Een tegenaanval, uitgevoerd door majoor PROWSE, met de Somerset Light Infantry, redde den toestand. Deze officier is deswege voor eene eervolle vermelding voorgedragen.

Op 31 October moest de 4e divisie de uiterste rechterflank van de loopgraven der 1e cavalerie-divisie overnemen, ofschoon hierdoor het gevechtsfront van het III legerkorps noodzakelijk nog langer moest worden.

Op 20 October werd het cavaleriekorps van uit het zuiden en het oosten aangevallen, toen het de linie aan de Lys trachtte te forceeren. In den avond bezette de 1e cavalerie-divisie de lijn St. Yves—Meenen, de 2e cavalerie-divisie de lijn Meenen over Garde Dieu, langs de Wambeek naar Houthem en Kortewilde.

Om 4 uur 's namiddags van den 21sten October werd een hevige aanval ondernomen op de 2e cavalerie-divisie, die gedwongen werd terug te gaan op de lijn Messines—Kilometerpaal 9 aan den weg van Warneton naar Oost-Averne—Hollebeke.

DE INDISCHE INFANTERIE ONDERSTEUNT.

Op 22 October liet ik de VII brigade Indische infanterie, verminderd met één bataljon, naar Wolverghem oprukken, om het cavaleriekorps te ondersteunen. Generaal ALLENBY zond twee bataljons naar Wyt-schaete en Voormezele, die ingedeeld werden bij generaal GOUGH, commandant van het 2e cavalerie-divisie.

Op 23, 24 en 25 October werden verscheidene aanvallen tegen het cavalerie-korps ondernomen, die echter met verlies voor den vijand werden afgeslagen.

Op 26 October gaf ik generaal ALLENBY bevel om te trachten een meer vooruitgelegen stelling te herwinnen, in samenwerking met de 7e divisie. Daar deze divisie echter blijkbaar niet in staat was, tot het offensief over te gaan, moest men de poging laten varen.

Op 30 October ontwikkelden zich hevige infanterie-aanvallen, gesteund door zwaar artillerievuur, tegen onze 2e en 3e cavalerie-divisie, vooral tegen de loopgraven in de buurt van Hollebeke, die door de III cavalerie-brigade waren bezet. Om half twee des namiddags moest deze brigade terugtrekken, waarop de II cavalerie-brigade van de 1e cavalerie-divisie, verminderd met een regiment, naar een punt tusschen Oost-Averne en St. Eloi gezonden werd, ter ondersteuning van de 2e cavalerie-divisie.

De 1e cavalerie-divisie in de buurt van Messines werd ook bedreigd door eene sterke colonne infanterie. Generaal ALLENBY beschikte nog over de twee Indische bataljons van de VII Indische brigade, ofschoon deze zeer vermoeid waren.

Na alle stellingen nauwkeurig te hebben nagegaan en na een onderhoud met den commandant van het cavaleriekorps, zond ik 4 bat. van het II legerkorps, dat kort tevoren door het Indische korps uit de loopgraven was afgelost, naar Neuve Eglise onder de bevelen van generaal SHAW, teneinde generaal ALLENBY te ondersteunen. Ook het Londen Scottish Territorial bataljon werd daarheen gezonden.

DE CAVALERIE HOUDT STAND.

Thans viel het cavaleriekorps, verzwakt door voortdurend vechten, de zeer zware taak tebeurt, gedurende 48 uren, den opmarsch te stuiten van twee zoo goed als versche Duitsche legerkorpsen; eerst daarna konden de Fransche versterkingen worden verwacht. Het optreden van dit korps werd met volmaakt gunstigen uitslag bekroond. Ik stel mij voor, binnenkort een meer gedetailleerd verslag hierover te zenden.

Na den kritieken toestand bij het cavaleriekorps, waaraan een einde kwam door de komst der voorhoede van het XVI Fransche legerkorps, werd de 2e cavalerie-divisie afgelost door het Fransche cavalerie-korps onder generaal CONNEAU en daarna verzameld in de buurt van Bailleul.

De 1e cavalerie-divisie bleef de linie ten oosten van Wulverghem bezetten.

Van dien dag tot op den datum van het verslag, hebben de cavalerie-divisies elkaar om beurten afgelost en met hare artillerie de Fransche aanvallen op Hollebeke, Weijschaete en Messines gesteund.

Het III korps, als rechtsche aanleuning van het cavalerie-korps, sloeg gedurende datzelfde tijdperk onophoudelijke aanvallen van den vijand af en leed ernstige verliezen door het zware vuur der vijandelijke artillerie.

De artillerie der 4e divisie ondersteunde de Franschen voortdurend bij hunne aanvallen.

De commandant van het III korps vestigt in het bijzonder mijne aandacht op het dapper gedrag van het East Lancashire regiment, het Hampshire regiment en van de Somerset Light Infantry, hij roemt de leiding van generaal HUMTER WESTON, luitenant-kolonel BUTLER en de bataljonscommandanten.

DE INDISCHE DIVISIES.

De Lahore-divisie kwam op 19 en 20 October in haar concentratiegebied achter het II legerkorps aan.

Ik heb reeds gewezen op het uitmuntend werk, door de bataljons dezer divisie verricht, welke de cavalerie steunden. De rest van de divisie was van 25 October af in een zwaren strijd gewikkeld bij het steunen van de VII brigade van het II korps, tijdens de gevechten rondom Nieuw Kapelle. Eene andere brigade nam een deel der gevechtslinie over van het I Fransche cavaleriekorps en bewees uitstekende diensten.

Op 28 October vooral onderscheidden zich in het bijzonder het 47 regiment Sikhs en de 20 en 21 compagnie van het 3 regiment pioniers door hun heldhaftig gedrag bij den aanval op Nieuw Kapelle, waarbij zij zware verliezen aan officieren en manschappen leden.

Na de aankomst van de Meerut-divisie bij het hoofdkwartier nam het Indische legerkorps de linie van het II legerkorps over, welk laatste daarop gedeeltelijk als reserve naar achteren werd verplaatst. Twee en een halve brigade Engelsche infanterie en een groot gedeelte der artillerie van het II korps bleef achter, om het Indische korps te steunen bij het verdedigen der linie. Twee en een half bataljon dezer brigades werden naar het, als reserve dienstdoend, II legerkorps teruggezonden, toen de Ferozepore brigade, die de cavalerie meer noordwaarts had gesteund, bij het Indische legerkorps aansloot.

D^e Secunderbad cavalerie-brigade kwam op 1 en 2 November in het concentratiegebied aan, ongeveer gelijk met de Jodphur lanciers. Al deze cavalerie werd tijdelijk aan het Indische korps toegevoegd.

Tot den dag van dit verslag is de stelling, die door de Indische troepen werd bezet, voortdurend door 's vijands zware artillerie beschoten, herhaaldelijk gevolgd door infanterie-aanvallen.

Tot tweemaal toe waren deze aanvallen buitengewoon hevig.

Op 13 October werd het 8e regiment Gurkha Rifles van de Bareilly-brigade uit zijne loopgraven verdreven en op 2 November had een hevige aanval plaats op een gedeelte der linie ten westen van Nieuw Kapelle, waarbij de linie over eenigen afstand werd doorbroken en dientengevolge eenigszins terug werd genomen. De toestand werd gelukkig niet ernstig wegens de uitnemende leiding van kolonel NORIE, van het 2e regiment Gurkha Rifles.

Sinds de aankomst in dit land en de bezetting der gevechtslijn, heb ik een zeer gunstigen indruk gekregen van het initiatief en de kracht,

door de Indische troepen ontwikkeld. Enkele listen, die zij gebruiken, om den vijand te verschalken, zijn met de beste resultaten bekroond en hebben ongetwijfeld sterkere afdeelingen in bedwang gehouden.

Het korps Indische mineurs en sappeurs wordt sinds lang om zijn behendigheid geroemd. Zonder in bijzonderheden af te dalen, kan ik toch bevestigen, dat het in dezen veldtocht zijn naam in eere heeft gehouden.

De commandant van het Indische legerkorps beschrijft het gedrag en de houding van deze troepen in eene hun vreemde en nieuwe omgeving als zeer bevredigend en uit eigen waarneming kan ik dit bevestigen. 1)

Terwijl de geheele linie voortdurend aan een zwaren druk bloot stond, zijn de voornaamste pogingen van den vijand sinds den 1^{en} November er op gericht geweest om door te breken op het front, dat bezet was door het I Britsche en het IX Fransche korps, teneinde Yperen te vermeesteren.

Van 2 tot 27 November waren de aanvallen van het XV legerkorps, van deelen van het XIII Beiersche en van het II legerkorps (moet vermoedelijk zijn „deelen van het II Beiersche en het XIII L. K., Vert.) benevens van nog meerdere troepen tegen dit noordelijk front gericht.

DE BEVELEN VAN DEN KEIZER AAN DE GARDE.

Omstreeks den 10^{en} dezer, nadat verscheidene afdeelingen van dit korps totaal vernietigd waren in hare vruchteloze aanvallen, werd eene divisie van de Pruisische garde, uit de omgeving van Arras met grooten spoed en geheimhouding naar deze streek vervoerd. Documenten, welke bij gesneuvelde officieren zijn gevonden, bewijzen, dat de Garde de bijzondere opdracht had ontvangen van den Keizer om door te breken en te slagen waar andere korpsen hadden gefaald.

Zij namen de leiding bij de verwoede aanvallen die op 11 en 12 November tegen het centrum plaats hadden, maar werden, evenals hunne kameraden, met groote verliezen teruggeslagen.

Gedurende dit moeilijke tijdperk behield sir DOUGLAS HAIG, flink bijgestaan door zijne divisie- en brigadecommandanten, de linie met bewonderenswaardige volharding en onverzwakten moed.

Ik kan geen woorden vinden om mijne bewondering voor hun gedrag of mijn gevoelen voor de onberekenbare diensten, die zij hebben bewezen, uit te spreken. Ik durf te voorspellen dat hunne daden gedurende deze dagen van inspanning en beproeving tot de schitterendste hoofdstukken zullen behooren van de krijgsgeschiedenis van onzen tijd.

1) Hierna volgen de namen van een twaalfal Indische prinses, die bij het legerkorps waren ingedeeld.

EERVOLLE VERMELDINGEN.

Het I korps werd schitterend gesteund door de 3e cavalerie-divisie onder generaal BYNG. Sir DOUGLAS HAIG heeft de buitengewone diensten van dezen officier voortdurend gemeld. Herhaaldelijk werden zijne troepen aangewezen om den toestand op kritieke punten te herstellen of om gapingen aan te vullen, die door zware verliezen in de linie waren ontstaan.

Zoowel de commandanten van dit korps als van de cavalerie divisie vestigen in het bijzonder mijne aandacht op brigade-generaal KAVANAGH, commandant van de VII cavalerie-brigade, niet alleen voor zijne bekwaamheid maar ook wegens zijne persoonlijke dapperheid en durf. Dit toonde hij in het bijzonder toen de VII cavalerie-brigade naar voren werd gebracht om de Fransche troepen te ondersteunen, die in den nacht van 7 November bij het dorp Klein Zillebeke werden teruggedreven. Tot mijne spijt werden bij deze gelegenheid kolonel GORDAN WILSON, commandant van de R.H.G. en majoor HUGH DAUNAY, commandant van de 2 Life Gds., gedood. In deze officieren heeft het leger twee bekwame cavalerie-aanvoerders verloren.

Een andere officier, die in het bijzonder wordt vermeld, is brigade-generaal FITZ CLARENCE, commandant van de I Guards brigade. Hij werd ongelukkigerwijze in den nachtaanval van den 11den November gedood; zijn verlies zal ernstig worden gevoeld.

De commandant van het I korps deelt mij mede, dat bij vele gelegenheden de brigade-generaal EARL OF CAVAN, commandant van de IV Garde-brigade, zich onderscheidde door bekwaamheid, kalmtte en moed bij de aanvoering van zijne troepen, benevens door zijn handelend optreden in moeilijke omstandigheden.

Gedurende dezen veldtocht heb ik reeds meer dan eens den naam van generaal-majoor BULFIN vermeld. Tot aan den avond van den 2den November, toen hij vrij ernstig gewond werd, bleven zijne diensten van groote waarde.

Op den 5den November zond ik elf bataljons van het II korps, die alle zeer waren verzwakt, ter aflossing van de infanterie van de 7e divisie, welke toen achterwaarts in algemeene reserve werd gebracht.

Daarna werden nog drie bataljons van hetzelfde korps, de London Scottish en Hertfordshire bataljons Territorials, en de Somersetshire en Leicestershire Regimenten Yeomanry, ter versterking gezonden naar de troepen die ten oosten van Yperen vochten.

Generaal BYNG en sir DOUGLAS HAIG spreken met veel lof over het gedrag en den steun van de Yeomanry Cavalerie Regimenten en de Territoriale bataljons.

De bataljons van het II korps hadden een belangrijk aandeel in het afweren van de hevige aanvallen, die tegen dit gedeelte van de linie werden gedaan. Ik was genoodzaakt hen daarheen te zenden onmiddellijk na hunne zware diensten in het zuidelijk gedeelte van de linie,

terwijl zij slechts zeer onvoldoende rust hadden genoten. Aangezien zij zich in het noordelijk gedeelte der stelling dapper handhaafden, totdat zij door de Franschen werden afgelost, waren zij ten slotte totaal uitgeput.

HET KORPS VLIEGENIERS.

Het werk door het R. F. C. verricht, bleef steeds van de grootste waarde voor het succes van de operatiën.

Ik acht het niet raadzaam in dit bericht in bijzonderheden uit te weiden over de taak en den aard van het werk, dat aan het korps werd opgedragen, maar bijna dagelijks worden nieuwe methoden voor het gebruik uitgevonden en in practijk gebracht, zoowel in strategischen als in tactischen zin.

De ontwikkeling van hun gebruik is werkelijk buitengewoon geweest, en naar mijne meening moeten alle pogingen worden aangewend om hun aantal te vergrooten en hunne uitrusting en bekwaamheid te volmaken.

DE TERRITORIALEN.

In het tijdperk dat in dit bericht wordt behandeld zijn voor de eerste maal Territoriale troepen in het leger onder mijn bevel gebruikt.

De afdeelingen welke deel hebben genomen aan den strijd zijn de Northumberland, Northamptonshire, North Somerset, Leicestershire en Oxfordshire regimenten Yeomanry, de London Scottish en Hertfordshire regimenten, de „Honourable Artillery Company” en de „Queen's Westminster Battalions” Territoriale infanterie.

Het gedrag en de houding van deze afdeelingen in het vuur, en de ervaren wijze, waarop zij de verschillende aan hen opgedragen diensten uitvoerden, hebben mij met de beste hoop vervuld aangaande de waardevolle steun van Territoriale troepen in het algemeen.

Afdeelingen welke ik hierboven heb genoemd, behalve die, welke in gevecht zijn geweest, hebben door hun gedrag deze hoop ten volle gerechtvaardigd.

De regimenten en bataljons komen na aankomst in een tijdelijk instructiekamp bij het Algemeen Hoofdkwartier; aldaar worden zij nauwkeurig geinspecteerd, wordt de uitrusting nagezien en zooveel mogelijk verbeterd en krijgen zij, rekening houdende met den korten tijd die beschikbaar is, zoo goed mogelijk onderricht in de bediening van mitrailleurs, enz.

Behalve de afdeelingen, welke ik reeds heb genoemd, zijn reeds verscheidene naar het front gezonden, die echter nog niet in gevecht zijn geweest.

WIELRIJDERS EN SEINERS.

In het bijzonder wil ik in dit rapport Uwe aandacht vestigen op het

prachtige werk, dat gedurende dezen strijd door de Wielrijders van het Korps Seiners is verricht.

Zij brachten bij elke weersgesteldheid op alle uren van den dag en ook 's nachts, berichten over, dikwijls langs slechte wegen, die versperd waren door transportwagens; zij hebben hierbij eene groote mate van bekwaamheid in den kondschapdienst aan den dag gelegd.

Zij hebben vele verliezen geleden, maar geen moeilijkheden of gevaren hebben ooit de energie en het vuur kunnen verminderen, waarmede dit Korps zich gedurende de operatiën heeft onderscheiden.

Terwijl ik dit rapport afsluit zijn er teekenen, die er op wijzen, dat wij wellicht in het laatste stadium zijn van den slag bij Yperen—Armentieres.

Sedert verscheidene dagen is het artillerievuur van den vijand aanmerkelijk verflauwd, terwijl de infanterie-aanvallen feitelijk zijn gestaakt.

DE ALGEMEENE TOESTAND.

Ik vestig de aandacht op den algemeenen militairen toestand der Verbondenen op dit oogenblik. Men schijnt niet duidelijk te begrijpen, dat de operatiën waarin wij betrokken zijn geweest bijna het geheele vasteland van Midden Europa van het Oosten tot het Westen omvat.

De verbonden Fransche-, Belgische- en Britsche legers in het Westen en het Russische leger in het Oosten staan tegenover de vereenigde legers van Duitschland en Oostenrijk, die als een geheel tusschen ons optreden.

Bij den aanvang van den oorlog voerden onze vijanden het grootste gedeelte van hunne strijdmacht tegenover de legers in het Westen en zonden een, in verhouding zwak leger, bestaande uit zeer weinig actieve troepen en verscheidene reserve- en landweer korpsen naar het Oosten, om den Russischen opmarsch tegen te houden, totdat de Westelijke legers volkomen verslagen en overweldigd zouden zijn.

Aanvankelijk stelde deze macht hen in staat om belangrijk overwicht aan troepen tegen ons in het Westen in het veld te brengen. Dit benam ons de kans om tot een krachtig offensief over te gaan, met uitzondering van die gevallen, waarbij misrekeningen en vergissingen van 's vijands aanvoerders ons in de gelegenheid stelden een succesvollen aanval en eene achtervolging te ondernemen.

De slag aan de Marne was hiervan een voorbeeld, evenals onze opmarsch van St. Omer en Hazebrouck naar de Lijs bij het begin van dezen slag. De taak, welke onze legers in het Westen dientengevolge moesten vervullen, bestond in het bezetten van sterke defensieve stellingen, het behouden van veroverd gebied en het uitlokken van aanvallen door den vijand, deze aanvallen dan af te weren, den vijand daarbij op zijn terugtocht zware verliezen toe te brengen en hem te achtervolgen met krachtige en goedgeslaagde tegen-aanvallen om zijne vernietiging te voltooien.

De waarde en de beteekenis van de taak die sedert het begin van

de vijandelikheden door de Verbonden legers in het Westen is vervuld, liggen in het feit dat, nu de Oostelijke provinciën van Duitschland groot gevaar loopen door de talrijke en machtige Russische legers te worden overstroomd, bijna het geheele actieve Deutsche leger gebonden is aan eene loopgravenlinie, die zich uitstrekt van de vesting Verdun aan de grens van den Elzas tot aan de zee bij Nieuwpoort ten oosten van Duinkerken, een afstand van 330 K.M.; dit leger wordt door de succesvolle actie van onze troepen in het Westen vastgehouden en heeft veel geleden zoowel uit een moreel oogpunt als in aantal.

DE OVERMACHT VAN ONZE ARTILLERIE.

Ik kan niet met genoeg lof gewagen van de gewichtige diensten, die door de artillerie gedurende den geheelen slag zijn verricht.

Niettegenstaande het feit, dat de vijand ter ondersteuning van zijne aanvallen zware artillerie in het gevecht bracht, is onze artillerie er steeds in geslaagd den vijand te beletten vuuroverwicht te verkrijgen. De bekwaamheid, moed en energie door de commandanten aan den dag gelegd, is zeer opgevallen.

De commandant van het III korps, die dit in het bijzonder kan beoordeelen, maakt melding van het prachtige werk, dat verricht is door een aantal jonge artillerie-officieren, die tot bij de vuurlinie naar voren gingen om op het juiste doel en op het juiste oogenblik hun geschut te kunnen gebruiken.

Als gewoonlijk waren de pioniers onvermoeibaar in hunne pogingen om de infanterie bij de veldversterkingen en den loopgravenarbeid te ondersteunen.

Ik betreur ten zeerste de zware verliezen, die wij hebben geleden; maar de aard van den strijd was hevig en wij stonden tegenover eene groote overmacht. Ik heb alle reden te gelooven, dat bij den vijand gedurende den geheelen loop van den slag, minstens driemaal zooveel dooden, gewonden en gevangenen buiten gevecht zijn gesteld.

Gedurende deze gevechten heeft generaal FOCH alles in het werk gesteld om mij zooveel mogelijk te ondersteunen; ook ben ik groote dankbaarheid verschuldigd aan generaal D'URBAL, commandant van het 8e Fransche leger op mijn linkervleugel en aan generaal MAUD'HUY, commandant van het 10e Fransche leger, op mijn rechternvleugel.

Vele officieren en manschappen moet ik nog in 't bijzonder vermelden voor betoonde dapperheid en beleid in dit afgeloopen tijdperk, waaraan ik spoedig hoop te voldoen.

Ik heb de eer te zijn
van Uwe Excellentie de gehoorzame dienaar
J. P. D. FRENCH,
*Veldmaarschalk en Opperbevelhebber
van het Britsche leger te veld.*

Eenige ervaringen, opgedaan in den tegenwoordigen Europeeschen oorlog.

DE LOOPGRAAFFORLOG.

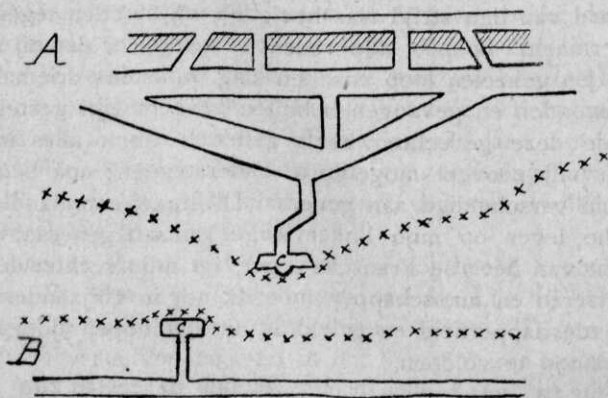
„Sie sehen, alles, was wir auf der Kriegsakademie gelernt haben, „mussen wir in diesem Kriege umlernen. Wir hatten uns den Feldzug „als frischen und fröhlichen Bewegungskrieg, wie im Jahre 1870 ge- „dacht, und nun liegen wir schon seit drei Monaten, eingebuddelt bis „an die Ohren in der Erde und graben, graben und bauen, bauen „noch immer zu.“

Met deze woorden schetste de commandant van een Duitsch legerkorps het karakter, dat de krijgsverrichtingen op het westelijk operatietooneel hebben aangenomen.

Aljaar liggén de legers van de Noordzee tot aan de Zwitsersche grens vrij wel in één doorlopende loopgraaf tegenover elkaar, die met alle middelen van de veldversterkingskunst zoo onaantastbaar mogelijk is gemaakt.

Tengevolge van de zeer wisselende terreingesteldheid vertoont deze lange stelling niet overal hetzelfde beeld; hier liggén de loopgraven

Schets 1.

A Duitsche loopgraaf.

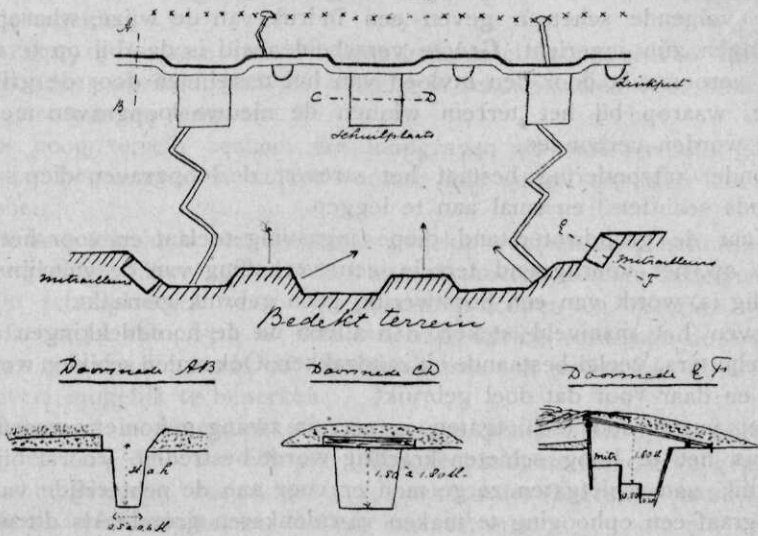
B Fransche loopgraaf.

C Post.

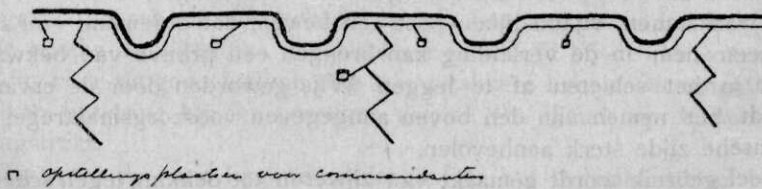
××××× Hindernis.

▨▨▨▨▨ Schuilplaats.

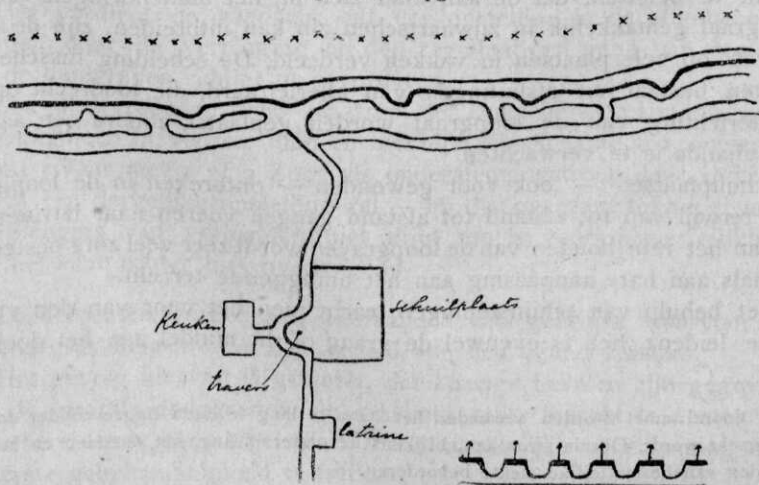
Schets 2.
Duitsche loopgraaf.

Schets 3.
Duitsche loopgraaf.

Schets 4.
Engelsche loopgraaf.

N.B. Aan Engelsche zijde komt het veelvuldig voor dat ieder man door een zijweer van zijn nevenman is gescheiden.

der beide partijen nog eenige honderden meters van elkaar, daar is de afstand geslonken tot 100, ja zelfs tot 50 M. en minder.

De volgende schetsen geven een indruk van de wijze, waarop de stellingen zijn ingericht. Groote verscheidenheid is daarbij op te merken, veroorzaakt door den invloed van het terrein en door de grillige wijze, waarop bij het terrein winnen de nieuwe loopgraven met de oude worden verbonden.

Zonder uitzondering bestaat het streven de loopgraven diep (voor staande schutters) en smal aan te leggen.

Waar de grondwaterstand diepe ingraving toelaat en voor het uitzicht op het vóórliggend terrein een verheffing van de vuurlijn niet noodig is, wordt van een borstwering geen gebruik gemaakt.

Boven het maaiveld steken dan alleen uit de hoofddekkingen voor de schutters, veelal bestaande uit zandzakken. Ook stalen schilden worden hier en daar voor dat doel gebruikt.

Het vuren door schietgaten is zeer in zwang gekomen, waarmede tevens het te hoog schieten krachtig wordt bestreden. Vooral bij het gebruik van schietgaten zorge men er voor aan de achterzijde van de loopgraaf een ophooging te maken van donkeren grond. Als dit wordt verzuimd, teekenen de schietgaten zich voor den vijand tegen den horizon scherp af.

Vult zich nu op een zeker oogenblik het schietgat, dan is dit voor een waakzamen, vijandelijken post een bewijs, dat er iemand voór staat, hetgeen hem in de verleiding kan brengen een proeve van bekwaamheid in het schieten af te leggen. Wijs geworden door de ervaring, wordt het nemen van den boven aangegeven voorzorgsmaatregel van Fransche zijde sterk aanbevolen.

Veel gebruik wordt gemaakt van zijweren tot dekking tegen scherven van artillerie-projectielen en tegen schuin vuur van infanterie, alsmede tot beperking van de uitwerking van handgranaten en mijnen.

Om te beletten, dat de aanvaller zich bij het binnendringen van de loopgraaf gemakkelijk in zijwaartschen zin kan uitbreiden, zijn de loopgraven op vele plaatsen in vakken verdeeld. De scheiding tusschen de vakken bestaat uit afsluitingen van allerlei aard, die loodrecht op de lengterichting van de loopgraaf worden geplaatst, zoodra een aanval des vijands is te verwachten.

Schuilplaatsen — ook voor gewonden — ontbreken in de loopgraaf niet terwijl van tot afstand tot afstand gangen voeren naar latrines

Aan het rein houden van de loopgraven wordt zeer veel zorg besteed 1) evenals aan hare aanpassing aan het omliggende terrein.

Met behulp van schijnstellingen tracht men het vuur van den vijand af te leiden; het is evenwel de vraag of dit middel aan het doel be-

1) Vooral moet worden vermeden het stroo te lang te laten liggen zonder dat het ververscht wordt. Onrein stroo kan, blijkens de ondervinding, het ontstaan en het verspreiden van besmettelijke ziekte bevorderen.

antwoordt, nu de partijen zoolang tegenover elkaar liggen en alle gelegenheid hebben gehad schijnstellingen van werkelijke stellingen te onderscheiden.

Achter de voorste linie, en door gemeenschapsloopgraven daarmede verbonden, bevinden zich de scherfvrije schuilplaatsen voor ondersteuningstroepen en reserves.

In hoog terrein bestaan die loopgraven uit onderaardsche gangen, zoodat het versterken van de voorste linie geheel ongezien kan plaats hebben.

In laag terrein is een dergelijke gedekte gemeenschap natuurlijk niet te verkrijgen; men zal zich dan met maskeeren moeten behelpen.

De schuilplaatsen voor ondersteuningstroepen en reserves worden in den regel voor 15 à 20 man bestemd; kleine verdienen de voorkeur boven groote, ten einde de uitwerking van een treffer van de artillerie zooveel mogelijk te beperken.

Dat men in dit opzicht niet tegen een massa werk opziet blijkt wel uit het feit, dat voor een der Duitsche bataljons in reserve geplaatst, 90 schuilplaatsen waren gebouwd, waaronder begrepen munitiebergplaatsen, verbandplaatsen, stallen, latrines, enz.

Op vele plaatsen valt een merkwaardig verschil op te merken tusschen het Fransche en het Duitsche loopgraafstelsel. Zoo eenigszins mogelijk voeren de Duitschers als vast beginsel door, dat de voorste linie tevens de eigenlijke gevechtlinie is, terwijl bij de Franschen veelvuldig vóór de gevechtlinie nog een zwakkere linie wordt aangetroffen, welke bezetting bij een ernstigen aanval des vijands op de hoofdlinie terug trekt.

Om voor de hand liggende redenen lijkt het Duitsche stelsel te verkiezen, mits voortdurend een scherpe waakzaamheid in voorste linie wordt betracht.

Het verdient de aandacht dat een opstelling in de breedte op den langen duur de verpleging en den regelmatigen gang van den dienst in de loopgraven schijnt te bevorderen.

Om deze redenen toch plaatsen de Duitschers veelvuldig geheele compagnieën in voorste linie en niet bijv. bij een bataljon 2 compagnieën naast elkaar met 1 of 2 Züge als ondersteuningstroep daarachter.

Bij een dergelijke opstelling zal — bij den overgang tot het gevecht — vermenging van verbanden niet altijd zijn te voorkomen; blijkbaar is dit bezwaar echter niet overwegend.

Luisterposten worden aan weerszijden veel gebruikt, waarvoor personeel wordt aangewezen, dat de taal van den vijand verstaat.

Het gevolg hiervan is geweest, dat strenge bevelen zijn gegeven om in de voorste loopgraven de grootste stilte in acht te nemen en de voorbereidende maatregelen voor een nachtelijke onderneming met de uiterste geheimzinnigheid te treffen.

Vóór de stelling zijn hindernissen aangelegd, die bij voorkeur bestaan uit ijzerdraadversperringen. al of niet in vereeniging met wolfskuilen.

In boschrijke terreinen worden verhakkingen veel gebruikt.

De afstanden, waarop de hindernissen voor de loopgraven liggen, zijn over het algemeen klein (meestal 50 M., soms nog minder).

Dit is niet alleen een gevolg van den geringen afstand, die de beide partijen scheidt, maar ook van gewijzigde denkbeelden ter zake. Vroeger werd als beginsel aangenomen, dat de hindernis moest liggen ongeveer op den afstand, waar het bestrijkend geweervuur van den verdediger begon, in de overtuiging, dat beneden dien afstand van een langdurig vuurgevecht geen sprake meer zou kunnen zijn.

Deze meening is door de ervaringen, opgedaan in den Russisch-Japanschen oorlog, en nog meer door de gebeurtenissen in dezen oorlog, gelogenstraft geworden.

De verdediger behoeft het pleit nog lang niet gewonnen te geven als de aanvaller tot 300 à 400 M. van zijne stelling is genaderd!

In de tegenwoordige omstandigheden is dus een hindernis op 300 M. van de stelling zoo goed als waardeloos, omdat op dien afstand de verdediger tegen een opruimen bij duisternis vrijwel machteloos staat.

Om onmiddellijk gewaarschuwd te worden als de vijand bij duisternis pogingen aanwendt om de hindernis op te ruimen, verdient het aanbeveling er bellen, flesschen of rinkelende voorwerpen in te hangen; dit middel wordt ook thans met succes toegepast. Bovendien moet een bewaking door posten plaats hebben, op de wijze als in schets 1 is aangegeven.

Deze bewaking is afdoende, zoolang de posten zich kunnen handhaven, maar wanneer zij door den vijand zijn overrompeld of teruggedreven, moet de bewaking en de opruiming van uit de stelling zelf kunnen worden voortgezet en belet.

Dit is alleen mogelijk wanneer over verlichtingsmiddelen wordt beschikt (zoeklichten, sterke acetyleenlantaarns, enz.) die daarom in een moderne stelling niet mogen ontbreken.

Het opruimen van een ijzerdraadhindernis 1) wordt in hooge mate bemoeilijkt, ja zelfs levensgevaarlijk, wanneer men de buitenste draden kan isoleeren en onder hoogen electricchen stroom zetten. Het gebruik van isoleerhandschoenen is dan voor het opruimen een vereischte.

Uit den aard van de zaak is met de te velde beschikbare middelen het geleiden van een electricchen stroom over een groote uitgestrektheid door een hindernis niet uitvoerbaar; plaatselijk schijnt dit echter zeer wel mogelijk te zijn.

Een groot nadeel van ijzerdraadhindernissen en wolfskuilen is, dat de aanleg een belangrijken arbeid vordert en dat bij de eerste het

1) Zie over dit onderwerp M. S. 1915 no. 2 en no. 3. „Een en ander over den strijd tegen ijzerdraadversperringen.”

stevig in den grond werken van de palen onmogelijk geruischloos kan geschieden, waardoor het werken bij duisternis in 's vijands onmiddellijke nabijheid is uitgesloten.

In deze omstandigheid wordt een afdoende verklaring gevonden van het feit, dat de hindernissen een eenvoudiger vorm aannemen, naarmate de loopgraven op korteren afstand van den vijand komen te liggen.

Van ijzerdraadhindernissen in den waren zin van het woord is dan weinig te bespeuren; blijkbaar heeft men zich tevreden moeten stellen met het spannen van struikeldraden, of het in den grond werken van ijzerdraadslingers en -strikken.

Waar de loopgraven in elkaars onmiddellijke nabijheid liggen en het verschijnen van een hoofd boven de borstwering of tusschen een schietsleuf dadelijk eenige scherpschuttersschoten uitlokt, heeft de behoefte zich doen gevoelen aan een middel dat tot waarnemen in staat stelt zonder den waarnemer aan gevaar bloot te stellen.

Dit middel is gevonden in het gebruik van de periscoop, die zich op het oogenblik in een groote populariteit verheugt.

De inrichting is zeer eenvoudig en blijkt uit schets 5.

Bij het gebruik moet men uiterst voorzichtig te werk gaan; zeer langzaam, bijna onmerkbaar, moet de periscoop boven de borstwering of achter een kijkgat worden gebracht om de aandacht van den vijand niet te trekken.

De zeer geringe afstand, waarop de loopgraven der tegenstanders van elkaar zijn verwijderd, maakt op vele plaatsen een krachtige deelname aan den strijd voor de veldartillerie ondoenlijk.

Vandaar dat de mortieren weer in eere zijn hersteld om projectielen te slingeren naar den vijand, die als mijnen werken en een groote verwoesting kunnen teweeg brengen. De dracht bedraagt niet meer dan 300 à 400 M. Op het oostfront bedienen de Duitschers zich voor dit doel ook van een instrument, dat veel gelijkt op de Romeinsche catapulten.

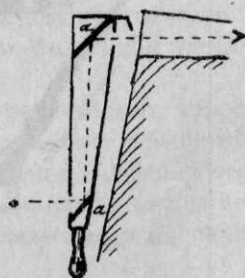
Van de verder in gebruik zijnde vernielingsmiddelen geeft achterstaande afbeelding en zeer voldoende indruk.

Veel last hebben de oorlogvoerenden in de loopgraven — ook in hoog terrein — ondervonden van het water.

Het schijnt onmogelijk te zijn de loopgraven zoodanig aan te leggen, dat een goede afwatering op den duur verzekerd is.

Wij, Nederlanders, mogen hiermede in onze lage terreinen wel geducht

Schets 5.

$a =$ spiegels, geplaatst onder een hoek van 45° .

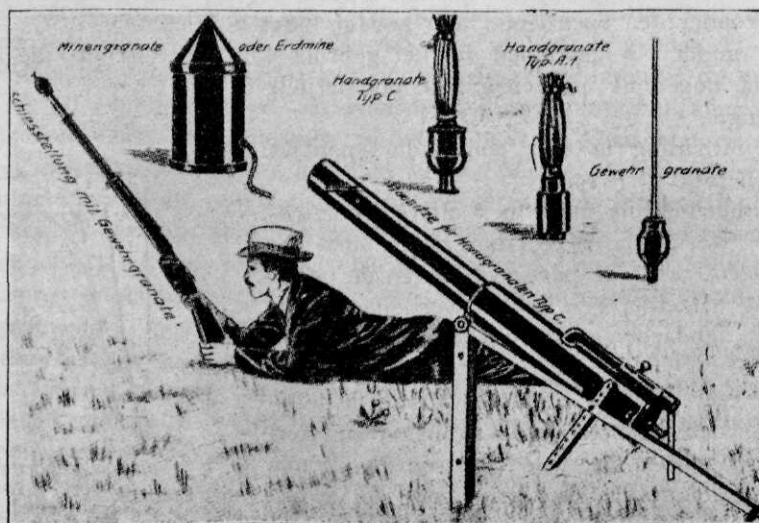
rekening houden en daarom is het voor ons van bijzonder belang om na te gaan, welke middelen zijn toegepast om het water in de loopgraven te bestrijden of den nadeeligen invloed daarvan tegen te gaan.

Weinig afdoende is gebleken het beleggen van den bodem met planken, stroo, fascines, enz.

Evenmin het leggen van een verhoogden houten vloer in de loopgraaf. Dit middel zou trouwens in ons polderland niet zijn aan te bevelen, omdat de verhoogde vloer bij de geringe ingravingsdiepte in dat terrein tot betrekkelijk hooge borstweringen leidt, wil men de staande aanslaghoogte verkrijgen.

Gunstiger luiden de berichten omtrent hetgeen de practische Engelschen hebben bedacht.

Zij hebben een groot aantal gummi-schoenen en waterdichte kousen

naar het vasteland gezonden, speciaal ten gebruike voor de troepen in de loopgraven.

Omtrent de proeven die met deze kousen in Engeland zijn genomen, wordt het volgende vermeld:

10 man werden aangewezen om de kousen nacht en dag gedurende ± 72 uur te dragen.

Hiervan werden in de gedeeltelijk met water gevulde loopgraven 14 tot 20 uren doorgebracht, evenwel niet langer dan 2 uren achtereen.

Na verloop van die drie dagen waren de voeten van alle manschappen volkomen droog en in uitstekenden toestand.

De uitslag van de proef gaf het Ministerie van Oorlog aanleiding onmiddellijk 10.000 paren van deze kousen te bestellen.

Het is mogelijk, dat de Engelschen met een bijzonder soort schoenen

en kousen een practisch bruikbare oplossing voor het onderwerpelijke vraagstuk hebben gevonden, maar een middel van blijvende werking zal het wel niet zijn.

Dit is een reden te meer om aan het bezit van een groot aantal pompen veel waarde te hechten, die thans veelvuldig en geregeld in de loopgraven worden gebruikt en die bij stellingen in ons polderland zeker niet zullen mogen ontbreken.

Een langdurig en onafgebroken verblijf in natte loopgraven is voor den gezondheidstoestand van den troep in hooge mate schadelijk.

Groot is het getal dergenen, die met zware rheumatiek of met z.g. bevroren voeten naar de hospitalen geëvacueerd en voor goed voor den militairen dienst zijn afgekeurd geworden.

Wat dit laatste ziekteverschijnsel betreft, heeft het zeer de aandacht getrokken, dat het zich voordeed in een tijd, waarin de thermometer zelden beneden nul daalde alsmede, dat alleen de voeten werden aangetast en niet — zooals in 1870 — ook de handen, de ooren en de neus.

Deze ontdekking heeft aan Fransche zijde aanleiding gegeven tot een nauwkeurig onderzoek.

De uitslag hiervan is geweest, dat het ontstaan van deze voetziekte niet aan den invloed van koude moet worden toegeschreven, maar in de allereerste plaats veroorzaakt is geworden door de stelping van den bloedsomloop.

Onder den invloed van het water trekken de beenwindsels, kappen enz., die de soldaten dragen, samen, belemmeren daardoor den bloedsomloop in de beenen, tengevolge waarvan de voeten zwellen. Voegt men hierbij, dat de schoenen in het water krimpen, dan is er dus een dubbele kracht werkzaam, die knelling van de voeten in de schoenen onvermijdelijk maakt.

Ten slotte kan de gestadig toenemende stelping van den bloedsomloop in de onderste ledematen — evenals bij het bevroren — het afsterven van de voeten veroorzaken.

Een geluk is het, dat dit proces — in tegenstelling met het bevroren — een langzaam verloop heeft, zoodat ernstige verschijnselen zich eerst hebben voorgedaan bij patiënten, die langer dan 4 dagen in de natte loopgraven hadden doorgebracht.

Twee middelen worden aangegeven om deze voetziekte te voorkomen:

1. het verblijf in de loopgraven in eerste linie zooveel mogelijk bekorten;
2. schoenen en beenwindsels geregeld, bijv. 2 maal per dag, gedurende een kwartier los maken.

Zeer goede resultaten zijn ook verkregen door de sokken in warm vet te dompelen.

Behalve de zorg voor den gezondheidstoestand van den troep maakt ook het afmattende en inspannende van den dienst in eerste linie op zeer korten afstand van den vijand, een geregelde aflossing van de loopgraafbezetting noodzakelijk.

Deze aangelegenheid is niet overal op dezelfde wijze geregeld en wordt in sterke mate beïnvloed door de plaatselijke gesteldheid op de verschillende deelen van het gevechtsfront.

Aan de IJser blijven de Franschen 2 dagen in 1e linie, daarna 2 dagen in 2e linie om vervolgens 8 dagen rust in 3e linie te gaan genieten.

Over 't algemeen hebben de Duitschers op overeenkomstige wijze den dienst in de loopgraven geregeld, met dit verschil, dat in 3e linie slechts 4 dagen wordt gerust.

Overigens heeft ook aflossing van de eerste linie plaats om de 24 uur en bij uitzondering om de 3 dagen.

Met groote moeilijkheden gaat de verpleging van de troepen in de voorste loopgraven gepaard, vooral daar, waar de gemeenschapsloopgraven niet gedekt aangelegd zijn kunnen worden en bewegingen over dag naar de voorste linie dientengevolge zoo goed als zijn uitgesloten.

Het brengen van voedsel naar de voorste linie kan daarom als regel alleen bij duisternis geschieden; zoodra de dag aanbreekt, is het uit.

Is er nu voor gezorgd om de loopgraafbezetting 's avonds na het invallen van de duisternis en 's morgens vóór het aanbreken van den dag van een warm maal te voorzien, dan bestaat er niet het minste bezwaar tegen om haar het verdere gedeelte van den dag van brood of beschuit te doen leven; de verpleging kan dan zelfs zeer goed worden genoemd. Minder gemakkelijk is het evenwel om haar gedurende dat tijdsverloop nu en dan warme thee of koffie te verstrekken en hieraan bestaat juist in de natte loopgraven en bij guur of koud weer groote behoefte.

De Franschen hebben voor dit doel de zg. Noorsche ketels in gebruik genomen, die 30 à 35 KG. wegen en waarin warm vocht na 24 uren nog niet geheel is afgekoeld.

De ketels worden zeer geroemd; zijn ze 's nachts naar de loopgraven gebracht, dan heeft de bezetting den volgenden dag op bepaalde uren een warmen drank.

In dit verband wordt de aandacht gevestigd op de zg. Patent-Demo-Gefassen (Duitschland).

Dit zijn ketels, die dezelfde eigenschappen bezitten als de Noorsche ketels en in verschillende grootten voorkomen.

Hoe grooter de inhoud is, des te minder warmteverlies heeft er plaats van het vocht, waarmede de ketel is gevuld.

Het warmteverlies bij een ketel van 25 L. inhoud blijkt uit het volgende staatje:

Temperatuur bij de vulling	96°
na 2 uren	90°
4	85°
6	80°
8	75°
10	70°

na 12 uren	67°
14	63°
16	60°
18	57°
20	55°
22	53°
24	51°

De ketel is 70 cM. hoog en heeft een doorsnede van 37 cM. Behalve thee en koffie wordt het verstrekken van cacao zeer aanbevolen.

Van Duitsche zijde schijnt men in 't begin van den oorlog zeer tegen het verstrekken van alcohol te zijn geweest en in verband daarmede ook verbodsbepalingen te hebben uitgevaardigd. Thans wordt bericht, dat deze niet gehandhaafd zijn kunnen worden, waartoe zeer zeker de eigenaardige toestanden in den loopgraafoorlog het hunne zullen hebben bijgedragen.

Na al hetgeen hiervoor omtrent de inrichting der loopgraven is medegedeeld, zal het duidelijk zijn, dat de aanvaller bij het veroveren van een vijandelijke loopgraaf moet beginnen met de daar vóór liggende hindernis geheel of gedeeltelijk op te ruimen.

In den regel is dit gemakkelijker gezegd dan gedaan.

De practijk heeft bewezen, dat de artillerie — waar het een ijzerdraadhindernis geldt — die taak niet op zich kan nemen.

Het overbruggen met planken, ladders, matrassen enz. is een middel, dat theoretisch heel wat lijkt, maar practisch niet voldoet.

Het ligt dus voor de hand, dat men naar andere middelen is gaan zoeken om de hindernis geheel op te ruimen of daarin zooveel doorgangen van voldoende breedte te maken, dat de stormaanval kan worden gewaagd.

Van Fransche zijde wordt gemeld, dat daartoe worden gebruikt lange en breede harken, stokken of touwen met groote haken er aan, die in de hindernissen worden geworpen, waarna wordt getracht haar om te trekken of een stuk er uit te rukken.

Oogenschijnlijk is dit een zeer eenvoudig middel, dat echter — jammer genoeg — alleen bruikbaar is bij ijzerdraadhindernissen, die nauwelijks dien naam verdienen; waar zij volgens de regelen van de kunst zijn aangelegd, haalt een poging tot het omtrekken van de hindernis niets uit en doet de behoefte aan een krachtiger werkend opruimingsmiddel zich gevoelen.

Hiervoor zijn van groot nut gebleken de z.g. draad-versperringstorpedo's, die een zekere hoeveelheid springlading bevatten, en onder of tusschen de draden worden geschoven om deze uit elkaar te slaan.

Op het oogenblik worden zij in verschillende vormen gebruikt.

Er zijn buizen, die aan de voorzijde van een paar raden zijn voorzien om ze gemakkelijk over den grond te kunnen voortduwen; ook komen

zij voor als gladde, metalen kokers, die niet blijven haken aan het prikkeldraad en tusschen de draden worden doorgeschoven.

De met springstof gevulde buizen zijn ± 2 M. lang en kunnen gemakkelijk door één man worden gedragen; zij kunnen zoo noodig met een 2de of 3de worden verlengd, om de geheele breedte der ijzerdraadhindernis te ondermijnen.

De springlading wordt door middel van een lont tot ontsteking gebracht.

Tegen de buizen, die over den grond worden voortgeduwd, kan de verdediger zich vrij gemakkelijk wapenen door de voorzijde van de hindernis van opstaande planken te voorzien, die de buizen tegenhouden. Dit middel kan uit den aard der zaak niet tegen de gladde buizen worden aangewend, wier uitwerking bovendien zeer wordt geroemd.

In weerwil van al deze nieuwe middelen zal men vermoedelijk het oude middel van het doorknippen of doorhakken der draden nog steeds niet kunnen missen.

Dit is een uiterst gevaarlijk werk, dat bij duisternis met de grootste behoedzaamheid moet geschieden.

Dicht langs den grond kruipen een aantal patrouilles naar de hindernis alwaar zij, liggende op den rug, de draden doorknippen; ook is toegepast het besmeren van de palen met petroleum, die daarna worden in brand gestoken.

Waar een aanval plaats heeft op een door hindernissen beveiligde stelling zorge de commandant er voor, dat op een oordeelkundig gekozen oogenblik met het opruimen van de hindernissen wordt begonnen.

Het zou bv. verkeerd zijn om reeds in den avond met het opruimen te beginnen — als daarvoor een paar uren worden noodig geacht — terwijl de aanval eerst bij het aanbreeken van den dag zal worden ondernomen.

Dat men op tegenslag rekent is verstandig, maar men overdrijve in dit opzicht niet. Hoe later de vijand de eigen voornemens kan vermoeden, des te beter.

Voorts dient door een voorafgaande verkenning te zijn uitgemaakt, of de hindernis over een groote lengte kan worden opgeruimd, dan wel of moet worden volstaan met daarin doorgangen te maken op de plaatsen, waar de aanval zal geschieden.

In het laatste geval is het voor de patrouilles zeer moeilijk gebleken om bij duisternis de juiste richting te houden en de aangegeven paatsen te bereiken.

Daarom mag niet worden verzuimd de opruimingspatrouilles reeds vóór het invallen van de duisternis in voorste linie te brengen, alwaar zij zich kunnen orienteeren en de verandering van het terrein bij duisternis in zich opnemen.

Dikwijls is deze maatregel nog niet voldoende geweest en moest de te volgen richting op den grond worden vastgelegd door middel van

papier, wit linnen lappen enz., welke voorwerpen met takken werden vastgestoken.

Alvorens het terrein van de versterkingskunst te verlaten nog een enkel woord over de wijze waarop de Duitschers boschrijke gedeelten van hunne stellingen in staat van verdediging hebben gebracht.

Zoo eenigszins mogelijk wordt de voorste verdedigingslijn achter den rand ingericht, waarbij veelvuldig gebruik wordt gemaakt van geheel overdekte loopgraven.

Vóór de stelling liggen verhakkingen, waarmede ook de boschuitgangen worden afgesloten. Vooruitspringende deelen, van den boschrand, zijn ingericht voor het frontaal en flankerend vuur langs den boschrand.

Zeer op den voorgrond is getreden :

1. het inrichten van boomgroepen achter den boschrand, tot uitkijkposten, tevens tot opstellingsplaats voor 5 à 10 schutters. Zij zijn voorzien van borstweringen en schietgaten terwijl aan de maskeering de uiterste zorg is besteed.

2. Het gebruik van blokhuisen, niet alleen tot gedekte opstellingsplaatsen van ondersteuningstroepen maar ook ten behoeve van een hardnekkige verdediging van het inwendige van het bosch.

De moeilijkheden, waarmede het ingraven in bosschen gepaard gaat, hebben als logisch gevolg gehad het oprichten van scherfvrije schuilplaatsen boven den grond, waarvoor het materiaal in een bosch voor het grijpen ligt.

Door ze van schietgaten te voorzien en door hindernissen te omgeven, krijgen ze het karakter van blokhuisen, die een hardnekkige verdediging van het inwendige van het bosch zeer in de hand werken.

Voor dit doel lijken zij te verkiezen boven een z. g. afscheiding, zijnde een doórlopende ze weerstandslijn in het bosch.

Dit middel toch tot inwendige boschverdediging heeft groote bezwaren :

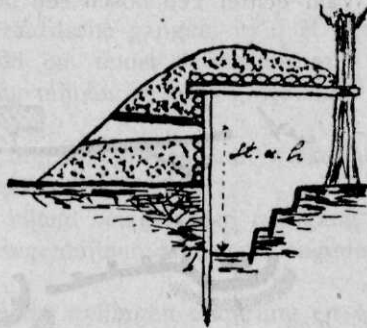
1e. brengt het den terugtocht van de verdedigers van den rand in gevaar ;

2e. bestaat de kans, dat de nastormende aanvaller tegelijk met den terugtrekkenden verdediger de afscheiding bereikt ; en

3e. kan de afscheiding worden opgerold, zoodra de aanvaller op één punt is binnengedrongen.

Al deze bezwaren kleven niet aan het gebruik van blokhuisen. Door de tusschenruimten kunnen allerlei bewegingen van eigen troepen plaats

Schets 6.

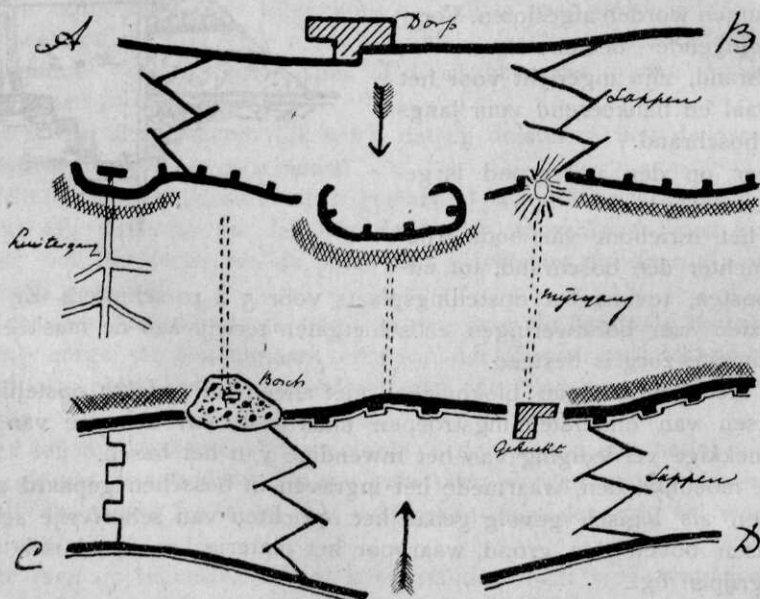
hebben en goed aangelegd en versterkt, is een verovering van de blokhuisen door den vijand bij gemis van een krachtige artillerie-werking uitermate moeilijk en tijdrovend.

Deze omstandigheden doen ook de kansen op herovering van het bosch stijgen, voor het geval de vijand daarin is binnengedrongen.

Het bezwaar, dat de verdedigers van de blokhuisen kunnen worden omsingeld en afgesneden is ongetwijfeld een nadeel en dit zal niet geheel worden verholpen door het graven van onderaardsche uit- en ingangen, zooals aan Duitse zijde heeft plaats gehad.

Waar echter een bosch een belangrijk steunpunt vormt en tot elken

Schets 7.

prijs moet worden behouden en zoo noodig heroverd, mag dit bezwaar niet te zwaar tellen en lijkt een verdediging met behulp van blokhuisen zeer aanbevelenswaardig.

Ten slotte nog iets over het sappeeren en mineeren, dat op vele plaatsen van de beide operatie-tooneelen het eenige middel blijkt te zijn om den vijand te naderen.

Neem aan, dat de beide partijen zich hebben kunnen nestelen resp. in de lijnen AB en CD, doch dat een verder terreinwinnen op de normale wijze van weerszijden geheel onmogelijk is.

Van uit die beide stellingen wordt nu getracht sappeerende zooveel terrein te winnen tot men een gunstig terreingedeelte bereikt, alwaar wederom een stelling wordt ingericht.

Dit spel herhaalt zich zoo dikwijls tot men ten slotte gekomen is op een afstand van den vijand, waarop de stormaanval kan worden gewaagd. Van alle aanwezige terreinvoorwerpen als dorpen, gehuchten, huizen, bouwperceelen enz. wordt bij het inrichten van de stellingen gebruik gemaakt.

Voor de stellingen komen hindernissen te liggen, die in hoofdzaak bestaan uit prikkeldraad en uit verhakkingen.

De afstootende kracht van de laatste stelling is meestal zoo groot, dat zonder voorafgaande vernielingen een stormaanval geen kans van slagen heeft.

Vandaar dat met behulp van onderaardsche gangen, \pm 6 M. diep, pogingen in het werk worden gesteld om onder de hindernissen of steunpunten van de vijandelijke stelling mijnen te leggen, teneinde ze in de lucht te doen vliegen.

Als tegenmaatregel worden luistergangen gegraven, aan welker uiteinden onafgebroken de wacht wordt gehouden.

Zoodra wordt vastgesteld, dat de vijand bezig is een mijngang te graven, tracht men met behulp van tegenmijnen zijn werk ongedaan te maken.

De afstanden, waarop de verschillende stellingen onderling en van den vijand zijn verwijderd, de lengte en de vorm van sappen, mijngangen enz. zijn zeer verschillend en geheel afhankelijk van de terreingesteldheid, zoodat daarvoor geen bepaalde getallen en afmetingen kunnen worden aangegeven.

Zoo is dus het oude sappeeren en mineeren weer in eere hersteld!

Aanvankelijk slechts in den vestingoorlog in gebruik, na den Krimoorlog (Sebastopol) in Europa niet meer toegepast en als verouderd beschouwd, doch door de Japanners vóór Port-Arthur weer opgerakeld, is het thans, zelfs in den veldoorlog, onmisbaar gebleken.

Ook in dit opzicht is deze oorlog wél merkwaardig!

DE LUCHTVAART.

Van de oorlogswerktuigen in de lucht hebben de vliegtuigen tot heden het leeuwenaandeel genomen aan de operatiën te land.

Hunne groote waarde voor het uitvoeren van verkenningen van allerlei aard is thans overtuigend bewezen.

Het maximum nut zal die verkenningsdienst echter eerst afwerpen als de vliegenier in staat is om snel zijne waarnemingen mede te deelen aan hem, die behoort te worden ingelicht.

Tal van middelen zijn daartoe beproefd.

Het seinen met vlaggen is practisch waardeloos gebleken; evenzoo het seinen met den motor, bestaande in het af- en aanzetten daarvan gedurende de vlucht met het doel om door korte en lange ronkingen de teekens van het Morse alfabet na te bootsen.

Het draadloos overbrengen van de berichten, wellicht een middel

van de toekomst, heeft tot heden nog geen succes gehad en is diens gevolg niet in gebruik.

Op het oogenblik schijnen de volgende middelen practisch bruikbaar te zijn :

Het naar beneden werpen van de berichten.

De bezwaren hiervan zijn — vooral bij verkenningen op het slagveld — dat de vliegenier door het terugkeeren naar de eigen partij telkens het te verkennen doel moet loslaten en dat de berichten uiterst nauwkeurig naar beneden moeten worden geworpen.

Het gevaar voor zoekraken is hierbij niet buitengesloten, wanneer zij toevallig in begroeid terrein terecht komen.

Om dit bezwaar te ondervangen worden — o. a. in Frankrijk — de berichten gerold in een metalen busje, dat van een rookgevend middel is voorzien en dat in werking treedt bij het vallen op den grond.

Waar het geldt de plaats van een vijandelijk doel en de ligging van de daarop afgegeven schoten door de eigen artillerie te bepalen, kan de vliegenier gebruik maken van een kaartje, waarop een vierkantverdeling in c M. is aangebracht. 1)

Elke c.M. komt overeen met een afstand van 100 M.

Voorts bevinden zich op het kaartje twee loodrecht op elkaar staande dikke lijnen, wier snijpunt het gemiddelde trefpunt van een door de eigen batterij af te geven laag voorstelt.

Is nu omtrent de ligging van het doel een en ander bekend, dan wordt door middel van linnen lappen, op den grond uitgespreid, aan den vliegenier de richting aangeduid, waarin hij zich moet bewegen ; bestaan er omtrent het doel geen gegevens, dan moet het natuurlijk worden opgezocht.

Zoodra het is gevonden, wordt de juiste plaats op het kaartje aangegeekend ten opzichte van het snijpunt der twee dikke lijnen, waarna de vliegenier naar de eigen batterij terugvliegt en in de buurt daarvan het kaartje laat vallen, dat om zoekraken te voorkomen, van een gekleurd lint is voorzien.

Diezelfde gedragslijn kan worden gevolgd ten opzichte van het aantekenen van de ligging der schoten en zoo is het duidelijk, dat de batterij commandant de noodige gegevens verkrijgt voor de regeling van zijn vuur.

Verder kan geseind worden met behulp van het vliegtuig zelf.

Op deze wijze gaf bijv. een Engelsch vliegenier bij Dixmuiden een artilleriestelling van de Duitschers aan.

Hij voerde daartoe met zijn toestel volgens een bepaalde, vooraf vastgestelde methode, eenige bewegingen uit.

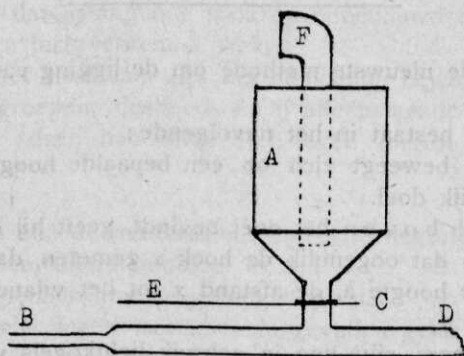
Hetzelfde geschiedde aan Duitsche zijde voor Luik alwaar de bekende vlieger luitenant von BUTTLER aan de eigen artillerie een + schot aangaf

1) Zie ook M. S. 1914, no. 6. „Vliegtuigen in dienst der artillerie.”

door eenmaal, een — schot door tweemaal „the looping the loop” te maken. terwijl hij een treffer aanduidde door meerdere malen cirkels te beschrijven.

Het best schijnt voldaan te hebben het seinen door middel van een met roet gevuld toestel, dat onder aan het vliegtuig is aangebracht. De proefnemingen, daarmede in Frankrijk genomen, hebben zooveel succes gehad, dat kort voor den oorlog tot algemeene invoering bij de Fransche luchtvloot is besloten. Vele vliegtuigen zijn blijkbaar reeds van dit toestel voorzien.

De Duitschers hebben zich hiervan kunnen overtuigen o. a. bij den

- A. Reservoir.
- B. Uitlaat van den motor.
- C. Schuif.
- D. Pijpleiding voor het roet naar de buitenlucht.
- E. Verbindingsdraad van schuif en kruk, waarmede het toestel wordt bediend.
- F. Luchtkoker, die de doorlating van het roet bevordert.

aanval op Namen, toen zij boven de nog niet ingenomen forten een Franschen vliegenier zagen, die met behulp van roetteekens zijne waarnemingen aan de bezettingen overgebracht.

Het toestel, dat slechts 4 KG. weegt is als volgt ingericht: Het reservoir A (20 liter), met roet gevuld, eindigt in een buis, die kan worden gesloten en geopend met behulp van een schuif C. Het reservoir staat door samengeperste lucht onder een overdruk van 1 atmosfeer.

Wordt de schuif door middel van de kruk geopend, dan wordt het roet uit het reservoir in de buis geblazen, waaruit het door den uitlaat van den motor met kracht uitgestooten.

Dit veroorzaakt lange en korte roetwolken, al naar mate de schuif langer of korter geopend blijft.

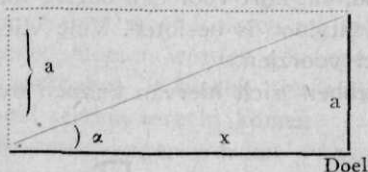
Met behulp van deze wolken kan men dus volgens een vooraf vastgestelde methode seinen geven.

Deze zijn duidelijk tot op grooten afstand met een kijker zichtbaar; van inéenvloeien der teekens is geen sprake, daar de vliegenier ge-

durende de vlucht seint, waardoor vanzelf de noodige ruimte tusschen de opeenvolgende teekens ontstaat.

Ook bij hevigen wind waren de seinen nog bijna 2 minuten duidelijk tegen den hemel zichtbaar en te ontcijferen, zelfs nadat het vliegtuig reeds uit het oog was verdwenen.

Het hier beschreven toestel zou zeer goed kunnen dienen bij de

toepassing van de nieuwste methode om de ligging van een vijandelijk doel te bepalen.

Deze methode bestaat in het navolgende :

De vliegenier beweegt zich op een bepaalde hoogte in de richting van het vijandelijk doel.

Zoodra hij zich boven het doel bevindt, geeft hij een sein.

Wordt nu op dat oogenblik de hoek α gemeten, dan is, in verband met de bekende hoogte a , de afstand x tot het vijandelijk doel te berekenen.

Bij de Duitschers zijn nog in gebruik lichtkogels van verschillende kleur, waarmede de ligging van de schoten wordt aangeduid, bijv. een + schot rood, een — schot blauw, enz.

De mogelijkheid om uit de lucht te worden verkend, heeft natuurlijk aanleiding gegeven tot het bedenken van maatregelen, die bedoelde verkenning zooveel mogelijk bemoeilijken. Het Engelsche ministerie van oorlog heeft, gebruik makende van de tot heden opgedane ervaring, daaromtrent aan het leger een instructie verstrekt, waaraan het volgende wordt ontleend :

1. Het duidelijk onderscheiden van troepenafdeelingen door de luchtverkenners wordt zeer vergemakkelijkt, wanneer zij scherp afsteken tegen het omliggende terrein of zich in gesloten orde bevinden; troepen in verspreide orde zijn moeilijker te ontdekken.

2. Troepen, die op een kunstweg marcheeren, zijn bijna op elke hoogte te onderscheiden; tirailleurliniën, die zich in begroeid terrein bevinden, zijn zeer moeilijk waar te nemen, vooral wanneer zij niet in beweging zijn.

3. Bij het naderen van vijandelijke vliegtuigen moet de nieuwsgierigheid van den troep worden tegengegaan, aangezien bij het omhoogkijken de lichte gelaatskleur een troep verraad, die anders wellicht niet gezien zou zijn geworden.

4. Wanneer op een breeden straatweg wordt gemarcheerd is het aan te bevelen door een strenge marschdiscipline er voor te zorgen, dat

de eene zijde van den weg volkomen vrij blijft, omdat de vrij gebleven lichte zijde van uit de lucht als een weg wordt aangezien, waarop geen troepen marcheeren.

5. Op smalle, aan beide zijden met boomen beplante wegen, moet aan beide zijden van den weg worden gemarcheerd.

6. Kleine afdeelingen, die zich door het terrein bewegen moeten dit sprongsgewijze doen, van dekking tot dekking, onmiddellijk halt houden en zich dekken, wanneer een vijandelijk vliegtuig nadert.

7. Bij het bivakkeeren of rusten moeten open terreinen worden vermeden.

8. Bij het koken in veldkeukens of in keukenwagens zal er aan moeten worden gedacht, dat opstijgende rook op onbebouwd terrein spoedig de aandacht van den luchtverkenner trekt.

Daarom zal het raadzaam zijn het eten nabij bewoonde oorden, gehuchten, huizengroepen, desnoods nabij alleenstaande woningen te bereiden, wanneer deze handeling niet tegen inzicht van boven kan worden gedekt.

Het herkennen van de nationaliteit van een vliegtuig schijnt, ook op de kleine afstanden, uiterst moeilijk te zijn.

Op \pm 300 M. hebben nog vergissingen plaats.

Uit het Duitsche leger worden vele gevallen gemeld, waarin vliegtuigen door eigen troepen zijn beschoten, waardoor tot voorzichtigheid aangemaand is moeten worden.

Van Fransche zijde wordt bericht — en dit verdient des te meer de aandacht, omdat de groote handigheid van de Fransche vliegeniers ook door den vijand ruitelijk wordt erkend — dat het een illusie is te gelooven de verkenningen buiten vijandelijk vuurbereik te kunnen verrichten.

Zou men hiernaar streven, dan zou men op een hoogte van \pm 2300 M. moeten blijven en op dien afstand zijn in 't algemeen geen goede en juiste waarnemingen te verrichten. Dikwijls is een hoogte van 1500 M. daartoe nog te groot gebleken.

Behalve voor de verkenning kunnen de vliegtuigen worden gebruikt om aan den vijand personeele en materieele verliezen toe te brengen.

Wat de middelen betreft, die tot eerst genoemd doeleinde kunnen worden aangewend, verdienen in het bijzonder de pijlen de aandacht, die door de Franschen tallooze malen in den tegenwoordigen oorlog zijn neergeworpen.

Er bestaan 2 soorten, die zich door lengte en gewicht van elkaar onderscheiden (10 en 15 cM. lang; 16 en 24 gram zwaar).

Het bovenste deel is — tot vermindering van het gewicht — over $\frac{2}{3}$ van de lengte 4-kantig uitgeschaafd, zoodat een stervormige doorsnede ontstaat.

Het onderste gedeelte is niet uitgeschaafd, dus zwaarder, waardoor de pijlen steeds met de naaldscherpe punt naar beneden vallen en dien stand ook behouden.

De pijlen worden in bundels van 30 tot 50 stuks met behulp van een bijzondere inrichting naar beneden geworpen.

Zoodra de \pm 800 gram zware bundel begint te vallen, laat de band, die de pijlen samenhoudt, los en bestrooien deze op den aardbodem een oppervlakte, die afhankelijk is van de hoogte waarop en de snelheid waarmede het vliegtuig zich beweegt.

Pijlen, die op 4 dicht bij elkaar legerende Duitsche compagnieën werden geworpen, troffen voor $\frac{1}{3}$ gedeelte doel en veroorzaakten deels zware, deels doodelijke verwondingen.

Uit dit voorbeeld putte men de les om op open terrein meerdere troepeneenheden niet dicht bij elkaar te laten rusten of bivakkeeren.

Een ander soort pijl is de brandpijl, die dient om luchtschepen in brand te steken.

Hij is 40 cM. lang, 8 cM. breed en 1 KG. zwaar.

Kleine schroefvleugels, aan het bovineinde aangebracht, bewerken een loodrecht treffen van het ballonhulsel.

Zoodra de spits van den pijl daar indringt, wordt hij door 6 weerhaken vastgehouden en wordt een licht brandbare stof in het voor-einde ontstoken, die de benzine, waarmede de pijl gevuld is, doet ontbranden, hetgeen het ontploffen van het ballongas tengevolge moet hebben.

Tot heden schijnen met deze pijlen nog geen practische ervaringen te zijn opgedaan.

Wat het werpen van bommen uit vliegtuigen betreft, men kan niet zeggen, dat daarmede — uit een militair oogpunt beschouwd — resultaten zijn verkregen, die aan de hooggespannen verwachtingen hebben beantwoord.

Vernielingen, die een doodelijke slag zouden zijn geweest voor een der partijen, zijn tot heden uitgebleven.

De oorzaak van deze mislukking wordt toegeschreven, niet aan de constructie der bommen, maar aan het moeilijke oriënteeren en aan de geringe trefkans, die zelfs groote doelen voor den bommenwerper opleveren.

De luchtschepen zijn in dit opzicht even ongelukkig geweest.

In de afgelopen 7 maanden hebben alleen de Duitsche zich doen gelden en op het gebied van de aviatiek ongetwijfeld kranig werk geleverd, maar wat zij op militair gebied hebben bereikt, zal de duur van den oorlog geen dag bekorten.

Geheel zonder nut is het optreden der luchtschepen echter niet geweest, want de Zeppelintochten naar Antwerpen en naar de Engelsche kust hebben gelegenheid gegeven om de vraag onder de oogen te

zien, welke maatregelen dienen te worden getroffen tegen nachtelijke aanvallen van luchtschepen op steden of op belangrijke militaire inrichtingen.

Algemeen is men het over eens, dat de te beschermen objecten zooveel mogelijk in het duister moeten worden gehuld om het oriënteren voor de luchtschippers zoo moeilijk mogelijk te maken.

Overigens hangen de te nemen maatregelen geheel af van de middelen die men heeft om de luchtschepen te bestrijden.

Beschikt men over ballongeschut of over vliegtuigen, die tot het vernielen van luchtschepen zijn toegerust, dan kan men met zoeklichten den hemel verlichten, ten einde tot een actieve bestrijding van het luchtschip over te gaan, zoodra dit ontdekt is.

Bij het opstellen van de zoeklichten houde men er rekening mede, dat zij uitnemende richtingspunten voor luchtschippers opleveren. Het zou dus verkeerd zijn ze in de onmiddellijke nabijheid van het te beschermen object te plaatsen, terwijl het aanbeveling verdient ze niet voortdurend in dezelfde opstelling te laten staan.

Uit het voorgaande volgt van zelf, dat het geen zin heeft om met zoeklichten te werken als men de middelen mist om een luchtschip onschadelijk te maken; men vertrouwde dan liever op de bescherming, die de duisternis verleent.

In den laatsten tijd zijn er voorstellen gedaan om boven de te beschermen steden of inrichtingen met behulp van kabelballons een veld van mijnen te vormen, die van af den grond worden ontstoken of springen, wanneer een luchtvaartuig er mede in aanraking komt.

Of dit kostbare middel practisch uitvoerbaar is en den luchtschipper afdoende zal beletten zijn vernielingswerk te volbrengen, moet de toekomst leeren.

's Gravenhage, Maart 1915.

P. J. VAN MUNNEKREDE.
Kapitein v/d Generalen staf.

De Groote Europeesche Krijg

van het jaar 1914—1915.

DE OPERATIËN IN HET OOSTEN.

Op 22 Dec. zijn de Russen tot dicht bij den Weichsel teruggegaan, althans op den 21sten meldt een bericht uit St. Petersburg: „het natuurlijke strategische front, dat de Russen thans bezet houden, strekt zich 80 KM. recht ten Z. van den Weichsel uit en loopt langs den Oostelijken oever van de Bzoera en de Rawa.” Daarmede geven zij slechts een deel hunner nieuwe opstelling, die zich nog over een aanzienlijken afstand verder Zuidelijk uitstrekt positief aan. Hun échec dat zij nog niet willen toegeven; kleeden zij aldus in: „onze troepen hebben slechts enkele kleine districten ontruimd en hebben zich, met het doel gunstiger stellingen te bezetten, naar het Oosten teruggetrokken. Eerst op den 24sten Dec. komen de eerste betrouwbare berichten, welke ons, ook in verband met de voorgaande indices, in staat stellen vrij nauwkeurig na te gaan, waar de Russen opnieuw front bieden (zie schets 1).

„Aan de Bzoera 5 wersten t. N. van Sochazen hebben onze troepen een sterke Duitsche troepenmacht, die in den nacht van 22 op 23 Dec. deze rivier wilde overschrijden, teruggeslagen.

Aan de oevers der Pilika voeren wij hardnekkige gevechten en wierpen wij de Duitschers, die den rechter oever hadden bereikt terug.

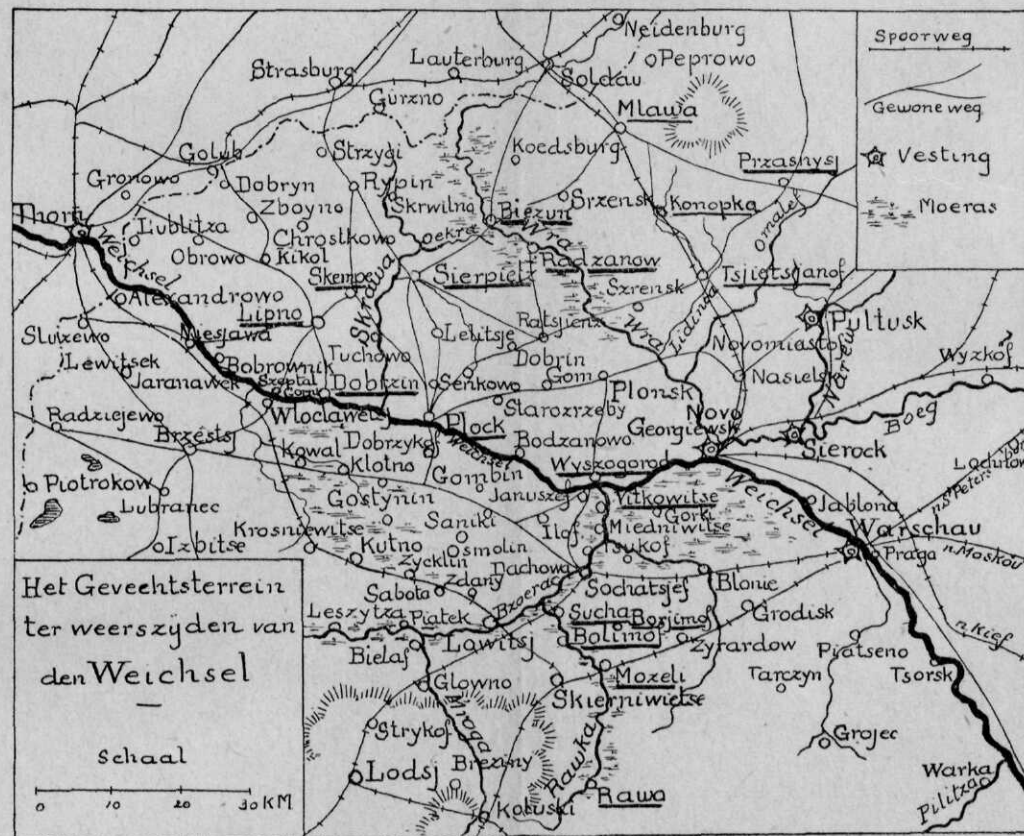
Aan de Nida begonnen op 22 en 23 Dec. gevechten, welke over de gansche uitgestrektheid van het front zijn voortgezet.

Aan het front in Oost-Pruisen, bij Przemysl en in de Karpathen is geen enkele verandering van beteekenis ingetreden ”

Zoo waren kort en bondig de berichten vóór kerstmis; zij geven den toestand vrij juist weder. Daarin kwam, hoewel Sochazen op 24 en 25 Dec. hevig door de Duitschers beschoten werd, weinig verandering; ook de strijd aan weerszijden van de Pilika werd voortgezet, terwijl aan de Noordelijke uitloopers der Karpathen onafgebroken om het bezit der passen werd gestreden. Volgens een bericht uit Weenen vermeesterden de Oostenrijkers na een 4 daagsche worstelling den Iszok-pas en handhaafden de Russen zich in de lijn Jaslo—Lisko; aan den bovenloop van Nida en Dunajets bleef de toestand eveneens onveranderd.

Brengen wij nu de operatiën, welke daarmede weder een nieuw tijdperk van stilstand ingingen, nog eens in 't kort in herinnering, dan zij opgemerkt, dat het begin Dec. was, toen de Duitschers, nadat zij

Schets I.

belangrijke versterkingen hadden gekregen, tot den aanval overgingen. Zij namen Lask, drongen over Pabjanice door tot Lodz en omvatten de daar opgestelde Russen uit het Zuid-Westen. Deze ontruimden in den nacht van 5 op 6 Dec. hun stelling en trokken achter de Mroga terug. Nieuwe Duitsche colonnes, die in de richting van Novo Radomsk oprukten, verijdelden eene poging der Russen om door het verplaatsen van troepen uit Zuid-Polen de in hun front geslagen bres te dichten.

Terzelfdertijd rukte de linkervleugel der Duitschers over Ilow naar Lowitsj en bereikte het dal der Bzoera.

Aan het hier beschreven krachtige offensief der Duitschers naar de linie Lowitsj—Lodz paarde zich een breed opgezette aanval der Oostenrijkers over Krakau naar de Dunajets en over de Karpathen in het gebied t. O. dier rivier. Daarvoor moest de Russische linkervleugel wijken, hij ontruimde in allerhaast West-Galicië. De strategische stoot, die het Russische front aldus gelijktijdig uit het Westen en het Zuiden werd toegebracht, deed het wankelen. De beweging, aangevangen in West-Galicië, plantte zich voort naar Zuid-Polen, deed zijn invloed ten slotte in Noord-Polen gelden en richtte zich vervolgens in een algemeen terugtocht van het geheele Russische leger in Oostelijke richting.

Het vond echter vrij spoedig een nieuwe lijn van weerstand achter verschillende riviertjes, als de Bzoera, de Rawka, de Nida en de Dunajets en bracht de Duitsche vervolging tot staan.

Voorloopig hadden de Duitschers daarmede, naar zij terecht opmerkten, hun doel bereikt; het offensief der Russen was opnieuw verlamd en de vloedgolf, die naar men wist te voorspellen gansch Oostelijk Duitschland zou overstroomden, was geweken; Duitschland jubelend over von HINDENBURGS veldheerstalent, herademde.

Welbeschouwd is in het midden van het uitgestrekte Duitsch-Russische front, dat zich, zooals wij weten aan de Bzoera en de Rawka bevindt, nog altijd dezelfde, terwijl sedert bijna drie maanden voorbij gingen. In hoofdzaak tenminste; op ondergeschikte punten vallen daar wel eenige veranderingen meest ten voordeele van de Duitschers waar te nemen. De wekenlange gevechten, welke zij daartoe met lofwaardigen „Ausdauer” hebben gevoerd, stilzwijgend voorbij gaand, ontmoeten wij hen weder op ongeveer dezelfde linie, op het oogenblik dat zich ook de gevechten ten Noorden van den Weichsel gaan teekenen, welke de breede opening, welke bleef gapen tusschen het Duitsche centrum en het leger, dat de Russen in Oost-Pruisen weerstand bood, zou dichten.

Alvorens de gevechten ter weerszijden van den Weichsel te schetsen, moet even de toestand in Oost-Pruisen worden opgehelderd.

Reeds sedert weken en weken zaten de Russen daar zoo goed als onbewegelijk aan den rand der Johannisbergsche bosschen, welke de toegangen naar de Masoerische meren beheerschen.

Ook Noordelijker over Wirballen—Pilkallen—Eydkünen—Stallupönen trachtte een Russische colonne door te dringen, terwijl zij daartoe even-

eens vanuit het Z.O. over Mlawa oprukkend, pogingen aanwendden.

Meer naar het Zuiden toe teekende zich, in de tweede helft van Januari, de eerste poging der Russen, om opnieuw, doch thans t. N. van den Weichsel naar Thorn door te dringen. (Schets 2.) Zij veroverden Scierpiets, dat ongeveer 2 dagmarschen t. N. van Plock ligt (19 Januari).

Daar nu de Duitschers zeer goed inzagen, dat deze pogingen tot een aanval op een hunner voornaamste achterwaartsche verbindingen der aan Bzoera en Rawka strijdende troepen zouden leiden, n.l. tot een aanslag op de spoorlijn Thorn—Kutno b.v. bij Wloclaweck uit de linie Scierpiets—Plock naar die van Lipno—Dobrzin, namen zij tegenmaatregelen welke tusschen 19 en 21 Januari tot een toestand leidde die aldus kan worden geteekend:

In Oost-Pruisen geen verandering van belang, bij Mlawa beide partijen in nauwe aanraking, tusschen 19 en 21 Januari aanval der Duitschers op Skempe, eveneens meer Zuidelijk op Dobrzin.

Het eigenaardige van den toestand was — doch de onoverkomenlijk breede Weichsel verklaart echter veel — dat het front Lipno—Dobrzin t. O. van het front aan Bzoera en Rawka minstens 2 dagmarschen naar het Westen vooruit springt; de Duitse linkervleugel aan den linker-Weichseloever beschoot dan ook lustig Wyszogorod aan de overzijde van de rivier en minstens 60 K.M. achterwaarts van het Russische front t. N. der rivier.

Voor al de strijd op het hoofdfrent, hier het centrum aan Bzoera en Rawka, begon nu een zeer traag verloop te krijgen, en deed aan den loopgravenkrijg in Noord-Frankrijk denken.

Die toestand wordt geheel verklaard uit het feit, dat de verdediging in de lage oeverlanden dier riviertjes over een uitstekend schootsveld beschikt. De Bzoera en de Rawka loopen tamelijk snel stroomend door breede, moerassige vlakten; slechts enkele bruggen zijn aanwezig; deze overgangspunten waren trouwens vernield en zijn tengevolge van de gesteldheid van het terrein gemakkelijk te verdedigen. De Russische stelling aan den Oostelijken oever bestaande uit loopgraven en veldwerken, in front door deze riviertjes gedekt, en in het bezit van een goed schootsveld kan dus terecht een krachtige vooruitgeschoven stelling van de vesting Warschau worden genoemd.

Uit het voorgaande blijkt, dat in de tweede helft van Januari 1915 de hoofdstrijd ter weerszijden van den Beneden-Weichsel werd gevoerd en wel in dien zin, dat t. Z. van die rivier aan een front gevormd door Bzoera en Rawka beide tegenstanders elkaar in échec hielden en dat t. N., in een gebied dat tot dusverre nog geen strijd had gekend, een nieuwe slaglinie onstond.

Dagen verliepen met talrijke kleine voorhoede gevechten, die den opmarsch der Russen naar Thorn inleidden; die dagen waren tot weken gegroeid voor en aler zij tengevolge van den weerstand, die de Duitschers hun boden, de lijn Radzanow—Scierpiets—Plock hadden bereikt.

Een bericht van 23 Januari uit Berlijn gewaagde van gevechten, zoowel aan de Wra als aan de Skrawa; daarna sloot zich het gevechtsfront der tot versterking der aanvankelijk zwakke Deutsche afdeelingen opgerukte troepen in een grooten boog om den aanvaller en werd diens voortdringen gestuit.

Einde Januari bevond zich de Deutsche rechtervleugel bij Dobrzin, volgde vandaar de Skrawa en een zijstroompje der rivier, de Oekra, boog dan om naar het Oosten en vervolgens Zuidwaarts langs de Wra van Biezun naar Radzanow en vandaar naar Konopka. Derhalve stonden de Duitschers toen in een grooten boog, die met den linkervleugel bij de naar Mlawa vooruitgedrongen afdeelingen aansloot, t. N. van den Weichsel om Novo Georgiewsk gegroepeerd en was thans de hiaat in de groote slaglinie, die nu ook het geheele Oostelijk operatie tooneel doorkronkelt gesloten. Noordelijk van Mlawa over Johannesburg toch werd aanraking verkregen met de Deutsche troepen, die aan de Masoerische meren en Noordelijk over Augsburg en Tilsit aan den Russischen inval in Oost-Pruisen weerstand boden.

Toen eenmaal deze toestand was ingetreden d. w. z., nadat ook de eenige ruimte, die daarvoor nog beschikbaar was, het gebied t. N. van den Beneden-Weichsel, was ingenomen en de daar aanvankelijk offensief gevoerde Russische operatie was gestuit, ontaarde de bewegings-oorlog in een loopgravenkrijg. De dagelijksche telegrammen meldden slechts kleine plaatselijke resultaten, welke op zich zelve wellicht heel belangrijk waren, doch op het geheel zonder eenigen invloed bleven.

Alleen aan de Bzoera en de Rawka verhief zich de beteekenis van de gevechten boven het peil van loopgraafschermutselingen en wisten de Duitschers omstreeks 3 Febr. niet onbelangrijke resultaten te bereiken, die belichaamd werden in de vermeestering van Bolimof en het onmiddellijk t. Z. daarvan gelegen Coemen. De strijd heeft zich hier in de bosschen van Bolimof t. O. van Lowitsj geconcentreerd en wees ontegenzeggelijk op het voornemen der Duitschers, de Russische linie daár te doorbreken. Tweemaal in Januari, den 16den en den 28sten, hebben zij dit beproefd, echter zonder succes. Op den 1sten Febr. berichtte een uitvoerig Russisch telegram, dat die gevechten zich ten slotte aan Deutsche zijde over een front van 25 K.M. n.l. van Sochatsjef tot Mozely uitstrekten.

Daarvan was het resultaat, dat de Duitschers, die hier ongeveer twee legerkorpsen in gevecht brachten in het begin van Februari Bolimof en Coemen voorgoed in bezit namen en hun front dus alweder 15 K.M. wisten vooruit te brengen.

In den hiervoor geschetsten toestand kwam tot den 15den Febr. geen noemenswaardige verandering; daarna kwamen over den stand der krijgsverrichtingen in Oost-Pruisen zeer belangrijke berichten in.

Deze hebben een gansch andere klank dan het eentonig relaas, dat de telegrammen ons gewoonlijk gaven en verdienen ten volle onze aandacht, omdat wij hier weder met een van VON HINDENBURG's geniale stooten te maken hebben.

De eerste berichten, een officieele mededeeling van den 10den Februari van het groote Hoofdkwartier te Berlijn deden reeds dadelijk vermoeden, dat er in Oost-Pruisen gebeurtenissen van groot belang op til waren.

Op zich zelf staande gevechten aan de Oost-Pruisische grens hebben zich hier en daar tot krijgsverrichtingen van grooten omvang ontwikkeld, aldus het bericht, waaraan nog werd toegevoegd. „In Polen rechts en links van den Weichsel zijn geen veranderingen ingetreden”

Op den 11den begon het reeds te dagen, zachtkens werd voor de oogen van het den laatsten tijd op dit punt niet verwende Duitsche volk de sluier, die de operatiën in Oost-Pruisen zoo langen tijd had bedekt, opgelicht: „Ook gisteren zijn de gevechten aan de Oost-Pruisische grens met zeer verblijdenden uitslag door ons voortgezet.”

Moelijk weerhouden jubeltonen klinken in dit officieele bericht door, doch men wil niet te vroeg juichen, omdat de uitslag nog niet zeker is en tevens genieten van het voorrecht, waarvan Duitschland zoo lang was gespeend, het bericht eener glansrijke zege; de heerlijke spijs wordt lepelsgewijze toegediend. „De resultaten van de ontmoetingen met den vijand zijn nog niet duidelijk te overzien. Op het gevechtsterrein t. N. van den Weichsel drongen wij door t. N. van Scierpiets. Overigens is in Russisch Polen niets van belang gebeurd.”

Nog eerder dan de Duitschers hun overwinning, meldden de Russen hun volslagen échec. Dat geschiedde op den 11den Februari onder de volgende bewoordingen: „De Duitschers hebben in Oost-Pruisen aanzienlijke strijdkrachten samengetrokken, zij gingen in het bijzonder in de richting van Wilkowizki en Lyck tot het offensief over.

Onze troepen trekken van de Masoerische meren naar onze grens terug. Op den rechter-Weichseloever plaatselijke ontmoetingen in de richting van Ostrolenka, Scierpiets en aan de Wra. Op den linker-Weichseloever slechts artillerie gevechten.”

Niet officieel werd van dien terugtocht de volgende verklaringgegeven. „Onlangs zijn in Oost-Pruisen 4 nieuwe legerkorpen verschenen; deze bestaan gedeeltelijk uit troepen, die aan het Westelijke front zijn onttrokken, deels uit nieuwe recruten en reserve formaties.

Hierdoor veranderde de toestand ten eenemale en werd het noodig onze troepen terug te trekken, teneinde hen instaat te stellen, een meer geconcentreerde opstelling in te nemen. Dit doel kan beter op eigen terrein onder bescherming onzer forten worden bereikt.”

Daar de hier bedoelde forten aan de Njemen en Narew-linie liggen en daarmede niet anders dan de vestingen tegenover de grens van Oost-Pruisen gelegen, met name Grodno, Olitta en Kowno bedoeld worden is hiermede duidelijk, dat de Russen van plan waren, niet alleen naar de grens, maar veel verder achterwaarts, het gansche gouvernement Soewalki prijsgevend, terug te trekken. De verklaring, welke dan volgt is niet meer dan een phrase; daarin toch, wordt gezegd: men moet aannemen, dat wij aan het begin zijn van een groot en langdurig

krijgsbedrijf, waarin voorgoed de strijd in Oost-Pruisen zal worden beslecht. In verband daarmee zullen onze berichten in het vervolg ter wille van de noodzakelijkheid onze operatiën geheim te houden, zeer laconisch moeten luiden."

Voor 't oogenblik kan het bericht inderdaad zeer laconisch luiden n.l.: „wij zijn verslagen en tot den terugtocht genoodzaakt."

Of dit den bondgenooten, die nog steeds op een succes der Russen bleven hopen, is bevallen?

Niet alleen stellen de Russen hen telkens teleur, maar door zich voortdurend te laten slaan, verhoogden zij des tegenstanders moreel en versterken zij niet ten onrechte zijn vertrouwen in een goeden einduitslag.

Op den 12^{den} Febr. zonden de overwinnaars de eerste stellige berichten omtrent hun succes. Het groote Hoofdkwartier seint dien dag:

„de Keizer is op het gevechtsterrein aan de grens van Oost-Pruisen gearriveerd. Onze krijgsverrichtingen dwongen de Russen tot een overhaasten terugtocht" Evenals in den slag van Tannenburg werden de resultaten nog onder een zekere reserve bekend gemaakt: „Tot dusverre hebben wij ongeveer 26.000 krijgsgevangenen en meer dan 20 vuurmonden en 30 mitrailleurs buit gemaakt. De hoeveelheid veroverd oorlogstuig is echter nog niet bij benadering vast te stellen. In Polen op den rechter-Weichsel-oever zetten wij gisteren ons offensief voort en namen de stad Scierpiets" en voorts: „Onze troepen overschrijden den benedenloop van de Skrawa (deze valt t. N. van Plock in den Weichsel) en rukken op naar Racionz." Ook op den rechter-Weichsel-oever zijn de Duitschers dus blijkbaar in het voordeel.

De toestand op den linker Weichsel-oever, dus aan Bzoera en Rawka bleef gedurende die dagen onveranderd.

De berichten van Russische zijde bewaren aanvankelijk over het door de eigen troepen geleden échec het stilzwijgen en vermelden den 13^{den} slechts gevechten bij Lyck en bij Scierpiets. Op den 14^{den} worden zij verduidelijkt door de mededeeling, dat de gevechten op den rechteroever van den Weichsel zich ontwikkelen op een front, dat zich uitstrekt van Scierpiets tot aan Przaznysj, waaraan wordt toegevoegd, dat de strijd bij Lyck, Rawgrad en Grajewo zich door groote hardnekkigheid kenmerkt. Bovendien wordt nog eens bevestigd, dat de Russische troepen onder den druk van sterke Deutsche strijdkrachten naar de Njemenlinie terugwijken.

Uit een Berlijnsch bericht van den 15^{den} blijkt intusschen, dat voor de terugtrekkende Russen hulp uit de vesting Lomza een der offensieve bruggehoofden aan de Narew, dus uit het Z O. komt opdagen.

Het onder de hiervoor geschetste omstandigheden zeer belangrijke bericht luidt in zijn geheel als volgt:

„Berlijn 15 Febr. (Wolff). Ten N. van Tilsit is de vijand uit Pikpönen verdreven; hij wordt achtervolgd in de richting van Tauroggen. Ter weerszijden van de grens en t. O. van de Meren duren de achterhoedegevechten tegen de terugtrekkende Russische kolonnes voort;

overal rukken onze troepen snel op. Uit Lomza aanrukkende Russische troepen trekken de onzen uit Kolno tegemoet. In het Weichselgebied bezetten wij Racionz. In de voorafgaande gevechten werden talrijke gevangenen gemaakt. In Polen t. Z. van den Weichsel geen verandering."

Nu wij in het voorgaande zooveel over den uitslag der door Maarschalk von HINDENBURG geleide gevechten in Oost-Pruisen hebben vernomen, is het ook gewenscht het verloop dier operatiën te leeren kennen. Daarom trent kan het volgende worden medegedeeld:

„De Duitschers begonnen nadat zij hunne nieuwe groepeerings op den 7den Febr. hadden voltooid op den 8sten Febr. den opmarsch naar het Oosten, onafgebroken rukten zij van den Memel naar de omgeving van Schwirwindt, terwijl zij den vijand overal voor zich uit dreven. Zij trokken door het geheel verwoeste Eydtkühnen en verrastten evenals bij Tannenburg de Russen door de snelheid van hun opmarsch. De rechtervleugel was inmiddels naar Johannsburg opgerukt, dat reeds in den middag van den 8sten Febr. genomen werd. Ook in de richting van Pilkallen en Lasdehnen — dat was dus het centrum — rukten de Duitschers op en verrastten den vijand, die zich in het rayon Lasdehnen, Pilkallen, Gumbinnen en Stallupönen ophield, bij Schirwind, Wladislawow volkomen.

De geheele concentratie en opmarsch der Duitschers werd door sterke cavalerie gedekt, zoodat de Russen, die blijkbaar heel weinig van vliegtuigen gebruik maken, daarvan onkundig bleven.

Nadat Pilkallen was genomen, trokken de Russen terug op Rallupöney; inmiddels had een andere Deutsche colonne Schirwind en Pilkallen bereikt, waardoor de omsingeling der Russen was voltooid.

Door met bovenmenschenlijke inspanning verrichte geforceerde marschen hadden de aanvallers den verdediger den terugtocht afgesneden en plukten zij thans de vruchten van hun energieke opmarsch, die, wanneer men bedenkt, dat hij onder strenge vorst en verblindende sneeuwjacht werd verricht, eene marschleistung van belang vormt.

Onder deze omstandigheden paart het dan ook geen verwondering, dat latere berichten niet de gevangenneming van 26000 Russen maar van 50.000 vermelden. Het geheele roede Russische legerkorps geraakte bij deze gelegenheid krijgsgevangen. Nog latere berichten (18 Febr.) noemen 64000 gevangen.

Op den 16den Febr. werd de vervolging nog steeds voortgezet, terwijl op den rechter-Weichsel-oever het stadje Bielsk t. N. van Plock werd bezet.

Dienzelfden avond werd door een bericht uit het groote Deutsche Hoofdkwartier de nederlaag der Russen in haar vollen omvang bekend.

Daaruit blijkt, dat deze derde slag in het gebied der Masoerische meren weinig minder beslissend en omvangrijk is dan de eerste, de slag van Tannenberg en de tweede die te Lyck. Het roede Russische leger, dat uit minstens elf divisies infanterie en verscheidene divisies ruitery bestond, is na uit zijn reeds eerder beschreven stellingen t. O.

van de Masoerische meren te zijn geworpen, naar de grens teruggedreven en ten slotte, dank zij een gelijktijdige en dubbele strategische omvatting (zie hiervoor) nagenoeg geheel omsingeld en vernietigd. Door de bosschen t. O. van Soewalki en Augustow vluchtten de treurige, totaal gedésorganiseerde overblijfselen van wat eens een groot leger van 11 divisien — dus een goede 150.000 man — was naar de Njemen.

Het aantal gevangenen bedraagt zooals gezegd 64.000 m., meer dan 70 vuurmonden en 60 mitrailleurs zijn bij die gelegenheid in handen des overwinnaars gevallen. Dit is niet, zooals het aanvankelijk scheen, een z. g. vrijwillige terugtocht, neen het is een nieuwe verpletterende nederlaag in dezelfde Masoerische Meren, die reeds eerder getuigen waren van een débacle der Russische wapenen.

Het blijkt uit de laatste berichten, dat deze succesvolle operatiën door de generaals VON EICHHORN en VON BELOW onder leiding van den talentvollen Maarschalk VON HINDENBURG zijn gevoerd.

De Russen — het moet erkend — geven hun échec volkomen toe, hunne berichten bevestigden niet alleen de mededeelingen daaromtrent door hun gelukkigen tegenstander gedaan, maar doen er zelfs het juiste strategische licht op vallen.

Zij toch zeggen: „Bij Augustowo boden onze troepen op den 15den hardnekkig het hoofd aan sterk overmachtige Duitsche strijdkrachten, die onze beide vleugels (spatieering van mij) trachtten te omsingelen. Een vijandelijke colonne rukt op van Grajewo naar Ossowiece.”

Zooals uit het voorgaande is gebleken kwam het tot een grootsche omsingeling en bleef $\frac{1}{3}$ hunner troepen in 's vijands handen.

Voorts wordt van Russischen kant — en ook dit is juist — medegedeeld, dat de Duitschers tusschen Weichsel en Wra doordringend, het front Plock—Racionz bereikten.

Aan de Bzoera werd een vijandelijke (Duitsche) aanval op de hoeve Zijlin afgeslagen; overigens slechts artilleriegevechten.

Ten slotte blijkt, dat de uit Lomza oprukkende Russische versterkingen het lot der andere legerkorpsen hebben gedeeld; een andere colonne, die naar Grajewo poogde door te dringen werd op Ossowiece teruggeworpen; alleen in de linie Plock—Racionz konden de Duitschers niet verder doordringen; daar ontwikkelden zich hardnekkige gevechten.

In latere berichten (18 en 19 Feb.) vonden wij nog vermeld dat de gevechten bij Tauroggen voortduren, de Russische colonne, de voorhoede blijkbaar der uit Lomza ter hulp snellende troepen, die bij Kolno was verslagen, t. N. van de Narew-vesting door versche troepen is opgenomen en de gevechten in de lijn Plock—Racionz een voor de Duitschers gunstig verloop verkrijgen.

Voorts, dat volgens de laatste opgaven het aantal Russische gevangenen niet 50.000 maar 64.000 bedraagt en den overwinnaar 71 vuurmonden en 150 caissons in handen vielen.

Terecht wordt dan ook in de Duitsche bladen geconstateerd, dat het gansche uitgestrekte front der Russen op beide vleugels is ingedrukt

en dat de overwinning is verkregen, natuurlijk in de eerste plaats door de geniale leiding van von HINDENBURG, doch niet minder door de reusachtige marschprestaties zijner troepen.

Op den 19^{den} Febr. tenslotte, werd ambtelijk uit Berlijn gemeld, dat Tauroggen genomen was en de vervolging der Russen t. N. W. van Grodno en t. N. van Suchawola was gestaakt, terwijl die t. N. W. van Kolno noch voortduurde.

Daaruit blijkt dus, dat de vervolging zeer ver, zelfs tot nabij de Njemenlinie is voortgezet, hetgeen na de voorafgaande marschen en dagenlange gevechten — de gansche worsteling heeft ongeveer 10 dagen geduurd — van buitengewone krachtsinspanning getuigt.

Alle hiervoor besproken berichten zijn uit Berlijn, hetgeen niet wegneemt, dat zij juist zijn, daar de berichten uit Russische bron daarmede geheel overeenstemmen.

Uit St. Petersburg wordt nl. den 18^{den} Februari gemeld, dat de gevechten op het front tusschen Njemen en Weichsel den 17^{den} zijn voortgezet en het hevigst waren in de omgeving van Augustowo en op de wegen van Scierpiets naar Pultusk.

Dit bewijst dus, dat de Duitschers, hun eigen gebied verlatend, in dat van hun tegenstander binnendrongen en hem tot de Njemen zijn gevolgd.

Uit de verschillende plaatsaanduidingen in de laatste berichten blijkt verder, dat de Russen op de Njemen en Narew linie steunende, dit front door den nog altijd door hen aan Bzoera en Rawka geboden weerstand verlengend, op den rechter Weichsel-oever wel terrein verloren, doch dit gebied niet geheel prijsgaven. Hun laatste opstelling vormt thans een groote boog op ongeveer 2 dagmarschen evenwijdig aan de geheele Oost-Pruisische grens.

In de lijn Plonsk—Racionz bieden zij hardnekkig weerstand; dit geschiedt ongetwijfeld teneinde hun front t. Z. van den Weichsel te vrijwaren voor een bedreiging op den rechtervleugel, hetgeen het gevolg zou zijn van een verder doordringen der tegenpartij.

Terecht brengen alle Deutsche bladen aan von HINDENBURG hulde voor de overwinning, welke hij zijn troepen opnieuw deed behalen.

Deze maarschalk is in dezen krijg de eenige aanvoerder die gedurende de laatste maanden overwinningen van beteekenis wist te behalen. Maar het blijkt ook meer en meer, dat hier een veldheer aan het werk is, een strateeg van de daad, die het theoretische beginsel, om op het juiste oogenblik en op de juiste plaats overmchtig te wezen, op het terrein der beslissing in practijk weet toe te passen. De Deutsche troepen in het Oosten, wat hun aantal betreft tegen de Russen in de minderheid, zijn overmchtig ter plaatse, waa de beslissing valt.

Spoedig kwamen van Russischen kant berichten in, welke op een „turn of the tide” wezen. Niet alleen kwam de vervolging voor de

versterkte rivierlinie van de Njemen, de Bobr en de Narew tot staan, doch zelfs ondernamen de Russen op verschillende punten een welgeslaagd tegenoffensief, dat vooral bij Przasnysz succes had. Na dagenlangen hevigen strijd in de lijn Grodno, Olitta en Kowno aan den Njemen, aan den middenloop der Bobr voor de vesting Ossowietse en langs den ganschen rechteroever van de Narew, liep einde Februari, nadat alle pogingen om deze rivieren te overschrijden waren mislukt, het Duitsche offensief daarop dood.

Inmiddels hadden de Russen zich hersteld, de reserves, welke door het gemis aan strategische spoorwegen te laat waren gekomen, om het Duitsche offensief te beletten, waren thans ter plaatse en konden zonder veel inspanning de overhand op den door de vermoeienis der laafste dagen uitgeputten tegenstander verkrijgen. Reeds den 25sten heroverden zij Przasnysz; allengs werden de Russen over de gansche linie aanvallers en de Duitschers in het defensief teruggeworpen.

Reeds den 23sten, 24sten en 25sten Februari werd de aanwezigheid van sterke Russische strijdkrachten voorwaarts van de offensieve bruggehoofden aan de grensrivieren merkbaar en spoedig daarop ontstond een toestand, welke het best wordt gekarakteriseerd door de berichten van den 28sten Februari uit St. Petersburg omtrent de gevechten bij Przasnysz. Eerst (23 Febr.) was deze stad door de Duitschers vermeersterd, den 25sten werd zij door de Russen hernomen, den 27sten heroverden de Duitschers haar weder en den 28sten kwam zij weder, en thans definitief, in het bezit der Russen. Zoo kwamen overal op het gansche front dorpen en heuvelstellingen afwisselend in Duitsche en Russische handen.

Het offensief bij Przasnysz, dat zelfs tot dicht bij de Zuidelijke grens van Oost-Pruisen n.l. tot Chorselle tusschen Mlawa en Kolno werd doorgezet, bleek ten slotte slechts een plaatselijk succes op den Russischen linkervleugel te zijn; van een gelijktijdig voorwaarts rukken van centrum en rechtervleugel kwam niets, zoodat aan dezen tegenstoot alle strategische beteekenis moet worden ontzegd.

Het succes der Duitschers in het Noorden viel vrijwel samen met dat der Oostenrijkers en Duitschers in de Karpathen en de Boekowina. Daardoor werden de beide vleugels van het Russische slagfront (zie schets 3.) over een belangrijken afstand teruggedrongen. Indien dit resultaat was voortgezet, had ook het Russische Centrum wegens de bedreiging der achterwaartsche verbindingen zijne positie aan Bzoera, Rawka, Pilitza en Nida moeten prijsgeven. Daar de Duitschers aan de Noordelijke grensrivieren, de Oostenrijkers aan de Dnjester werden tegengehouden, liep het centrum geen gevaar meer. Uit de op de schets aangewezen linie spreekt nog eene andere, meer theoretische mogelijkheid, het gevaar n.l., dat de Duitschers op hun beurt in het centrum tusschen Weichsel en Pilika zouden kunnen worden doorbroken.

Die mogelijkheid is daarom zuiver theoretische strategie, omdat in de praktijk de Russen t. N. van den Beneden- en ten Z. van den Boven-Weichsel dusdanig door hun tegenstander zijn gebonden, dat de voor

zulk een doorbreking noodige strijdkrachten niet beschikbaar kunnen komen.

Op den 3^{den} en 4^{den} Maart hadden ook de Duitschers zich weder hersteld en berichtten zij: „Bij Grodno toestand onveranderd; pogingen der Russen om ten Z. O. van Augustowo de Bobr te overschrijden zijn mislukt; aanvallen uit de richting van Lomza zijn gestuit; wij wonnen eenig terrein t. Z. W. van Kolno. Ten N. W. van Przasnysz trachtten de Russen vooruit te komen; hun aanvallen bij Plock (t. W. van Lomza, niet Plock a/d Weichsel) zijn afgeslagen; op den linker-Weichseloever is de toestand onveranderd”.

Op den 5^{den} Maart waren de gevechten overal tot stilstand gekomen.

Van af dien datum nam de strijd een meer stilstaand karakter aan uit de lijn: „Plock (a/d Weichsel) — Radzanow — N. W. van Przasnysz — Kolno — Grajewo — Rawgrad — Augustowo — Suwalki (zie schets 2.)

Resumeerend kan worden verklaard, dat VON HINDENBURG's strategisch offensief slechts half was geslaagd. Wel is waar was daarmee het groote voordeel bereikt, dat de invaller uit Oost-Pruisen was verdreven en een zeer gevoelig échec had geleden. Totaal 100.000 gevangenen en 300 vuurmonden, doch verpletterd was hij niet.

Omstreeks den 10^{den} Maart bleek uit verschillende, vooral uit Pruisische bron afkomstige berichten, dat VON HINDENBURG zich tot een hernieuwden aanval opmaakte. Alle troepen, welke van den Njemen werden teruggenomen, werden tusschen 3 en 10 Maart per spoor naar de lijn Soldau — Johannsburg overgebracht, aldaar uitgeladen en rukten op naar de lijn Przasnysz — Lomza — Ossowietse. Het doel scheen te zijn de Narew- en Bobr-linie forceeren en aldus doordringen naar Warschau, ten einde de Russen van hun naar het Oosten loopende verbindingen af te snijden.

(Wordt vervolgd.)

Moreele eigenschappen.

In de 3e alinea van § 6, Gevechtshandleiding 1909, lezen we o.a.: „Het karakter van den soldaat moet worden gevormd” en eene alinea verder: „De moreele eigenschappen worden bevorderd door het aankweken van een onderling vertrouwen.” Er kan geen onderling vertrouwen zijn, wanneer men de verschillende karakters niet kan waardeeren, m. a. w. wanneer men geen karakterkennis bezit. Nu krijgen we allen met de jaren eene zekere hoeveelheid praktische karakterkennis; de een, door aangeboren eigenschappen, meer dan de andere, maar bij de meesten blijft het naïve kennis van het karakter.

Dit uit zich in weinig tactvol optreden. Zeer velen nemen niet eens de moeite hun eigen karakter te analyseeren m. a. w. om zelfkennis te krijgen; laat staan, dat zij de moeite nemen om andere karakters te analyseeren. In hun subjectivisme eischen ze, dat het object maar dezelfde eigenschappen moet hebben als zij zelf bezitten. Men moet rekening houden met geprononceerde eigenschappen van het object, anders moeten botsingen ontstaan; van onderling vertrouwen geen sprake. Een onzer voornaamste plichten is strafbare feiten te voorkomen, indachtig het spreekwoord: „Gouverner c'est prévoir.” Bij de waardeering van een gepleegd feit is de kennis van het karaktertype van groot belang.

De speciale psychologie legt zich wetenschappelijk toe op de kennis van karakters en is dus van onschatbare waarde om de naïve karakterkennis niet alleen aan te vullen, doch ook te vergrooten en ze ons op betrekkelijk jeugdigen leeftijd te doen deelachtig worden. Er zijn geen 2 menschen geheel gelijk, zoo min als 2 paarden, 2 bladeren enz. maar dat wil nog niet zeggen, dat ze allen niet zijn onder te brengen in groepen, waarvan de hoofdkenmerken dezelfde zijn. Welk een voordeel is het niet, wanneer men den soldaat kan onderkennen als een exemplaar van de zooveelste groep; uit de zooveelste klasse; uit de zooveelste hoofdafdeeling eener psychologische classificatie en daarenboven een lijstje in zijn hoofd heeft van de beperkingen, zwakheden en tekortkomingen, waartoe het lidmaatschap van die groep praedisponceert.

Wanneer men de oorzaak begrijpt van de zwakheden en tekortkomingen zal men opvoedkundig kunnen werken om die zwakheden en tekortkomingen te doen verdwijnen. Begrijpt men die oorzaken niet, dan moet het goede gevolg uitblijven.

Enkelen slechts is dit als aangeboren kunst gegeven; doch dit sluit niet uit, dat anderen die kunst niet kunnen leeren, al zullen zij in de uitoefening geen meester worden. De karakterclassificaties zijn nog niet

volmaakt. Ze zullen getoetst, verbeterd en aangevuld moeten worden tot zoolang de leden nergens meer groote verschillen, maar alleen nog geringe schommelingen om een scherp omlijnd type vertoonen om steeds meer te naderen tot het ideaal eener algemeene karakterformule, waarin slechts voor een aantal constanten verschillende waarden behoeven gesubstitueerd te worden om ze op alle individuen te doen passen en exacte voorspelling hunner levensuitingen op elk gebied mogelijk te maken. (Prof. HEYMANS).

In de volgende regels wil ik trachten de karakterclassificatie van Prof. HEYMANS toe te lichten en als bijlage toe te voegen de karaktereigenschappen van de groepen naar aanleiding van een massa onderzoek gehouden door de Professoren HEYMANS en WIERSMA overgenomen uit het „Zeitschrift für Psychologie herausgegeben von H. EBBINGHAUS” bd. 51. „Beitrage zur speziellen Psychologie auf grund einer Massenuntersuchung.”

De hoofdafdeelingen in dit schema worden beheerscht door de secundaire en primaire functie. De naam secundaire functie is afkomstig van Dr. OTTO GROSS (Die cerebrale Secundairfunction 1902). Onder secundaire functie wordt verstaan: de mate van nawerking, die eene vroegere voorstelling of aandoening, ook wanneer hare aanwezigheid in het bewustzijn niet meer is te constateeren, toch nog in het bewustzijn uitoefent.

De nawerking, die eene voorstelling nog uitoefent, nadat zij uit het bewustzijn is verdwenen, noemt men haar secundaire functie in tegenstelling van de primaire, die tijdens hare aanwezigheid in het bewustzijn van haar uitgaat.

Op eene andere wijze toegelicht het volgende:

Wanneer we iets gewaarworden blijft die gewaarwording zoolang in ons bewustzijn totdat eene andere gewaarwording haar verdringt. De ze gewaarwording maakt plaats voor de eerste. Verdwijnt die 1ste gewaarwording geheel? Neen. Ze laat, hoe vaag soms ook, een geestelijk résidu, een herinneringsbeeld, achter. Hoe meer eenzelfde gewaarwording zich herhaalt, hoe duidelijker, hoe intensiever, het herinneringsbeeld zich in onze hersenschors zal vastzetten; hoe gemakkelijker en duidelijker zullen we dit beeld kunnen herinneren. Waar blijven die beelden, die we ons op een bepaald moment niet willen of kunnen herinneren, die op het bepaalde moment niet in ons bewustzijn aanwezig zijn. Men zegt: ze zijn verdrongen onder den drempel van het bewustzijn, in het onderbewustzijn. Nawerkende kracht blijven ze behouden (secundaire functie). Gaan die gewaarwordingen vlug in het onderbewustzijn? Bij den een wel, bij den ander niet. Men noemt dit: ze hebben een korte of lange nawerking. Wanneer die nawerking zoo gering is, dat ze voor het leven van geen beteekenis is, spreekt men van primaire functie; er heeft feitelijk geen nawerking, doch werking van een bewuste gewaarwording plaats.

Is primaire functie overwegend, dan worden oordeel en stemmingen

beheerscht door ervaringen, die zich elk oogenblik aan het bewustzijn opdringen, zoodat zij voortdurend wisselen, terwijl personen met sterk ontwikkelde secundaire functie groote continuïteit in denken en handelen bezitten.

(Academisch proefschrift Dr. P. VAN HOORN „Bijdrage tot de Psychologie van den veldheer“.)

De hoofdafdeelingen worden weer onderverdeeld in afdeelingen:
die der geëmotioneerden,
die der niet geëmotioneerden.

Hij is geëmotioneerd, die niet juist veel, maar reeds bij geringe aanleiding tot veranderingen van den gevoelstoestand komt, terwijl hij een secundaire functie bezit, bij wien niet juist eenige indrukken, maar ook weinig diepgaande indrukken in het bewustzijn nawerken.

Onder emotionaliteit verstaat men de mate van vatbaarheid voor aandoeningen. Spreekt men van iemand als een emotioneel mensch, dan wordt bedoeld, dat hij sterker reageert dan, onder gelijke omstandigheden, van een gemiddeld mensch te verwachten zou zijn.

De emotionaliteit beweegt zich tusschen de beide polen „Vreugde en Smart“.

Er zijn onverschillige karakters, die de hevige slingeren naar die polen niet kennen. Ze kennen noch de bittere smart noch de grootste vreugde.

Ook zijn er anderen, gelukkiger, die de innerlijke macht bezitten, welke hen beschermt tegen hevige smarten met een levendig, doch steeds voorbijgaand gevoel, welke hun goed humeur doet behouden.

Anderen voelen zich aanhoudend gekrenkt in hun lichaam en geest. Hun huid is te teer. Ze zijn zonder moed of hoop. De overgevoeligheid en de somberheid ontwikkelen zich op een machteloos en uitgeput fonds. (Dr. MALOPERT, *Les éléments du caractère*).

Het gevoel is ons primair gegeven. Het is gedeeltelijk te wijzigen, doch men moet opvoedkundig met de graden der emotionaliteit rekening houden, anders zal men de waardeering van de handelingen niet juist kunnen beoordeelen en in het verbeteren niet de juiste middelen kunnen toepassen.

Deze afdeelingen worden weer onderverdeeld in onderafdeelingen:
die der actieven,
die der niet actieven.

Prof. HEYMANS zegt: Actief is hij, die niet juist dikwijls, maar die ook bij weinig geëmotioneerde motieven tot handelen overgaat.

Iemand is meer of minder actief, naarmate hij gemakkelijker of moeilijker tot handelen komt. Dikwijls is nu de lastige vraag: Komt een persoon tot handelen door de een of andere emotie of is het de ingeboren activiteit, die hem daartoe dringt. Er zijn sterk emotioneële

naturen, die ondanks zeer geringe activiteit, bijna voortdurend in beweging zijn, maar dat zij toch inactief zijn, blijkt, wanneer de sterk emotioneële motieven voor een oogenblik ontbreken. Daarentegen kent ieder die menschen, welke ook zonder eenig motief liefst druk bezig zijn. Ze moeten altijd iets doen, anders gevoelen zij zich onaangenaam. Ze zijn de actieven.

Komt er bij de actieven nog vatbaarheid voor aandoeningen bij, dan merkt men op, de grootere energie en de grootere hevigheid van begeeren, terwijl door de groote activiteit hunne opmerkzaamheid zich meer dan bij de bloot emotioneelen, richt op de buitenwereld, die zooveel gelegenheid aanbiedt tot handelen. (Dr. v. HOORN, Ac. proefschrift, bl. 49).

De activiteit is de naar buiten praestatie van latente krachten opgehoopt in het organisme. Deze hoeveelheid energie, hare geschiktheid om zich te ontlasten langs de motorische baan is verschillend bij de menschen. Dit hangt niet af van het spierstelsel, doch van het centrale zenuwstelsel, hetwelk ook weer hereditair is gegeven.

Men ziet reeds groot verschil in activiteit bij kinderen. Sommigen zijn stoelvast, anderen moeten op een stoel vastgebonden worden.

Dr. VAN HOORN komt in zijne „Bijdrage tot de Psychologie van den Veldheer”, waarin hij, volgens de biografische methode, de karaktereigenschappen bestudeerd heeft van 40 veldheeren, tot de conclusie, dat er 28 gepassioneerde waren n.l. ANHALT-DESSAU, BÜLOW, CAESAR, CATINAT, CLIVE, DAVOUST, FABVIER, FRED. DE GROOTE, GNEISENAU, GUSTAAF ADOLF, HANNIBAL, HOCHÉ, KAREL XII, KEITH, LEE, MARLBOROUGH, MAURITS, MOLTKE, NAPIER, NAPOLEON, EUGENIUS VAN SAVOYE, SEYDLITZ, TURENNE, WALLENSTEIN, WASHINGTON, WILLEM III, WINTERFELDT en WOLFE.

8 cholericen n.l. BLÜCHER, CROMWELL, GORDON, LANNES, NEY, SCHWERIN, SUWOROFF en ZIETEN.

2 phlegmaticen n.l. BERTHIER en WELLINGTON.

2 sanguinici n.l. MURAT en PETER I (blz. 128).

Als kenmerkende eigenschappen der gepassioneerden noemt hij:

Regelmatig actief, emotioneel actief, volhardend, zelfstandig, moedig, verplaatsbare opmerkzaamheid, niet sensitief, verdraagzaam, niet middenweg, besliste meeningen, niet contradicties, niet schoksgewijze ontwikkeling, systematisch, niet wisselende stemming, rancune, niet geldzucht, heerszucht, niet eerezucht, ijdel, niet naijver, gelukkig getrouwd, familiegevoel, goed voor dienstboden, vriendschap, vaderlandsliefde, ernstig, conscientieus, natuurlijk optreden, eerlijk, betrouwbaar, niet royaal in uitgaven, niet beschroomd, niet vormelijk, gezond, niet meteorologische invloeden, sport, buitenleven, muziek, niet comfort, niet salongezelligheid, niet omgang met vrouwen, wiskunde, niet taal, realia, intellectueele spelen, boekenstudie, waarnemen, opmerken, goed geheugen, geestig, goed oordeel, ruime blik, open voor nieuwe inzichten,

Primaire functie		Secundaire functie	
geïmagineerd	geïmagineerd	geïmagineerd	geïmagineerd
1. Rustig	1. Rustig	1. Rustig	1. Rustig
2. Lui	2. Ijverig	2. Af en toe ijverig of lui	2. Af en toe ijverig of lui
3. Op zijn gemak gesteld	3. Altijd bezig	3. Op zijn gemak gesteld	3. Altijd bezig
4. Geneigd verplicht werk te verwaarlozen	4. Gewoon alles flink aan te pakken	4. Geneigd verplicht werk te verwaarlozen	4. Geneigd verplicht werk te verwaarlozen
5. Geneigd alles uit te stellen	6. Doorzettend	5. Geneigd alles uit te stellen	5. Geneigd alles uit te stellen
6. Koppig	7. Bedachtzaam	6. Koppig	6. Bedachtzaam
7. Impulsief	8. Resoluut	7. Impulsief	7. Resoluut
8. Besluiteloos	9. Niet emotioneel	8. Besluiteloos	8. Niet emotioneel
9. Niet emotioneel	10. Koel en zakelijk	9. Niet emotioneel	9. Niet emotioneel
10. Koel en zakelijk	11. Prikkelbaar	10. Koel en zakelijk	10. Koel en zakelijk
11. Wordt nooit boos	12. Kritisch	11. Wordt nooit boos	11. Wordt nooit boos
12. Wordt nooit boos	13. Achterdochtig	12. Wordt nooit boos	12. Wordt nooit boos
13. Kritisch	14. Gelijkmatig opgewekt	13. Kritisch	13. Gelijkmatig opgewekt
14. Achterdochtig	15. Luchthartig	14. Achterdochtig	14. Luchthartig
15. Gelijkmatig opgewekt	16. Snel getroost	15. Gelijkmatig opgewekt	15. Snel getroost
16. Luchthartig	17. Dadelijk verzoend	16. Luchthartig	16. Dadelijk verzoend
17. Snel getroost	18. Wisselend in sympathiën	17. Snel getroost	17. Wisselend in sympathiën
18. Dadelijk verzoend	19. Wisselend in sympathiën	18. Dadelijk verzoend	18. Wisselend in sympathiën
19. Wisselend in sympathiën	20. Nieuwe indrukken overheerschend	19. Wisselend in sympathiën	19. Wisselend in sympathiën
20. Nieuwe indrukken overheerschend	21. Gemakkelijk om te praten	20. Nieuwe indrukken overheerschend	20. Gemakkelijk om te praten
21. Gemakkelijk om te praten	22. Gesteld op verandering	21. Gemakkelijk om te praten	21. Gesteld op verandering
22. Gesteld op verandering	23. Herhaaldelijk verwisselen van ambt (ambacht)	22. Gesteld op verandering	22. Herhaaldelijk verwisselen van ambt (ambacht)
23. Herhaaldelijk verwisselen van ambt (ambacht)	24. Grote plannen	23. Herhaaldelijk verwisselen van ambt (ambacht)	23. Grote plannen
24. Grote plannen	25. Bij handelingen beheerschen de onmiddellijke resultaten	24. Grote plannen	24. Bij handelingen beheerschen de onmiddellijke resultaten
25. Bij handelingen beheerschen de onmiddellijke resultaten	26. Handelingen in strijd met beginselen	25. Bij handelingen beheerschen de onmiddellijke resultaten	25. Handelingen in strijd met beginselen
26. Handelingen in strijd met beginselen	27. Bevattelijk, verstandig	26. Handelingen in strijd met beginselen	26. Bevattelijk, verstandig
27. Bevattelijk, verstandig	28. Dom, oppervlakkig	27. Bevattelijk, verstandig	27. Dom, oppervlakkig
28. Dom, oppervlakkig	29. Practisch	28. Dom, oppervlakkig	28. Practisch
29. Practisch	30. Ruim van blik	29. Practisch	29. Ruim van blik
30. Ruim van blik	31. Zelfstandig	30. Ruim van blik	30. Zelfstandig
31. Zelfstandig	32. Geen besliste meening	31. Zelfstandig	31. Geen besliste meening
32. Geen besliste meening	33. Taal-, teeken- en schrifttalent	32. Geen besliste meening	32. Taal-, teeken- en schrifttalent
33. Taal-, teeken- en schrifttalent	34. Geestig	33. Taal-, teeken- en schrifttalent	33. Geestig
34. Geestig	35. Conversabel, zich van het woord meester maken	34. Geestig	34. Conversabel, zich van het woord meester maken
35. Conversabel, zich van het woord meester maken	36. Moppentapper	35. Conversabel, zich van het woord meester maken	35. Moppentapper
36. Moppentapper	37. Beknopt	36. Moppentapper	36. Beknopt
37. Beknopt	38. Goed waarnemer	37. Beknopt	37. Goed waarnemer
38. Goed waarnemer	39. Muzikaal gehoor	38. Goed waarnemer	38. Muzikaal gehoor
39. Muzikaal gehoor	40. Slechte waarnemer	39. Muzikaal gehoor	39. Slechte waarnemer
40. Slechte waarnemer	41. Onhandig	40. Slechte waarnemer	41. Onhandig
41. Onhandig	42. Houdt van lekker eten en drinken	41. Onhandig	42. Houdt van lekker eten en drinken
42. Houdt van lekker eten en drinken	43. Niet drinker	42. Houdt van lekker eten en drinken	43. Niet drinker
43. Niet drinker	44. Met zichzelf ingenomen	43. Niet drinker	44. Met zichzelf ingenomen
44. Met zichzelf ingenomen	45. Eerzuchtig	44. Met zichzelf ingenomen	45. Eerzuchtig
45. Eerzuchtig	46. Lidel	45. Eerzuchtig	46. Lidel
46. Lidel	47. Geneigd ieder zijn vrijheid te laten	46. Lidel	47. Geneigd ieder zijn vrijheid te laten
47. Geneigd ieder zijn vrijheid te laten	48. Voor vrije opvoeding	47. Geneigd ieder zijn vrijheid te laten	48. Voor vrije opvoeding
48. Voor vrije opvoeding	49. Niet goed voor bedienden	48. Voor vrije opvoeding	49. Niet goed voor bedienden
49. Niet goed voor bedienden	50. Heerszuchtig, pantoffelhoud	49. Niet goed voor bedienden	50. Heerszuchtig, pantoffelhoud
50. Heerszuchtig, pantoffelhoud	51. Verkwistend	50. Heerszuchtig, pantoffelhoud	51. Verkwistend
51. Verkwistend	52. Medelijdend en hulpvaardig	51. Verkwistend	52. Medelijdend en hulpvaardig
52. Medelijdend en hulpvaardig	53. Zelf filantropisch werkzaam	52. Medelijdend en hulpvaardig	53. Zelf filantropisch werkzaam
53. Zelf filantropisch werkzaam	54. Radicaal of onverschillig	53. Zelf filantropisch werkzaam	54. Radicaal of onverschillig
54. Radicaal of onverschillig	55. Vaderlandsliedend	54. Radicaal of onverschillig	55. Vaderlandsliedend
55. Vaderlandsliedend	56. Gedwongen of geaffecteerd	55. Vaderlandsliedend	56. Gedwongen of geaffecteerd
56. Gedwongen of geaffecteerd	57. Gesloten; huichelaar	56. Gedwongen of geaffecteerd	57. Gesloten; huichelaar
57. Gesloten; huichelaar	58. Diplomatisch, intrigant	57. Gesloten; huichelaar	58. Diplomatisch, intrigant
58. Diplomatisch, intrigant	59. Overdrijver	58. Diplomatisch, intrigant	59. Overdrijver
59. Overdrijver	60. Eerlijk binnen de grenzen der wet	59. Overdrijver	60. Eerlijk binnen de grenzen der wet
60. Eerlijk binnen de grenzen der wet	61. Godsdienstig onverschillig; geneigd tot spotten er mede	60. Eerlijk binnen de grenzen der wet	61. Godsdienstig onverschillig; geneigd tot spotten er mede
61. Godsdienstig onverschillig; geneigd tot spotten er mede	62. Geen kindervriend	61. Godsdienstig onverschillig; geneigd tot spotten er mede	62. Geen kindervriend
62. Geen kindervriend	63. Gaat bij voorkeur om met personen uit hooger stand	62. Geen kindervriend	63. Gaat bij voorkeur om met personen uit hooger stand
63. Gaat bij voorkeur om met personen uit hooger stand	64. Verschillend in optreden tegenover hooger of lager geplaatsten	63. Gaat bij voorkeur om met personen uit hooger stand	64. Verschillend in optreden tegenover hooger of lager geplaatsten
64. Verschillend in optreden tegenover hooger of lager geplaatsten	65. Moedig	64. Verschillend in optreden tegenover hooger of lager geplaatsten	65. Moedig
65. Moedig	66. Gesteld op uitgaan, huiselijk	65. Moedig	66. Gesteld op uitgaan, huiselijk
66. Gesteld op uitgaan, huiselijk	67. Praat liefst over zaken	66. Gesteld op uitgaan, huiselijk	67. Praat liefst over zaken
67. Praat liefst over zaken	68. Afkeerig van sexuele aardigheden	67. Praat liefst over zaken	68. Afkeerig van sexuele aardigheden
68. Afkeerig van sexuele aardigheden	69. Leest veel, onthoudt nauwkeurig	68. Afkeerig van sexuele aardigheden	69. Leest veel, onthoudt nauwkeurig
69. Leest veel, onthoudt nauwkeurig	70. Houdt van nieuwigheden	69. Leest veel, onthoudt nauwkeurig	70. Houdt van nieuwigheden
70. Houdt van nieuwigheden	71. Sportiefhebber	70. Houdt van nieuwigheden	71. Sportiefhebber
71. Sportiefhebber	72. Liefhebber van intellectuele spelen	71. Sportiefhebber	72. Liefhebber van intellectuele spelen
72. Liefhebber van intellectuele spelen	73. Houdt van hazardspelen	72. Liefhebber van intellectuele spelen	73. Houdt van hazardspelen
73. Houdt van hazardspelen	74. Complimenteus	73. Houdt van hazardspelen	74. Complimenteus
74. Complimenteus	75. Distraal	74. Complimenteus	75. Distraal
75. Distraal	76. Steeds wakker	75. Distraal	76. Steeds wakker
76. Steeds wakker	77. Netjes	76. Steeds wakker	77. Netjes
77. Netjes	78. Niet accuraat	77. Netjes	78. Niet accuraat
78. Niet accuraat	79. Ironisch	78. Niet accuraat	79. Ironisch
79. Ironisch	80. Gewillig, zakelijk	79. Ironisch	80. Gewillig, zakelijk
80. Gewillig, zakelijk	81. Kort afbijtend	80. Gewillig, zakelijk	81. Kort afbijtend
81. Kort afbijtend	82. Lacht weinig	81. Kort afbijtend	82. Lacht weinig
82. Lacht weinig	83. In ziekte moedig, geduldig	82. Lacht weinig	83. In ziekte moedig, geduldig
83. In ziekte moedig, geduldig	84. Complimenteus	83. In ziekte moedig, geduldig	84. Complimenteus
84. Complimenteus	85. Distraal	84. Complimenteus	85. Distraal
85. Distraal	86. Slordig	85. Distraal	86. Slordig
86. Slordig	87. Niet accuraat	86. Slordig	87. Niet accuraat
87. Niet accuraat	88. Spreekt gewichtig er maar op los	87. Niet accuraat	88. Spreekt gewichtig er maar op los
88. Spreekt gewichtig er maar op los	89. Spreekt lizig	88. Spreekt gewichtig er maar op los	89. Spreekt lizig
89. Spreekt lizig	90. Lacht veel om eigen moppen	89. Spreekt lizig	90. Lacht veel om eigen moppen
90. Lacht veel om eigen moppen	91. Angstig, ongeduldig, roept dadelijk den geneesheer	90. Lacht veel om eigen moppen	91. Angstig, ongeduldig, roept dadelijk den geneesheer
91. Angstig, ongeduldig, roept dadelijk den geneesheer	92. Is lijdende of heeft geleden aan psychische storingen	91. Angstig, ongeduldig, roept dadelijk den geneesheer	92. Is lijdende of heeft geleden aan psychische storingen
92. Is lijdende of heeft geleden aan psychische storingen		92. Is lijdende of heeft geleden aan psychische storingen	

methodisch, accuraat, punctueel, practisch, menschenkennis, niet aangenaam prater, niet welsprekend, niet hartelijk lachen, brieven (blz. 142).

Als kenmerken van de choleriche veldheeren noemt hij:

Beweeglijk, regelmatig actief, emotionneel actief, volhardend, zelfstandig, moedig, verplaatsbare opmerkzaamheid, sensitief, heftig, superlativistisch, eukolisme, wantrouwend, verdraagzaam, besliste meeningen, niet systematisch, wisselende stemming, prikkelbaar, ongeduldig, eerezucht, ijdelheid, conventioneele onderscheidingen, naijver, gelukkig getrouwd, familiegevoel, vaderlandsliefde, hulpvaardig, godsdienstige levensbeschouwing, eerlijk, betrouwbaar, royaal in uitgaven, niet beschoemd, niet vormelijk, niet gesloten, niet verstrooid, gezond, sport, buitenleven, muziek, niet comfort, niet wiskunde, intellectueele spelen, waarnemen, opmerken, goed geheugen, geestig, goed oordeel, practisch en menschenkennis (blz. 151).

Op blz. 156 zegt Dr. VAN HOORN: Wat de sanguinici MURAT en PETER I en de phlegmatici BERTHIER en WELLINGTON betreft, omtrent de correlaties hunner eigenschappen waag ik wegens het geringe aantal niet iets te zeggen. Wel geloof ik van deze figuren te mogen zeggen, dat zij zich als veldheeren gedragen hebben. Van de sanguinici komt dit vooral bij MURAT duidelijk aan het licht, daar deze vooral veldheer is. BERTHIER toont zich als chef van den generalen staf een geweldig administrateur, die alles overziet met zijn koel verstand; een organisateur zooals NAPOLEON naast zich noodig had voor detailwerk. Deze eigenschappen zoo teekenend voor den phlegmaticus ware in zoo sterke mate alleen bij iemand van dit type of misschien bij een gepassioneerde te verwachten. De belangrijke eigenschappen, die WELLINGTON tot een zoo groot veldheer maakte zijn slechts te verwachten bij een phlegmaticus of bij een gepassioneerde, die zijne emotionaliteit weet te bedwingen. Zijn voornaamste eigenschappen waren: werkzaamheid, geduld, kalmte en vast vertrouwen op de overwinning.

Hieruit blijkt, dat het meest geschikte karaktertype voor den veldheer is: 't gepassioneerde daarna het choleriche. Ze behooren tot de actieven, waarvan de voornaamsten zijn de emotioneele actieven met secundaire functie. De niet actieven zijn geheel uitgesloten. Hieruit kan men uit paedagogisch oogpunt bij een eventueele beroepskeuze de gevolgtrekking maken, dat personen behorende tot de niet actieve groepen geen beroepsofficier moeten worden, ten einde hen voor teleurstelling te behoeden.

Ik voeg hier aan toe de karakterclassificatie van Prof. HEYMANS en de resultaten van het massa-onderzoek gehouden door de Professoren HEYMANS en WIERSMA, ten einde den lezer in de gelegenheid te stellen, wanneer hij besliste eigenschappen waarneemt bij anderen, deze personen (kinderen) te kunnen indeelen in een zekere groep en daaruit weer vrij zeker de andere eigenschappen te kunnen afleiden, welke gemeen zijn aan die bedoelde groep.

Leiden, Maart 1915.

H. C. ROUFFAER,
Kapitein 4 R. I.

Militair politiek maandoverzicht.

(Afgesloten 23 Maart.)

NEDERLAND. Van regeeringswege worden maatregelen genomen om te kunnen voldoen aan de credietbehoefte van den kleinen middenstand, die tengevolge van de oorlogscrisis in moeilijkheden verkeert.

Volgens de Sumatrapost van 29 Januari is er in Nederlandsch-Indië eenige ongerustheid betreffende de rijstvoorziening, aangezien de rijst-uitvoer zoowel uit Saigon als uit Rangoon verboden is. Men hoopt deze aangelegenheid te kunnen regelen, zooals in Nederland de toevoer van levensmiddelen gewaarborgd is door de Overzee Trust Maatschappij.

Naar aanleiding van het feit, dat eenige vreemde schepen van buitenslandschen oorsprong maatregelen hadden genomen om de Nederlandsche neutraliteit na te bootsen, is door de regeering bepaald, dat aan dergelijke schepen het vertrek uit en de vaart door het Nederlandsche rechtsgebied zal worden belet.

De Fransch-Engelsche verklaring van begin Maart, waarbij het vervoer van alle goederen van en naar Duitschland zal worden belet, zou Nederland in groote moeilijkheden brengen, niet alleen met het oog op den grooten transito-handel, doch in hooge mate ten opzichte van den handel met Nederlandsch-Indië.

De bepalingen laten echter in ruime mate uitzonderingen toe, zoodat vooralsnog de uitslag van de bemiddeling onzer regeering en van de Overzee Trust Maatschappij zal moeten worden afgewacht. Op het verzoek van de Overzee Trust Mij., betrekking hebbend op onzen handel met de koloniën, zal vermoedelijk goedgunstig worden beschikt.

De Nederlandsche regeering heeft verklaard nimmer een waarborg te kunnen geven, dat niet contrabande goederen, onder Nederlandsche vlag varende, niet naar Duitschland zullen worden uitgevoerd; zij acht eene dergelijke belofte in strijd met eene eerlijke neutraliteit en protesteert tegen handelingen, die niet in overeenstemming zijn met de sedert 1856 gehuldigde beginselen van de Parijsche declaratie.

Twee Nederlandsche schepen, geladen met levensmiddelen voor Engeland, zijn door een Duitschen onderzeeër naar Zeebrugge opgebracht.

Wellicht is dit eene repressaille zonder voorafgaande aankondiging tegenover de laatste maatregelen der Entente. Nadere opheldering is nog noodig.

BELGIË. De voorloopige mededeeling van Februari behoeft eene wijziging.

Begin Maart heeft de Koning een besluit geteekend, dat het contingent 1915 zal bestaan uit alle jonge ongehuwde Belgen van 18—25 jaar die zich op het oogenblik in Frankrijk, Engeland of het niet door de Duitschers bezette gebied van België bevinden.

Het Belgische leger schijnt geleidelijk weer op 6 divisien en 2 cavaleriedivisiën te worden gebracht.

DUITSCHLAND. 10 Maart is de Duitse Rijksdag geopend; de begroting is sluitend gemaakt met een bedrag van 13 milliard of meer dan 4-maal eene normale begroting. Hierbij is op een oorlogscardiet van 10 milliard gerekend om tot den herfst in de geldbehoefte te voorzien.

Van 27 Februari—19 Maart is de inschrijving voor de nieuwe Duitse oorlogsleening tot een onbepert bedrag opengesteld. De totale inschrijvingen beliepen meer dan 9 milliard; de Standard vermeldde een bericht uit New-York dat de in Amerika wonende Duitschers voor 300 miljoen Mark op de leening hadden geteekend.

Volgens verklaring van den Staats-secretaris HELFFERICH geven alle oorlogvoerende mogendheden te zamen wekelijks ongeveer anderhalf milliard mark uit.

De goudtoevoer uit het binnenland houdt voortdurend aan; in de derde week van Februari bedroeg dit ruim 27 miljoen Mark.

Volgens Londensche bladen zou de 3% Duitse Staatsleening sedert het uitbreken van den oorlog in Engeland van 76% tot 54% zijn gedaald. Hiertegenover geeft de Norddeutsche Allgemeine Zeitung de Berlijnsche koersen van 75.80% en 70.25% op 20 Juli 1914 en 18 Februari 1915. Volgens dat blad is dus de daling 5.55%, tegenover eene daling van Engelsche consols te Londen van 7.25% en van de Fransche rente te Parijs van 12.5%. Deze cijfers zijn dus minder te beschouwen als een maatstaf voor de toekomstige waarde der Staatspapieren, doch meer als een bewijs, dat in beide landen de hoop voor een goeden einduitslag gelijk is.

Voorloopig wordt in de Duitse pers verboden om propaganda te maken voor de vredeseischen, die eventueel zullen worden gesteld. De Norddeutsche Allgemeine Zeitung trok te velde tegen „romantische Eroberungspläne gewisser Kreise” en achtte een militaire beslissing noodzakelijk, alvorens de censuur over dit onderwerp op te heffen. De Vorwärts maakt naar aanleiding van deze censuur de opmerking, dat de pers gemuillband wordt, terwijl op talrijke vergaderingen het vrije woord over dit onderwerp wordt toegelaten.

Op de pogingen, die door President WILSON zijn aangewend om den zeeoorlog meer in volkenrechterlijke banen terug te brengen (zie ook Ver. St. v. N. Amerika), zijn van Duitse zijde de volgende eischen gesteld:

10. Onbeperte toevoer van levensmiddelen voor de Duitse burgerbevolking en den veestapel langs Duitse en neutrale havens.

2°. Vrije toevoer van alle grondstoffen voor de Duitsche nijverheid, die op de lijst van vrije goederen volgens de Declaratie van Londen zijn vermeld.

3°. Engeland moet de Declaratie van Londen aanvaarden.

4°. De neutrale vlag mag door de Engelsche handelsvloot onder geen voorwendsel worden gebruikt.

5°. Engeland moet beloven, dat handelsschepen niet zullen worden bewapend.

Onder beding dat Engeland deze eischen tegemoet zal komen, wil de Duitsche regeering afzien van het gebruik van losdrijvende mijnen en het zonder vorm van proces optreden tegen Engelsche handelsschepen; zij behoudt zich het recht voor, verankerde mijnen voor offensief gebruik te bezigen. De nota eindigt met een beroep op de medewerking der Vereenigde Staten om te voorkomen dat in den vervolge oorlogstuig verscheept wordt uit neutrale havens naar één der oorlogvoerende partijen.

Inmiddels schijnt Engeland niet toe te zullen geven; men is n.l. van plan, de gevangen genomen bemanning van de onderzeebooten niet als gewone krijgsgevangenen te behandelen.

Het voedingsvraagstuk wordt nog geregeld in de Duitsche dagbladen behandeld. Het meelrantsoen is op 200 gram per hoofd gesteld, terwijl maatregelen zijn genomen om met een tijdsverschil van 1 of 2 maanden een onderzoek in te stellen naar den aardappelvoorraad. Van verschillende zijden wordt op het groote gevaar van aardappelgebrek gewezen. Wanneer de regeering niet zoo spoedig mogelijk ingrijpt om een groot gedeelte van den varkensstapel te doen slachten, zullen de 20 millioen varkens gevoed worden ten koste van de bevolking in den komenden zomer.

Van regeeringswege is medegedeeld, dat tot Augustus een reserve voorraad van 20% van het benoodigde voedsel aanwezig is.

Ook zal een gedeelte van den gerstvoorraad in beslag worden genomen.

De hulpkruiser Prinz Eitel Friedrich is voor herstellingen in eene Amerikaansche haven binnengeloopt. Naar aanleiding van het in den grond boren van het Amerikaansche stoomschip Frye heeft de Duitsche gezant namens de regeering zijn leedwezen betuigd. De Ct. van de Eitel Friedrich was niet op de hoogte geweest van de Prijsgerechtverordening van 3 Augustus, die wijziging had gebracht in de bepalingen van de Londensche declaratie.

OOSTENRIJK-HONGARIJE. Ook in de Donaumonarchie schijnt het voedingsvraagstuk nijpend te worden. De regeering heeft zich zoo noodig het beheer verzekerd over den geheelen graanvoorraad en een percentage van 50% maismeel bij de vervaardiging van brood voorgeschreven. Aangezien de gerstvoorraad blijkbaar niet voldoende was, zijn alle mouterijen stopgezet. De prijzen der eerste levensbenoedigheden stijgen voortdurend; verschillende artikelen, zooals varkensvleesch,

boter, meel en petroleum waren in Maart volgens de Neue Freie Presse 3- of 4-maal zoo hoog als in Juli 1914.

De drang, die wellicht van Duitsche zijde wordt uitgeoefend om gebied af te staan ter wille van Italië, dwingt begrijpelijkerwijze tot ernstige voorzorgsmaatregelen. Om de depots te versterken zal binnenkort de landstorm, die geboren is tusschen de jaren 1873 tot en met 1877 onder de wapenen komen.

De laatste storting van 20% op de oorlogsleening is geschied.

ITALIË. De houding van Italië baart zorgen in Duitschland en Oostenrijk en reeds wordt er in de Duitsche bladen op aangedrongen om door concessies van Oostenrijk (zie vorig verslag) zich van de neutraliteit van Italië te verzekeren. Volgens de Kreuzzeitung is in par. 7 van het Oostenrijksch-Italiaansch verbondsverdrag overeengekomen, dat beide partijen in geval van gebiedsuitbreiding op den Balkan elkander eene vergoeding toekenden, doch het verbod tevens, dat één der partijen op den Balkan iets zoude ondernemen zonder toestemming van de andere.

In Italië acht men het optreden van Oostenrijk tegenover Servië in strijd met dit verdrag. Het is dus zeer te begrijpen, dat van Duitsche zijde pogingen worden aangewend om door Oostenrijksche tegemoetkomingen de vriendschap met Italië te bewaren. Te meer klemt dit vraagstuk, nu de pogingen der Entente om de Dardanellen te forceeren en daarmee de oplossing van het Turksche rijk te bespoedigen, eene rechtstreeksche bedreiging vormen voor Italië als Grootte Middellandsche Zee-Mogendheid en voor hare belangen in Klein-Azië.

Italië houdt nog steeds een twaalftal Turksche eilanden bezet en heeft in het voorjaar van 1914, nadat Engeland verzocht had deze eilanden te ontruimen, eene schadeloosstelling aan Turkijë gevraagd voor de zg. langdurige gedwongen bezetting, welke schadeloosstelling dan zou bestaan in spoorwegaanleg van Makri naar Mughla en van Adalia naar Egerdir, benevens den havenaanleg van Adalia. Daarenboven wenschte Italië de aanstelling van Italiaansche raadsliden en de instelling van eene Italiaansche gendarmerie op deze eilanden. Italië was ten opzichte van de concessieaanspraken van spoorwegen in de nabijheid van Egerdir met Engeland vrijwel tot overeenstemming gekomen, doch met Turkijë bleef de zaak tot het uitbreken van den oorlog onopgelost.

Aangezien de Entente geene pogingen onbeproefd zal laten om zich van de hulp van Italië te verzekeren, staat het land bij eene blijvende weigering van Oostenrijk voor de verwezenlijking van zijne idealen voor de keuze: nu of nooit. De legermacht van Italië kan de beslissing zoowel naar de eene als naar de andere zijde brengen, aangezien Italië bij mobilisatie, behalve over ongeveer 30 Alpenbataljons met de noodige bergartillerie voor de grensbewaking, onmiddellijk beschikt over minstens 12 actieve legerkorpsen, 12 landweerddivisiën en 3 cavaleriedivi-

siën. De militaire voorbereiding gaat geregeld voort. Maatregelen zijn genomen om tot 31 December 1916 26 generaals boven de sterkte te voeren; zij zijn vermoedelijk bestemd voor de aanvoering der 24 landweerbrigades.

Een wetsontwerp is ingediend tegen de spionage en het verspreiden van militaire geheimen. Alle onderofficieren van de lichteningen 1885—1888 (berekening volgens geboortjaar) zijn half Maart onder de wapenen geroepen om in de kaderbehoefsten te voorzien. Op deze wijze nadert het Italiaansche leger geleidelijk eene volkomen mobilisatie, en kunnen oorzaken, die thans nog moeilijk zijn te voorzien, ten gevolge hebben, dat de stemming van de meerderheid van het Italiaansche volk, die voor het oogenblik de neutraliteit nog niet wil prijs geven, om zal slaan.

De graancrisis in Italië heeft aanleiding gegeven tot heftige debatten in de Kamer, waarbij den Minister van Landbouw verweten werd dat hij alle voordeelige aanbiedingen had afgeslagen en ten slotte een generaal naar de Amerikaansche beurzen had gezonden, wiens aanwezigheid de prijzen onmiddellijk deed stijgen. De Minister wierp de schuld in hoofdzaak op de particuliere handelaars, in wie hij een misplaatst vertrouwen had gesteld. De prijs van het brood blijft inmiddels hoog, reeds kwamen in verband daarmee onlusten te Venetië voor.

FRANKRIJK. Generaal Pau is met een regeeringsopdracht over Servië, Bulgarië en Roemenië naar Petersburg vertrokken, alwaar hij begin Maart aankwam. Ongetwijfeld houdt dit verband met de militaire samenwerking der bondgenooten.

Bij het indienen van een wetsvoorstel om de uitgave van schatkistbons van $3\frac{1}{2}$ op $4\frac{1}{2}$ milliard francs te brengen heeft de Minister van Financiën Ribot medegedeeld, dat van de uitgegeven voorschotten reeds $455\frac{1}{2}$ millioen door kleine mogendheden was opgenomen, n.l. België 250 millioen, Servië 185 millioen, Griekenland 20 millioen en Montenegro $\frac{1}{2}$ millioen. De totale voorschotten zullen tot 1.350 millioen opklimmen. Tot nu toe is de inschrijving op de obligaties voor de nationale verdediging niet voldoende. Het maandelijksch nadeelig saldo tengevolge van den oorlog bedraagt 1250 millioen frs.

Het moratorium is opnieuw tot 1 Mei verlengd.

In eene vergadering van de „Academie des Sciences Morales et Politiques” is onder het motto van „La tâche de demain” de aandacht gevestigd op het gevaar, dat de Fransche natie dreigt tengevolge van de groote verliezen aan krachtige jonge en gezonde mannen en waarbij de wensch werd uitgesproken dat wettelijke maatregelen hoog noodig zijn om de vermeerdering van geboorten in de hand te werken. In 1886 was het aantal geboorten 913.000, in 1911, 12 en 13 daalde dit cijfer gemiddeld tot 746.000, d. i. eene vermindering van 18.30/0.

Om te voorzien in arbeidskrachten zijn reeds Engelsche vrouwen in Havre geland om in Frankrijk dienst te verrichten als telefonisten en

chauffeurs. Naar men zegt zal eene Brigade van 8000 vrouwen worden samengesteld.

Volgens de dagbladen zoude een Afrikaansch Expeditiekorps aan de operatiën tegen de Dardanellen deelnemen. De gemeenschappelijk Fransch-Engelsche strijdmacht wordt onder de bevelen gesteld van Generaal d'Amade, de operatiën zijn ingeleid door 12 Engelsche en 4 Fransche slagschepen.

Ofschoon Viviani in den Senaat onder donderende toejuichingen heeft gezegd, dat Elzas-Lotharingen gedurende 44 jaar op de meest hartelijke wijze afhankelijkheid betoond heeft voor het Fransche moederland, zoo mag hiernaast niet worden vergeten, dat heden ten dage slechts een klein percentage, hoogstens 13⁰/₁₀ Franschgezind is. De overgrootste meerderheid der bevolking is Duitsch of Duitsch geworden. Het is dan ook zeer te begrijpen, dat men in Fransche regeeringskringen niets wil weten van eene eventueele volksstemming, die op het Socialisten-Congres te Londen als eisch werd gesteld. Men antwoordt hierop met de volgende woorden: „Eene volksstemming is onrechtvaardig. Men heeft ons Elzas-Lotharingen ontnomen en sedert is een groot gedeelte der Fransche bevolking noodgedwongen verhuisd.”

Om alle moeilijkheden van meer of minder ingewikkelde wetsuitlegging voor het Engelsche prijsgerecht te voorkomen, is het stoomschip Dacia door een Franschen hulpkruiser opgebracht. De Dacia was een Duitsch schip, dat na het uitbreken van den oorlog in eene Amerikaansche haven door een Duitsch-Amerikaan was aangekocht en onder Amerikaansche vlag als Margaret met katoen geladen bestemd was voor Rotterdam. De overtocht van het schip moest als proef dienen. De Fransche wet erkent zulk een overdracht niet, in tegenstelling met de Engelsche wet en met Art. 56 van de Londensche Declaratie, volgens welke het bewijs voor de rechtmatigheid der prijsverklaring tot moeilijkheden aanleiding zou geven. De behandeling van het prijsgerecht is 15 Maart met gesloten deuren aangevangen.

ENGELAND. Eene dreigende staking in het Clyde-district, die in de huidige omstandigheden een nationale ramp zou zijn, is door den persoonlijken invloed van LLOYD GEORGE voorkomen. De arbeiders in de scheepsbouwverven eischen verhooging van loon, in hoofdzaak ten gevolge van de prijsstijging der levensmiddelen. Ook in andere districten zooals Wales is de ontevredenheid der mijnwerkers, die 20⁰/₁₀ loonsverhooging verlangen een gevaar voor het economische leven. Er schijnt reeds nu in Engeland kans voor kolenschaarschte te ontstaan. De prijs van het meel is nog altijd tweemaal zoo hoog als in Juli. Ten einde in het vervolg ook de volle beschikking te hebben over de fabrieken, die oorlogstuig zouden kunnen vervaardigen, heeft de regeering een aanvullingswet ingediend op de „Defence of the Realm Bill”, om deze fabrieken over te kunnen nemen tegen vergoeding van schade voor de eigenaars.

Verschillende staalgietereien dreigen het werk stop te zetten ten gevolge van de hooge kolenprijzen.

Om paal en perk te kunnen stellen aan de Duitsche onderzee-actie is in vereeniging met de Fransche regeering opnieuw een slag toegebracht aan den neutralen handel en aan alle mogendheden bekend gemaakt, dat voortaan alle schepen met goederen, ook al zijn het geen contrabande, doch waarvan de herkomst of bestemming Duitschland zal blijken te zijn, zullen worden opgebracht. In hoeverre de betrokken ondernemers schadeloos zullen worden gesteld zal door het Prijsgerecht worden uitgemaakt. Het verkrijgen van bijzondere vergunningen is echter niet uitgesloten.

ASQUITH verklaarde onder luide toejuichingen in het Lagerhuis, dat er geen economische druk bestond, waartoe de bondgenooten zich niet gerechtigd achten hun toevlucht te nemen.

Over het algemeen is het oordeel in de neutrale landen over deze bepalingen verre van gunstig. In de Ver. Staten van N. Amerika wacht men echter voorloopig Engelsch antwoord af op het ingediende bemiddelingsvoorstel; de Amerikaansche pers toonde zich zeer onstemd. De opvatting van de Engelsche regeering in verband met het Duitsche antwoord op het Amerikaansche bemiddelingsvoorstel was bij het afsluiten van dit verslag nog niet bekend. Men betwijfelt in hooge mate of Engeland met de Duitsche voorstellen zal kunnen medegaan.

De Truth publiceerde eenige grieven van de Territorialen, die in den spanningstijd van Augustus voor den dienst over zee hadden geteekend en die na eene korte oefening van 2½ maand naar het front waren gezonden. Nu er genoeg nieuwe troepen van het actieve leger waren georganiseerd, achten zij het rechtmatig, om door deze te worden vervangen. Over het algemeen is de werving van gehuwde mannen in Engeland veel grooter dan van ongehuwden.

Het Engelsche gezantschap heeft medegedeeld, dat de bekendmaking als zouden alle Engelsche havens tot oorlogshavens zijn verklaard, een Duitsch verzinsel is. (Zie vorig verslag.)

GREY verklaarde in het Lagerhuis dat de regeering de eischen van Japan overweegt, ten einde de Engelsche belangen, waarop inbreuk zou worden gemaakt, te beschermen.

De Engelsche regeering had eene subsidie beloofd aan de Amerikaansche commissie tot ondersteuning van België onder voorwaarde, dat de Duitsche regeering alle opvorderingen van levensmiddelen en de heffing van alle belastingen zou staken, behalve die, welke zijn toegestaan bij de Conventie van Den Haag. De Duitsche regeering verklaarde alle opvorderingen van voedingsmiddelen ten oosten van Gent te willen staken, maar weigerde op te houden met de heffing van geldelijke bijdragen en in het bijzonder van de 40 millioen fr. per maand.

Ter bestrijding der oorlogskosten tot 1 April is een extra-crediet van 37 millioen pond sterling aangevraagd, waardoor de oorlogskosten in de eerste 8 maanden van den oorlog tot 362 millioen zijn geklommen.

Een nieuw crediet van 250 millioen zal voor het komende begrootingsjaar noodig zijn. Tegen een gemiddelde koers van 95.90% zijn 50 millioen 3% schatkistobligaties uitgegeven. De totale inschrijving beliep ruim 72 millioen.

De regeering der Zuid-Afrikaansche Unie heeft een Witboek over den opstand uitgegeven.

De Staatscourant bevatte een koninklijk besluit, waarbij onder meer ruwe wol, tin, wonderolie, petroleum, was, vette oliën, voor militaire doeleinden geschikte huiden en ammoniak tot volstreckte contrabande worden verklaard.

Op 1 Februari waren in Engeland 18670 vijandelijke buitenlanders geïnterneerd.

In verband met de groote verliezen bij Neuve Chapelle geleden, bevatte de Times reeds een hoofdartikel waarin de regeering werd aangemaand spoedig voorbereidende maatregelen te nemen tot invoering van den Algemeenen dienstplicht.

RUSLAND. Met ingang van 1 Maart zijn de Russen behorende tot de landweer, die in het buitenland verblijf hielden en aan wie voorloopig vrijstelling was verleend, onder de wapenen geroepen, te weten: subalterne officieren tot en met 50 jaar, hoofd- en opperofficieren tot en met 55 jaar, minderen tot en met 35 jaar.

Volgens Russische opgave zijn voor den oorlog tot 1 Januari 1915 reeds 3.020 millioen roebel toegestaan, waarvan tot dien datum 2243 millioen waren verbruikt.

Door het vrij onverwacht overlijden van Graaf Witte verliest Rusland een beproefd en gematigd diplomaat, aan wien groote invloed werd toegekend.

ZWEDEN. De mededeeling in het vorig maandverslag, dat de Zweedsche gendarmerie-officieren uit Perzië naar China zouden zijn gegaan, berust vermoedelijk op een valsch bericht.

Volgens het Berliner Tageblatt heeft de Zweedsche Minister van Binnenlandsche Zaken hygiënische bezwaren geopperd tegen den doorvoer van Duitsche en Russische krijgsgevangenen, die tegen elkaar zouden worden uitgewisseld.

Aan de Hoogeschool te Gothenburg heeft Prof. Lönborg eene voordracht gehouden over een Skandinavisch defensief verbond.

DENEMARKEN. Op de conferentie te Kopenhagen moet ernstig in overweging zijn genomen de handelsschepen gemeenschappelijk door oorlogsschepen te doen convoyeeren. De zwakke oorlogsmarine van Noorwegen in verhouding tot de groote handelsvloot, alsmede het twijfelachtige recht van oorlogsschepen om vreemde handelsschepen te begeleiden, schijnt voorloopig een beletsel tot uitvoering te zijn geweest.

NOORWEGEN. Bij het Parlement zal een wetsontwerp worden inge-

diend voor de verdediging van de Christianiafjord en de vlootstations bij Christiansand, Bergen en de Lofoden. Er zullen cursussen worden opgericht voor onbezoldigde officieren en reserve-onderofficieren.

In verband met de zeer hoge vrachtprijzen is een begin gemaakt met een regeerings-scheepvaart onderneming ten behoeve van den kolen aanvoer voor de Staatsspoorwegen.

ZWITSERLAND. Voor aflossing van thans onder de wapenen staande divisien zijn begin Maart de 2e en 4e divisie weer op voet van oorlog gebracht.

In de Neue Züricher Zeitung is een artikel overgenomen, dat wijst op de gevaren van de nog onopgeloste vraag bij het meer van Constanz, ten opzichte van de territoriale souvereine rechten der oeverstaten. Tegenover de door vele Duitschers gehuldigde opvatting van condominium, kan het blad voor Zwitsersche belangen alleen genoegen nemen met een scheidingslijn door het midden van het meer. Gewezen wordt op de wenschelijkheid van eene spoedige oplossing van dit vraagstuk.

De Zwitsersche oorlogsbelasting op het vermogen klimt van 1^{0/00} bij een vermogen van 10.000 frs tot 15^{0/00} bij een vermogen van 2.200.000 frs. en meer; de inkomstenbelasting bedraagt bij 2500 frs. 0.5^{0/0} en klimt tot 8^{0/0} bij een inkomen van 64.000 frs. en meer.

PORTUGAL. Na de jongste ministerieele crisis heerscht in Portugal feitelijk eene tijdelijke dictatuur. De Kamer is ontbonden, eene samenvoeging der Democratische kamerfractie is belet en de nieuwe verkiezingen zijn tegen 6 Juni uitgeschreven; daaraan zullen ook officieren en onderofficieren ten gevolge van het nieuwe stemrecht deel kunnen nemen.

Volgens het Neue Wiener Tageblatt is de Minister-President CASTRO tegen eene deelneming aan den Europeeschen oorlog en geniet daarmede den krachtigen steun van het leger. Toch komen telkens berichten van monarchale woelingen door, die echter moeilijk zijn te controleeren.

SPANJE. Ook in Spanje is de graaninvoer tot Juli vrijgesteld van inkomende rechten.

De Spaansche Kamer heeft aan het einde der laatste zitting een wetsontwerp aangenomen voor den aanbouw van 4 kruisers, 6 torpedojagers, 28 onderzeeboten, 3 kanonneerboten, 28 kustpantserboten, benevens voor den aankoop van zeemijnen en scheepsmateriaal.

BULGARIJE. Bulgarije is niet ingegaan op de voorstellen der Entente, waarbij o. a. nagenoeg geheel Thracië zou zijn aangeboden, voor deelneming aan de krijgsv verrichtingen tegen de Dardanellen; het schijnt ook thans zijn onzijdigheid te zullen blijven handhaven, hoewel ook

van Turksche zijde op een bondgenootschap wordt aangedrongen, daar een blijvend bezit der Dardanellen door de Turken een Bulgaarsch belang is.

Deelneming van Griekenland aan den oorlog zal onmiddellijk aanleiding geven tot mobilisatie in Bulgarijē. De Echo de Paris meent, dat de Bulgaren troepen concentreeren bij de Grieksche grens. Alle reserve-officieren zijn opgeroepen om gedurende 6 weken onder de wapenen te komen. Bij het Sobranje zijn groote credieten aangevraagd voor wapening, kazerneering en bezoldiging en wetsontwerpen ingediend nopens eene zeer beperkende oorlogscensuur tot bewaring van oorlogsgeheimen en nopens militaire voorbereiding van alle burgers, die om verschillende redenen niet bij het actieve leger gediend hebben. Volgens deze ontwerpen wordt de Minister van Oorlog gemachtigd alle Bulgaren 21 tot en met 50 jaar voor wapenoefeningen gedurende 45 dagen op te roepen.

ROEMENIË De pogingen der Entente om de zeeengten te forceeren schijnen op Balkanstaten niet den invloed uit te oefenen, dien men aan die zijde verwachtte, waarschijnlijk omdat men Rusland niet in het bezit van Constantinopel wenschte te zien, waardoor de Zwarte Zee eene Russische binnenzee zou worden. De Roemeensche pers wijst op de gevaren, die daardoor den handel van Roemenië zouden bedreigen.

De leider der zuivere conservatieven Carp geeft een nieuw dagblad „Moldava” uit, dat propaganda zal maken voor de vereeniging van Besarabië met Roemenië.

De doorreis van Generaal Pau was eene aanleiding voor de partij van Tacu Jonescu tot groote betoogingen voor deelneming aan den oorlog aan de zijde der Entente; overigens blijken thans de partijēn, die de neutraliteit wenschen gehandhaafd te zien, de overhand te hebben; dit zou echter ook verband houden met gebrek aan geweren, vuurmonden, munitie, levensmiddelen en geneesmiddelen.

De Kamer heeft met algemeene stemmen het wetsontwerp betreffende het verbod van uitvoer van haver, rogge en erwten aangenomen.

Roemenië en Bulgarijē hebben eene overeenkomst over den doorvoer gesloten, waarbij beide landen zich verplichten dagelijks door te laten een minimum van 35 met goederen geladen wagons Roemenië van of naar Saloniki en Dedeagats en voor Bulgarijē van of naar Oostenrijk-Hongarijē en Duitschland; het vervoer van oorlogstuig schijnt echter niet te zijn toegelaten.

De militaire voorbereidselen worden inmiddels in Roemenië voortgezet; alle dienstplichtigen tot den leeftijd van 45 jaar en de recruten der lichtingen 1916 en 1917 moeten zich gereed houden voor mobilisatie, terwijl de landstorm van 1909 tot 1915 14 Maart is opgeroepen; hierdoor zou de sterkte van het leger van 650.000 man op 800 000 man zijn gebracht (gedurende den laatsten Balkan-oorlog mobiliseerde Roemenië 550.000 man).

GRIEKENLAND. De Grieksche koning, in zijn land door zijn succes als veldheer in de laatste oorlogen, eene zeer populaire figuur, schijnt voor de groote moeilijkheid te hebben gestaan om of den raad te volgen van den invloedrijken staatsman van het moderne Griekenland VENIZELOS, om zich aan te sluiten bij de Entente tot deelneming aan de actie tegen de Dardanellen, of om zijne eigen opvatting op den voorgrond te stellen, daarbij gesteund door het advies van den Chef van den Generalen Staf. De besprekingen zijn gehouden in een Kroonraad, waaraan vijf oud-ministerpresidenten hebben deelgenomen. Aansluiting van Griekenland bij de Entente werd van militaire zijde gevaarlijk geacht; zelfs het afzenden van ééne divisie werd ongewenscht geoordeeld met het oog op de bedreiging van Bulgarije. De moeilijkheden, die na den jongsten Balkanoorlog zijn ondervonden bij de uitbreiding en reorganisatie van het Grieksche leger, zijn op deze beslissing zeker van invloed geweest; door gebrek aan geoefende manschappen en geld kon de reorganisatie tot 15 divisien zeer bezwaarlijk worden doorgevoerd.

Het aftreden van Venizelos was hiervan het gevolg; hij werd opgevolgd door GOENARIS, die de politiek van VENIZELOS van vóór het meeningsverschil zal voortzetten, d. w. z. hij acht het op het oogenblik voor Griekenland nog gewenscht, neutraal te blijven. De nieuwe Minister van Buitenlandsche Zaken ZOGRAFOS, de gewezen president van het autonome Epirus, heeft verklaard geen avontuurlijke politiek te willen volgen; hij zal eene welwillende onzijdigheid tegenover Servië in acht blijven nemen.

De Grieksche Kamer, waarin VENIZELOS eene overweldigende meerderheid bezit, is voor eene maand verdaagd en zal daarna worden ontbonden, zoodat het nieuwe Grieksche ministerie eenige maanden zonder Kamer zal kunnen regeeren.

De Entente schijnt voor deelneming in den strijd een groot gedeelte van het vilajet Smyrna met 2 millioen Grieken, verder het eiland Cyprus en de 12 Egeïsche eilanden, door Italië bezet, te hebben aangeboden; Italië zou elders worden schadeloos gesteld.

Daar Turkije het Grieksch bezit van Lemnos niet erkent, beschouwt Engeland het bezit van het eiland als onbeslist; het zou troepen op Lemnos of op een klein eiland in de nabijheid hebben geland, zonder verlof van Griekenland en een vlootbasis aldaar hebben opgericht. De Engelsche Regeering beantwoordde het protest van Griekenland met de verklaring, dat eene tijdelijke vestiging in de nabijheid van het operatieveld voor de Engelsche vloot oorlogsnoodzaak was.

SERVIË. Servië benut den stilstand in de operatiën na den aftocht der Oostenrijkers om zich zoo goed mogelijk tot nieuwe krachtsinspanning voor te bereiden. Zoowel van Engelsche als van Russische zijde is daartoe de hoogst noodige hulp toegezegd.

In het Engelsche Lagerhuis is de mogelijkheid besproken, of niet

Servië aan Bulgarijê onverwijd enkele gedeelten van Macedonië zou willen afstaan, als grondslag voor samenwerking van beide staten.

Het land wordt thans geteisterd door eene ernstige vlektyphus epidemie.

Dr. VAN TIENHOVEN en andere leden der Nederlandsche ambulance zijn hier te lande teruggekeerd.

ALBANIË. Het comité der Albaneesche opstandelingen heeft eene nieuwe nota, geteekend door een achttal opstandelingen met ABDULLAH RUSCHDI aan het hoofd, aan de groote mogendheden gericht, waarin het te kennen geeft, dat de opstand uitsluitend ten doel heeft ESSAD PASJA en zijne volgelingen uit Durazzo te verwijderen, daar deze zich om louter persoonlijke redenen van de regeering heeft meester gemaakt en door zijn optreden de onzijdigheid van Albanië in gevaar brengt.

Volgens bericht uit Sofia heeft Servië zijn optreden tegen Albanië, dat ten doel had zich een weg te banen naar de Adriatische Zee, gestaakt door toedoen van Italië, welks invloed tijdens den tegenwoordigen oorlog in Albanië zeer is versterkt.

De in den regel goed ingelichte correspondent der Nieuwe Rotterdamsche Courant te Constantinopel bericht daarentegen dd. 20 Februari jl. dat talrijke Albaneesche stammen uit het achterland onder de leiding van de Dibristen de Drin waren overgetrokken, Nieuw Servië bij Priszren en Ochrida waren binnengevallen en de door hunne stamverwanten bewoonde streken aldaar hadden bezet, o. a. onder aanvoering van BASRI BEI; deze Albaneezen zouden kunnen rekenen op steun van Oostenrijk-Hongarijê, zoomede op dien van Bulgaarsche en Turksche zijde. Als kort bericht is dit reeds in het vorig verslag vermeld.

TURKYË. De actie der Engelsche en Fransche vloten tegen de Dardanellen heeft de Oostersche kwestie weer geheel op den voorgrond gebracht: zij trekt in hooge mate de algemeene belangstelling. De Entente hoopt door dit optreden tegen Turkijê druk uit te oefenen op de neutrale Balkan- en Middellandsche Zee-Mogendheden om deze er toe te brengen, hare onzijdige houding te laten varen, daar door eene actieve deelneming aan den strijd aan de zijde der Entente de belangen dier neutrale mogendheden bij de verdeling van Turkijê beter zouden zijn gewaarborgd.

De Entente hoopt door deze operatie op eene definitieve oplossing van de Oostersche kwestie; Sasonow verklaarde als hoofddoel voor Rusland het blijvend bezit van Constantinopel en de zeeëngten, daarentegen heeft GREY in het Lagerhuis medegedeeld, dat Constantinopel eene internationale stad moet worden.

Een ingrijpen in den strijd door Rusland ligt in verband met de Russische plannen voor de hand. Een Engelsch Fransch Expeditie Korps onder Generaal d'AMADE zal aan de operatiën tegen de Dardanellen deelnemen.

Voor al in Griekenland, waar de ultranationalisten nog steeds hopen op een herwonnen Grieksch Byzantium en waar de meer gematigden

hunne oogen gericht houden op het vilajet Smyrna en de eilanden in de Egeïsche Zee, die nog in Turksch en Italiaansch bezit zijn, verwekt de strijd om de Dardanellen groote beroering. De eilanden, welke Italië bezet houdt zijn volgens de Stampa een schildwacht voor de levensbelangen van Italië in het Oostelijk bekken van de Middellandsche Zee.

Ofschoon de geschilpunten tusschen Turkijë en Griekenland nog steeds onopgelost zijn, is echter door het aftreden van VENIZELOS, die als het hoofd der oorlogspartij is te beschouwen, een onmiddellijk ingrijpen van Griekenland in den strijd voorloopig niet meer te verwachten.

Inmiddels is tot nu toe het succes der Engelschen en Franschen gering door gebrek aan voldoende sterke landingstroepen. De Turken, daarbij door de Duitschers ter zijde gestaan, hebben de verdedigingswerken aan de zeeëngten belangrijk versterkt en in dit gedeelte van het rijk eene zeer aanzienlijke troepenmacht geconcentreerd en geoefend, waarschijnlijk behoorende tot 5 à 6 legerkorpsen, bestaande uit 15 tot 18 divisien. Om Constantinopel is een tweede verdedigingslinie aangebracht, terwijl enkele eilanden ten zuiden van den ingang der Bosporus in de Zee van Marmora (o. a. het Prinseneiland) in staat van verdediging worden gebracht.

Ongetwijfeld zal eene krachtig doorgevoerde actie tegen de Dardanellen de operatiën van Turkijë tegen Egypte en Trans-Kaukasië op den achtergrond stellen.

De Turksche bezetting van Ahwaz op Perzisch grondgebied is eene bedreiging voor de Engelsche petroleumgeleiding bij de Sjat el Arab.

PERZIË. Het nieuwe Perzische kabinet zou hebben gebroken met de politiek van toegevendheid jegens Engeland en Rusland; het wil de Engelsch-Russische overeenkomst van 1907 niet erkennen en heeft besloten de Belgische adviseurs, die onder Engelschen invloed staan, te ontslaan. Voorts heeft het kabinet geweigerd den commandant der gendarmerie HJALMARSON door een Engelschman te vervangen.

Uitgebreide binnenlandsche hervormingen worden aangekondigd.

De Kamer heeft het programma van het kabinet met bijna algemeene stemmen aangenomen.

De Tanin meldt, dat er eene nieuwe drievoudige Entente n.l. tusschen Turkije, Perzië en Afganistan wordt voorbereid.

VEREENIGDE STATEN VAN NOORD-AMERIKA. Uit de verklaringen van GREY in het Lagerhuis en de openbaar gemaakte briefwisseling met de regeering der Vereenigde Staten blijkt, dat de Verbondenen thans eene effectieve blokkade van Duitschland op grooten afstand willen handhaven.

De gedachtenwisseling, welke heeft plaats gehad na het Amerikaansche voorstel van 22 Februari om den zeeoorlog meer in volkenrechtelijke banen terug te brengen (zie Duitschland), komt op het volgende neer.

1 Maart is de Declaratie van de Britsche regeering aan de neutrale

mogendheden verzonden, waarin verklaard werd, dat alle schepen met goederen waarvan de herkomst of bestemming Duitschland of Oostenrijk zal blijken te zijn, zullen worden opgebracht.

9 Maart overhandigde de Amerikaansche gezant te Londen aan GREY een brief namens zijne regeering, waarin hij wees op de tegenstrijdigheid der verklaring, die zoowel op eene effectieve blokkade, als op het tegenovergestelde zou doelen en waardoor de neutrale regeeringen niet meer zouden weten, waaraan zij zich hadden te houden.

15 Maart antwoordde Sir EDWARD GREY hierop dat de Britsche en Fransche vloten wel degelijk eene effectieve blokkade wenschten te handhaven, doch dat zij in verband met den handel der neutralen een zooveel mogelijk tegemoetkomende houding hebben willen aannemen, zulks in het bijzonder tegenover den Amerikaanschen katoenhandel.

Eveneens is 15 Maart het antwoord der Britsche regeering overhandigd op het bemiddelingsvoorstel der Vereenigde Staten van 22 Februari, hetgeen na de openbaarmaking van het Duitsche antwoord eene zuivere weigering was. Het vervolg van den brief behelst eene beschuldiging tegen de Duitsche wijze van oorlogvoering op 6 verschillende punten:

1°. Behandeling der burgerbevolking van het door de Duitschers bezette gebied van België en Frankrijk;

2°. Barbaarsche behandeling van Britsche krijgsgevangenen;

3°. Het leggen van mijnvelden in de open zee;

4°. Het als regel doen zinken van Britsche handelsschepen door onderzee-booten;

5°. Het beschieten van niet-versterkte steden;

6°. Het werpen met bommen op open kustplaatsen.

Hiertegenover erkent de Britsche regeering aanleiding te hebben gegeven tot critiek slechts in twee gevallen:

1°. Het leggen van verankerde mijnen op de zee. Dit geschiedde nadat de Duitschers zulks gedaan hadden;

2°. Het opbrengen van de Wilhelmina. Dit wordt gerechtvaardigd door aanhalingen van BISMARCK en VON CAPRIVI, die de blokkade van een land gelijk stelden met de belegering van eene vesting.

Het wetsontwerp voor den aankoop van vreemde handelsschepen van regeeringswege is ingetrokken.

MEXICO. Opnieuw dreigt de Mexicaansche burgeroorlog tot een gewapend ingrijpen van de Vereenigde Staten. CARRANZA heerscht in het zuiden en stoort zich tengevolge van de moeilijke tijdsomstandigheden weinig aan de vertogen uit Washington.

De aanvoer van levensmiddelen naar Mexico-Stad wordt bemoeilijkt; men vreest aldaar voor een opstand tegen de buitenlanders; zelfs is een Amerikaansch schip in den haven van Progreso aangehouden.

VILLA oefent zijn macht weer uit in het noorden, terwijl ZAPATA nog steeds rooftochten organiseert in de vier zuidelijke staten.

OBREGON is zoogenaamd een van CARRANZA's aanhangers en oefent

namens hem het gezag uit te Mexico-Stad. Wanneer hij de stad met zijne troepen tijdelijk verlaat, treedt ZAPATA als overweldiger op.

Er zouden reeds Amerikaansche oorlogsschepen naar Vera-Cruz zijn gezonden.

CHINA en JAPAN. In hoeverre het optreden van Japan in China reeds aanleiding heeft gegeven tot bijzondere maatregelen van andere mogendheden is nog moeilijk na te gaan.

In het Lagerhuis heeft GREY verklaard, dat hij de Engelsche belangen in China niet uit het oog zal verliezen. Feitelijk voert Japan thans een openlijken belangenstrijd tegen Engeland. Het zal voor de uitvoering zijner plannen geld noodig hebben, dat in het land zelf niet te verkrijgen is. Engeland zal na den oorlog zijn geldmarkt niet meer open stellen voor de vernietiging van zijn eigen economische belangen, terwijl de Vereenigde Staten van Noord-Amerika zeker niet den meest gevaarlijken politieken tegenstander zullen steunen. Zoo werd reeds thans in de Frankforter Zeitung bericht, dat Japan, na volkomen genoegdoening aan Duitschland voor geldvoorziening uitsluitend op laatstgenoemd land was aangewezen.

Het is duidelijk, dat de positie van Engeland zeer moeilijk is, in verband met het verzoek om hulp bij den aanvang van den oorlog tot Japan gericht.

De eischen, welke Japan aan China gesteld heeft, schijnen niet in extenso aan de verschillende mogendheden te zijn medegedeeld. Zulks meer in het bijzonder ten opzichte van de Japansche contrôle op politie, leger en finantiën, den aankoop van munitie, de Boeddhistische zending en de mijn- en spoorweg-concessies, waarvan enkele eene rechtstreeksche bedreiging vormen voor de Engelsche belangen.

Tot nu toe heeft China de inwilliging van enkele eischen geweigerd en dreigt Japan met een gewapend optreden, terwijl China de terugneming van troepen zou hebben gevorderd.

Of de Vereenigde Staten er zich toe zullen leenen de integriteit van China als blijvend eisch te stellen is vooralsnog niet bekend. Volgens de Root-Takafira-overeenkomst van 1908 zouden Japan en de Vereenigde Staten hebben besloten omtrent aangelegenheden de landen aan de Stille Zuidzee betreffende, overleg te plegen. Het 1e en het 2e eskader van de Amerikaansche vloot zijn reeds naar den Stillen Oceaan gezonden.

Japan zou afdoening der hangende kwesties vóór 30 Maart geëischt hebben. De legermacht, waarover Japan reeds na den val van Tsingtau in China beschikte, bedroeg 2 of 3 divisiën, terwijl reeds 1 divisie als bezetting van Mandschoerije aanwezig was. Japan kan dus, zonder dat de berichten omtrent troepenaanvulling spoedig tot ons doordringen, ten Z. O. en N. O. van Peking op een afstand van 500 K.M. eene aanzienlijke legermacht concentreeren, terwijl door het bezit van Port Arthur en Tsifoe in medewerking met de vloot het westelijk deel van de Gele Zee wordt beheerscht.

Boekaankondiging.

Springstoffen. Eigenschappen, vervaardiging, werking en toepassing voor militaire vernielingen, in den mijnbouw en in den landbouw, door P. W. SCHARROO. *Utrecht*, A. W. BRUNA EN ZOON.

Door de mobilisatie werd de bespreking van dit werk eenige maanden vertraagd.

Dat er behoefte bestond aan een Nederlandsch werk over dit onderwerp wordt bewezen door de lijst van geraadpleegde en voor verdere studie aanbevolen werken en artikelen, die onder een aantal van ruim 100 er slechts 7 in onze taal vermeldt, waaronder 2, die niet behooren tot leerboeken, verslagen of voorschriften. Deze lijst en de talrijke verwijzingen in de noten onder aan de bladzijden kunnen opwekken tot — en den weg wijzen bij verdere studie.

De inhoud is rijk, de behandeling der uitgebreide stof beknopt en duidelijk, indeeling en uitvoering maken het geheel overzichtelijk, terwijl een alphabetisch register het boek tot een soort encyclopedie voor dit onderwerp maakt.

Hoezeer de uitvoering getuigt van zorg, toch treft men enkele zinstorende drukfouten aan; ze mogen hier vermeld worden voor het gemak van gebruikers: in de tafel op blz. 59 moet de stoot in K.G. per c.M². voor springgelatine gelezen worden 3021916; in de eerste twee scheikundige formules op blz. 129 komt op 5 plaatsen een x teeken voor in plaats van een decimaal-komma; in noot 1) van Bijlage H lezen men 5 in plaats van 3; in fig. 34 op blz. 173 staat het bovenste pijltje, aangevende de richting, waarin zich de ontsteking voortplant, achterstevoren; hetzelfde is het geval met de pijltjes, die in fig. 65 op blz. 214 bij het vuurkoord de richting aangeven, waarin de ontsteking de verbinding binnenkomt.

Onder de vele vertalingen van technische termen, voor de studie van artikelen in vreemde tijdschriften van groot gemak, wordt gemist de verklaring van het Duitsche woord „Wettersicherheit”, dat men zoo licht verkeerd begrijpt en dat op blz. 30 of 144 goed had kunnen worden te pas gebracht. Het woord komt op blz. 153 en 155 voor. Ook had op blz. 24, noot 1), de vertaling „Detonations-Uebertragung” volgens het Duitsche spring-voorschrift voor „ontsteking door luchtdruk” kunnen worden vermeld.

Het streven naar volledigheid heeft den Schrijver soms wel wat te ver gevoerd, daar waar hij te groote uitvoerigheid wenschte te ver-

mijden. Zoo lijkt de vermelding van toestellen, als op blz. 96, 122, 128, 167, 178, 181, zonder verdere beschrijving vrijwel overbodig. Geldt hetzelfde ook niet voor het noemen van de eigenschappen van zwavel op blz. 91?

Waar zooveel gegeven wordt, mag op een enkele onvolledigheid wel gewezen worden: men mist de samenstelling van Nobelkruit, blz. 141; ook in den index wordt deze stof niet genoemd; een verklaring van het woord „dampdruklijn” ware niet overbodig geweest; op blz. 124 had de opmerking een plaats moge vinden, dat het lakmoespapier niet langer dan een dag aan de dampen van ontleidend dynamiet mag worden blootgesteld.

Het gestelde op blz. 204 onder 4° kan aanleiding geven tot verkeerde opvatting, zoo ook dat op blz. 205 onder 6° b. Deze laatste opmerking ware liever aldus geredigeerd geweest: „de lengte der lading of van een gedeelte der lading, gemeten in een richting loodrecht op de te vernielen doorsnede, moet minstens zoo groot zijn als de breedte of dikte dezer doorsnede ter plaatse”, met een verwijzing naar fig. 98 en 99.

De in de bijlagen opgenomen bepalingen voor het vervoer enz. van springstoffen en het Mijnreglement 1906 kunnen in de praktijk van nut zijn: jammer, dat het K. B., bijlage C, in zijn oorspronkelijken vorm, dus zonder de verschillende sedert uitgevaardigde wijzigingen is opgenomen.

Bij een spoedigen herdruk, die den Schrijver, als naar gewoonte bij zijn vele werken, gaarne voorspeld en toegewenscht wordt, zullen de enkele gebreken hersteld en aangevuld kunnen worden; dan zouden ook voor de nummers der onderdeelen en der formules verschillende lettertypen kunnen worden genomen, wat bij het lezen gemak zou opleveren.

De belangstelling, die het onderwerp „Springstoffen” bij den leek geniet, en die het verdient bij hen, die het gebruik dier stoffen in hun beroep of bedrijf noodig hebben, waarborgt ongetwijfeld een groot debiet van het boek. S.

Mr. J. R. THORBECKE als verzorger van 's lands weerbaarheid, door Mr. W. J. M. BENSCHOP. Overdruk uit Onze Eeuw. 14e Jaargang.

In een vlot geschreven, goed gedocumenteerd artikel, dat van een grondige kennis onzer parlementaire geschiedenis van de jaren 1840 tot 1875 getuigt, schetst Mr. B. de zorg, door THORBECKE en driemaal als minister en ook als volksvertegenwoordiger, meestal in de oppositie zijnde, aan 's lands weerbaarheid gewijd. Die zorg is, het artikel toont het op overtuigende wijze, slechts stiefmoederlijk geweest. De naweeën daarvan worden, daar TH.'s invloed in zijn tijd bijzonder groot is geweest, nog thans gevoeld. De achterstand op het gebied van ons krijgswezen, door gebrek aan belangstelling en aan zorg, uit de jaren

tot 1890 ontstaan, is nog slechts voor de helft ingehaald. Tenzij zeerforsch wordt ingegrepen, zullen nog een 25tal jaren noodig blijken, om in Nederland het krijgswezen die plaats te doen innemen, welke het verdient, doch ook behoort te bekleeden.

Het artikel leert ons TH. niet van zijn beste zijde kennen. Toch wordt hij o. i. in het besproken opzicht op de ware grootte geschetst. In zijne jonge jaren heeft TH. geruimen tijd in Duitschland doorgebracht. Van daar heeft hij de Hoogere Burgerschool en de Deutsche gymnastiek medegebracht, doch voor het beste, wat daar voor ons te leeren viel, n.l. voor het Deutsche volksleger en den Deutschen weerbare geest, had hij geen open oog. Den omgang zoekende met professoren en filosofen, bleef die met staatslieden en militairen hem vreemd. Noch voor SCHARNHORST'S werk, de regeneratie van Pruisen uit de jaren 1806 tot 1813 noch voor de wijze, waarop VON STEIN aan deze wedergeboorte wettelijke sanctie geschonken heeft door een wet op den algemeenen dienstplicht van 1814 heeft TH. oog gehad. Reeds zijn gevleugeld woord: „De krijgsdienst is de zwaarste last van alle welke de Staat aan zijn burgers oplegt; zoo eenig recht in de grondwet moet worden afgebakend, het is de grens van zulk een last, die den maatschappelijken toestand van het individu voor altoos uit zijn geheel kan brengen” zegt ten deze genoeg. Deze algemeene leer is, wat men er ook van zeggen moge, steeds TH.'s richtsnoer geweest voor zijn optreden in zake onze defensie: de dienstplicht niet, als in Pruisen beschouwd als een der eerste burgerplichten naar den stijl van Rome en Athene uit hun besten tijd; neen, de krijgsdienst beschouwd als . . . een last, waaraan geen ontkomen is, doch die men zooveel mogelijk beperken en, vooral in financieel opzicht, ook binnen zekere grenzen houden moest.

De ruimte van deze bespreking belet om, aan de hand van het artikel, nader de waarheid van bovenstaande algemeene schets te staven. Daarom slechts enkele grepen. Op 1 Nov. 1849 werd THORBECKE voor het eerst Minister, tevens premier. Nu was de leuze: „Wacht op onze daden!” Op het gebied van het krijgswezen werd niets gedaan. Men stelde den beiden militairen ambtgenooten een maximum-cijfer, (oorlog 10¹/₂ miljoen); daarvan moesten zij liefst nog wat overhouden. Noch de herziening van de schutterijwet van 1827, reeds in de jaren 1830/1 onvoldoende gebleken, noch de regeling van de militie bij de wet, door de Grondwet gevorderd, nam TH. ter hand.

Na zijn aftreden meestal in de oppositie, geeft hij Neêrlands wenschen als volgt weer: „bij oorlog geen inspanning te ontzien, maar in vrede zoo min mogelijk aan „Oorlog” ten koste te leggen.” Het „si vis pacem, para bellum” was hem blijkbaar ontgaan.

Het tweede ministerie THORBECKE viel in de zoo belangrijke jaren 1862 t/m 1865. Voor de defensie werd niets gedaan. Een wijziging van de schutterijwet, door den Schr. niet ten onrechte: „boerenbedrog” geheeten — ook in den letterlijken zin, want zij zou z.g. dienstdoende

schutterijen brengen op het platte land — bereikte niet eens het Staatsblad Zelfs voor de verbetering van de lichamelijke ontwikkeling der jeugd, wat toch bijna uitsluitend van TH.'s eigen departement afhing, werd niets gedaan. Schr.'s slotsom over dit ministerie is dan ook: „TH. moge in andere opzichten groot zijn geweest, hier ziet men hem niet uitstekend boven de middelmaat, hier was hij zwak en kortzichtig.”

En nu het 3e Ministerie? Na de gebeurtenissen van 1870 en onze mobilisatie, die in de meeste opzichten een fiasco was, kwam de meer dan 70-jarige in Jan. 1871 „met 't geweer op schouder”, zelfs door zijn oude vijanden toegejuicht, 's Lands vergaderzaal binnen. Men gevoelde, dat er op defensiegebied iets gebeuren moest. Als zijn militairen medewerker had TH. zich den man gekozen, die meer dan eenig ander door karakter en kunde in staat was om den chaos te ordenen en onze defensie uit het moeras te halen. Doch het geweer werd weldra in den hoek geplaatst om daar aan zijn lot overgelaten te worden. Ondanks den noodtoestand en niettegenstaande TH. zelf de defensie voorop had gesteld, wilde hij van de defensie geen kabinetszaak maken. „Het is mogelijk, dat een M. v. O. de beide eerste punten (oudste lichte niet pasporteerende; contingent met 3000 man vergrooten) met overtuiging voordragende in de Staten Generaal slaagt. Maar het Kabinet moet er buiten blijven; 't is een zaak van den M. v. O. alleen.” Zoo trad Minister BOOMS na zeventien dagen af en TH. liet den te lastigen krijgsman „om gezondheidsredenen” gaan. Er gebeurde verder feitelijk niets op defensiegebied. Men bleef kibbelen over „legerorganisatie bij de wet of niet?” een stokpaardje van TH., terwijl volgens Pruisens grooten legerhervormer SCHARNHORST de legerorganisatie slechts „een doode vorm is en een middel, om innerlijke krachten groote uitkomsten te doen verkrijgen”. Deze strijd om een nevenzaak leidde alle aandacht af van de hoofdzaak: de weerbaarmaking des volks.

TH.'s optreden tegen BOOMS ontleent schr. aan een levensschets nopens dien Generaal, welke in 1897 in dit Tijdschrift verscheen. Het gebeurde uit die 17 dagen is ontleend aan hetgeen Generaal Booms den schr. der schets zoowel schriftelijk als mondeling had toevertrouwd. De aldaar gegeven voorstelling is later door niemand weersproken, niettegenstaande verschillende groote bladen juist dat gedeelte van het levensbericht overnamen, ook niet door personen, die TH. nog gekend en met hem samengewerkt hebben, en evenmin door „de andere partij”, die, door mr. BENSCHOP ondervraagd, „dit punt onbeantwoord” liet. Wellicht zullen eenmaal de gedenkschriften van den Minister van Oorlog van 1871 nopens deze uit een geschiedkundig oogpunt zóó belangrijke kwestie nog nadere zekerheid verschaffen.

THORBECKE is geweest een eerlijk, rechtschapen en begaafd man met een vasten wil. Doch van ons krijgswezen, van de behoeften daarvan, van de plaats, die het, ook in Nederland, in het leven van den Staat en van het Volk behoort in te nemen, heeft hij maar weinig be-

grepen. Leiding in dit opzicht is er weinig of niet van hem uitgegaan.

Het artikel toont ons dit op overtuigende wijze. Maar het doet TH. ook recht wedervaren, want het werpt ook een duidelijk licht op het kleinzielig gedoe en geredekavel over allerlei nietigheden en nevenzaken ter andere zijde, zoowel na 1864/6 als na 1870; de tijden waren voor forsche grepen op het gebied van het krijgswezen niet gunstig; wij hadden noch als Pruisen ons Jena-Auerstädt noch als Denemarken de Dannevirke en de Düppeler schansen gehad. Zoo terecht zeide Generaal VAN DAM VAN ISSELT eenmaal in krijgswetenschap 1): „PLUTO's aristocratie, geboren in 1848, heeft op de regeeringsbanken hare eigen zaken voortgezet; zij heeft ter dege zorg gedragen voor een uitgebreid spoorwegnet; voor goedkoop onderwijs ten behoeve van den „breeden zoom der burgerij”; voor uitmuntende geneeskundigen in de steden; voor krachtige bescherming der openbare gezondheid en, door het batig slot, voor een Rijksmuseum. Maar bij den dood van THORBECKE was ons aanzien naar buiten niet verhoogd; de schutterijwet van 1827 niet herzien; het volk niet weerbaar, doch Atjeh in aantocht.” En hoe kwam dit laatste? Mr. BENSCHOP geeft er het antwoord op: „Omdat de Nederlandsche burgerij, die door haar vertegenwoordigers het heft in handen had, ten slotte voor de landsverdediging niet wilde toestaan, wat noodig was” d. i. zich zelf.

De Schr. besluit zijn artikel met de volgende woorden, welke, in Mei j.l. neergeschreven, door de gebeurtenissen van Aug. e. v. maanden nog aan beteekenis zeer hebben gewonnen:

„Moge het tragisch einde van THORBECKE's schitterende loopbaan dienen als een les voor de nog zeer velen onder Nederlands burgerij, die over de voorbereiding tot 's lands weerbaarheid, denken zooals hun grootste vertegenwoordiger tot kort voor zijn dood gedacht heeft. Mogen ook zij tot beter inzicht komen niet alleen, maar vooral in staat blijken om, met terzijdestelling van politieke twist en persoonlijke eerezucht, een algemeen belang gelijk 's lands weerbaarheid afdoende te behartigen, eer het te laat is.”

D. I.

1) 1894/5. 327.

Ter aankondiging ontvangen.

„Pages d'histoire" 1914—1915. 25. Les Pourparlers Diplomatiques 24 Juillet—2 Aout. Le livre blanc Allemand. 26. Les communiqués officiels du 1er au 31 décembre. 27. L'Allemagne et la guerre par EMILE BOUTROUX. 28. La folie allemande. 29. La journée du 22 décembre. 30. Chronologie de la guerre. (31 Juillet—31 Décembre.) 31. A l'ordre du jour, du 11 au 21 novembre 1914. 32. Le „75". Le canon, le tir, les projectiles. 33. A l'ordre du jour, du 22 au 25 novembre 1914. 34. Les Allemands en Belgique. (Louvain et Aerschot.) 35. Les communiqués officiels du 1er au 31 janvier 1915. 36 en 37. Voix américaines sur la guerre de 1914—1915. 38. Les Pourparler Diplomatiques 19 Juillet/1 Aout—19 Octobre/1 Novembre 1914. Le second livre orange russe. *Paris-Nancy*, 1915. BERGER-LEVRAULT.

Nos Frontières de l'Est et du Nord. L'Offensive par la Belgique. La Défense de la Lorraine, par le Général MAITROT. *Paris-Nancy*, 1914. BERGER-LEVRAULT.

Les Armées française et allemande. Leur artillerie, leur fusil, leur matériel. Comparaison par le Général MAITROT. *Paris-Nancy*, 1914. BERGER-LEVRAULT.

Oorlog, oorzaken en gevolgen van de huidige crisis. Theosofische beschouwingen door H. J. VAN GINKEL. *Amsterdam*, 1915. N.V. THEOSOFISCHE UITGEVERSM AATSCHAPPIJ.